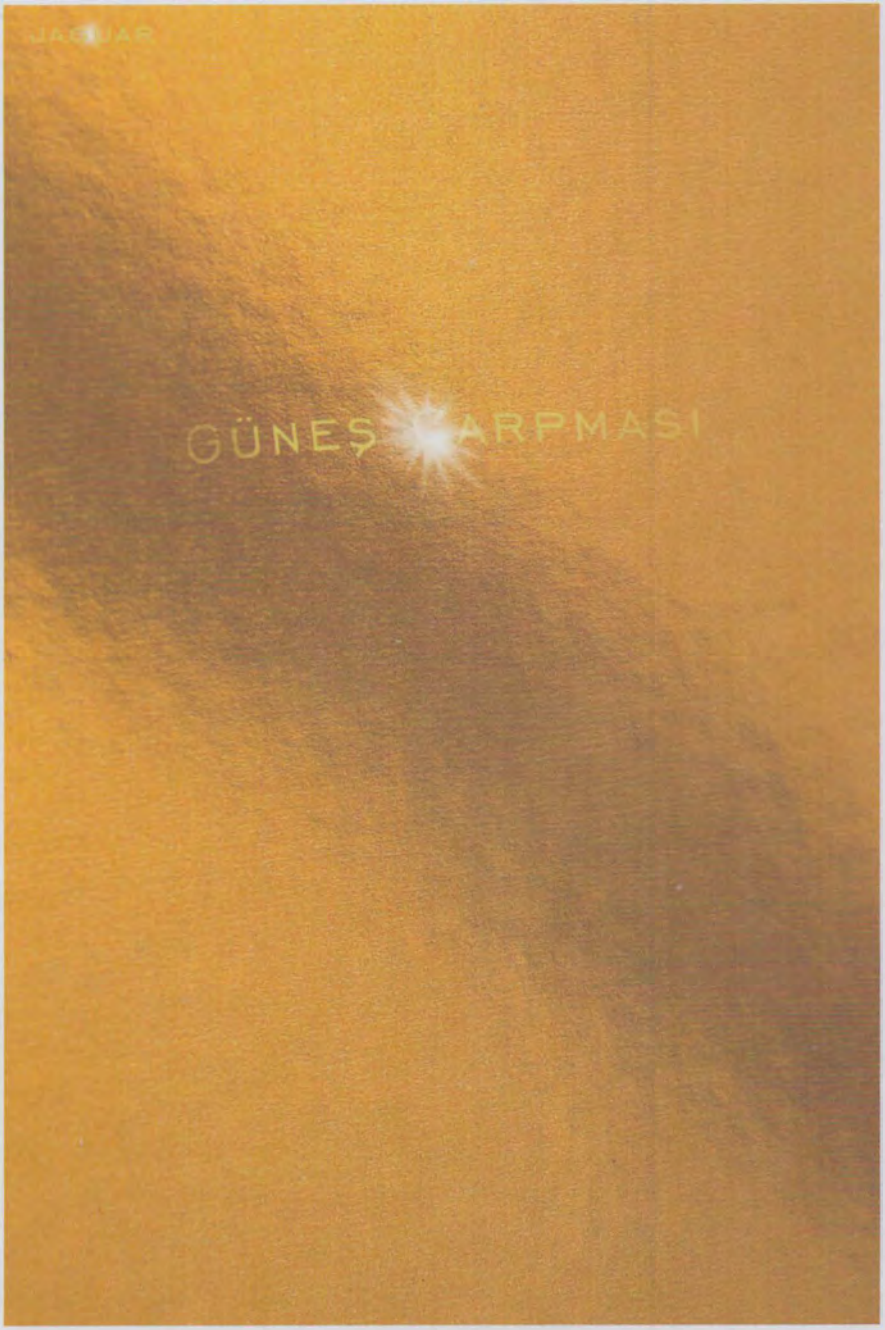

İvan Bunin

İVAN ALEKSEYEVİÇ BUNİN

1870 yılında Voronej'de, Anna Bunina ve Vasili Jukovski gibi şairlerin de mensubu olduğu soylu bir aileye doğdu. İlk şiiri, 1887'de yayımlandı. 1894'ün ilk yarısında Ukrayna'yı dolaştı ve bu toprakların insanlarına, steplerine, şarkılarına, yani kısaca ruhuna hayran kaldı. 1895'te ilk defa başkent Moskova'ya gitti. Burada Anton Çehov, Maksim Gorki ve Lev Tolstoy ile tanışma fırsatı buldu. 1897'de ilk kısa öykü derlemesi yayımlandı. 1900'lerin ilk yıllarında Rusya'nın içinden geçtiği çalkantılı süreçte toplumsal olaylara karşı hep mesafeli durdu ve zamanının büyük bölümünü yurtdışı seyahatlerine ayırdı. Bu seyahatler, Rus gerçekliğini daha objektif bir gözle değerlendirmesine yol açtı. 1909'da Rusya Bilimler Akademisi'ne seçildi. 1910'da yayımlanan ilk romanı *Köy* ile ünlendi ve Maksim Gorki onun için "günümüzün en iyi Rus yazarı" değerlendirmesinde bulundu. I. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarını Moskova ile Oryol yakınlarındaki aile malikânesi arasında mekik dokuyarak geçirdi ve hayatını tamamen yazmaya adadı. 1917 itibarıyla büyük bir buhrana kapılıp yazmaya ara verdi, Gorki ile dostluk bağlarını tamamen kopardı. 1918'de Moskova'dan ayrılıp Kiev'e gitmek için resmî izin aldı. İç Savaş'ta Kızıl Ordu'ya karşı savaşan Gönüllü Ordusu yanlısı *Yujnoe Slovo* gazetesinin kültür sayfası editörü olarak çalıştı. 1920'de geri dönmemek üzere Rusya'yı terk etti ve Paris'e yerleşti. Bolşevizm'den nefret etse de ülkesinin işgal edilmesini hiçbir zaman savunmadı, "Polonya veya İngiltere'nin yardımıyla ülkeme dönmektense sürgünde ölürüm daha iyi," dedi. Buhranı yavaş yavaş atlatıp yazmaya geri döndü; fakat eski hayatına, Gonçarov ve Tolstoy'un Rusya'sına, St. Petersburg ve Moskova'ya özlemi hep baki kaldı. Sürgünde yayımlanan ilk kitabı olan öykü derlemesini, *Mitya'nın Aşkı*, *Güneş Çarpması*, I. Dünya Savaşı-İç Savaş yıllarında kaleme aldığı ve *Lanetli Günler* ismiyle yayımlanan günlükler takip etti. 1933'te otobiyografik öğeler barındıran *Arsenyev'in Yaşamı* romanı yayımlandı ve aynı yıl Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan ilk Rus oldu. Sonraki yıllarda, ABD'ye gitmeyi reddedip Fransa'da kaldığı II. Dünya Savaşı yıllarında bile verimli bir şekilde yazmaya devam etti. Sürgünde olup SSCB'de çalışmaları yayımlanan ilk Rus yazar oldu. 1953 yılında Paris'te kalp yetmezliğinden hayatını kaybetti.

EYÜP KARAKUŞ

Ankara Üniversitesi DTCF Rus Dili ve Edebiyatı mezunudur. Moskova Puşkin Enstitüsü'nde stajını tamamlamasının ardından 1990-2000 yılları arasında Rusya'da yaşamış ve özel sektörde çalışmıştır. Çevirileri arasında Tatyana Tolstaya'dan *Böcü* (Jaguar Kitap, 2020), Sergey Dovlatov'dan *Yabancı Kadın* (Olvido Kitap, 2019), *Bavul* ve *Zona* (Jaguar Kitap, 2022), Mihail Bulgakov'dan *Usta ile Margarita* (Sel Yayıncılık, 2021), Nikolay Gogol'den *Bir Delinin Hatıra Defteri* (Bilgi Yayınevi, 2019) ve Anton Çehov'dan *Vişne Bahçesi*, *Martı*, *Üç Kız Kardeş* ve *Vanya Dayı* (Bilgi Yayınevi, 2020) bulunmaktadır.

Güneş Çarpması / İvan Bunin

© İvan Bunin
© Jaguar Kitap, 2023

1. Baskı: Mart 2023
ISBN: 978-625-7027-36-6

Rusça Aslından Çeviren
© Eyüp Karakuş

Editör
Berk Çetin

Sayfa Tasarım
Hakan Güngör

Baskı-Cilt
Ana Basın Yayın San. Tic. A. Ş.
Sertifika No: 52729

Bu kitabın yayın hakları Jaguar Kitap'a aittir. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

JAGUAR KİTAP
Cemal Nadir Sk. No: 16/77 Cağaloğlu / İstanbul
Tel: 0 212 522 94 22
www.jaguarkitap.com
iletisim@jaguarkitap.com
Sertifika No: 49851

/jaguaryayinlari /jaguarkitap /jaguarkitap

GÜNEŞ ÇARPMASI

İVAN BUNİN

Rusça Aslından Çeviren
Eyüp Karakuş

İÇİNDEKİLER

FERYAT 9
BİR BAHAR AKŞAMI 16
KAZİMİR STANİSLAVOVİÇ 33
HAFİF BİR NEFES 44
SAN FRANSİSKOLU BEYEFENDİ 52
TEMİZ PAZARTESİ 81
GÜNEŞ ÇARPMASI 101
NATALİ 111
KAFKASYA 152
PARİS'TE 158

FERYAT

Bahar başlarında bir gün Port Said'den Batum'a gidiyorduk. İstanbul'da veba salgını vardı ve yük gemimizin orada bir işi yoktu, doğal olarak Haliç'e uğramadan geçmeye ve Karadeniz'e çıkmadan önce, şafak sökünceye kadar Kavaklar'da[1] beklemeye karar verdik. Boğazlardan geceleyin çıkıp gitmenize izin verilmiyordu çünkü. Böylece Çanakkale'den itibaren yanımıza karantina muhafızı olarak iki Türk kattılar. Adamlar Kavaklar'a vardığımızda Boğaz'da hiçbir yerde durmadığımızı tasdik edeceklerdi.

Çanakkale'den dörtte demir aldık. Tayfalar saat beşte yemek yiyeceklerdi. Yemekten önce ise ölçüyü kaçırmadan içmelerinde bir sakınca görülmüyordu. Ancak o gün Temiz Perşembe'ydi[2] ve kimileri o gün içmenin günah olduğunu düşünüyordu. Onlar da içki ziyan olmasın diye, biraz da eğlencesine Türklere verdiler. Bu ikram, bünyeleri içkiye alışkın olmayan iki muhafızın ayaklarını yerden kesmeye yetmişti; uzun, iri yarı olan kıçta, pervanenin üstünde, ufak tefek olan diğeri ise kıçla makine dairesi arasındaki ambarın kapağına yatıp derhal sızdılar. Ufakça olan sızmadan önce uzun süre hem Türkçe hem Rumca ve hatta arada bir Rusça mırıldandı durdu:

1 Anadolu ve Rumeli Kavağı kastediliyor. (Tüm dipnotlar çevirmene aittir.)

2 Temiz Perşembe: İsa'nın 12 havarisiyle birlikte yediği son akşam yemeği ve uğradığı ihanet hatırına Ortodoksların Paskalya'dan önceki anma günü.

"Rus karaşo, Arab net karaşo!"[3]

Anlattıklarına bakılırsa kendisi sıradan, zavallı bir adamdı ama karısı o kadar güzeldi ki ona hiçbir zaman adıyla dahi hitap etmiyor ve yalnızca canım,[4] bir tanem diyordu; ama ne yazık ki uzun zaman önce, ona bir erkek çocuk verdikten sonra ölmüştü; sonra oğlu da gayet yakışıklı ve bir kız kadar hürmetkâr, bir o kadar da nazikti; ama almışlar İstanbul'a, oradan da savaşmak için Arabistan'a götürmüşlerdi. Arabistan'a gidenin ise döndüğü görülmüyormuş. "Kimse dönmedi daha!" dedi. Ardından bir anda yerinden fırladı, sanki bir karabinayla ateş ediyormuş gibi bir nara attı ve vurulmuş gibi kendini sırtüstü geri attı, çizgili yün çoraplı çarpık ayaklarıyla bir süre kıvrandı durdu. Pantolonu yamalı, paçalarına doğru düdük gibi dapdaracık, üniforma ceketi kısacık ve yırtık pırtık, fesi de leş gibiydi, gözleri bir koyununki gibi puslu bakıyordu, bıyıkları sarkık, çenesi uzun zamandır tıraş edilmemiş, yüzü kırış kırıştı. Tayfalar bir yandan kahkahalar atarak gülüyor, öte yandan haline bakıp acıyorlar, "İçki kardeşim işte, içki bu, şişedeki gibi durmuyor..." diyorlardı.

Akşam, deniz feneri görünür görünmez uyandırmalarını tembihleyip yattım. Gece iki sularında ulak kamaramın kapısını çaldı ve kısık bir sesle:

"Yaklaşıyoruz!" dedi.

Giyinip çıktım. Dinlenme salonunun duvarındaki boynuz biçimli tek bir lamba loş ve hüzünlü bir ışık yayıyordu. Gerisinde mehtaplı gecenin lacivert örtüsünün uzandığı açık kapıdan hafif, serin bir esinti geliyor, şöminenin yanında duran saksıdaki bodur Japon palmiyesinin tavuk teleklerine benzeyen küçücük dallarını hafifçe hışırdatıyordu. Dört bir yana hâkim olan sessizlik içinde bir tek bu hışırtı ve duvar saatinin ağır tıkırtıları işitiliyordu. Büfenin tavanına asılı

3 Bozuk bir Rusça ile "Rus iyidir, Arap kötüdür."

4 Özgün metinde de "canım" (Джаным) olarak geçmektedir.

kadehlerin zar zor duyulan sevimli şıngırtıları ve derinlerde bir yerde, devasa bir kalp gibi ölçülü ve boğuk bir şekilde çalışan makinelerin bütün gemiyi etkisi altına alan o hafif titreşimleri, sessizliği bozuyor sayılmazdı. İskele tarafından güverteye çıktım; yaklaşan İstanbul'u, beyazımsı ince pus tabakasının gerisinde tek tük ışıldayan gece ışıklarını, mehtaplı lacivert gece fonunda solgun ve gizemli, bir o kadar da muhteşem ve fantastik silüetini seyrettim.

Ardından köprü üstüne çıktım. Pruva direğinin gerisinde, kaptan köşkünde şapkaları ve kalın gocukları içinde ufka doğru bakan kaptan ve vardiya zabiti nöbetteydiler. Dönüp bakmadılar bile. Harita kabininin önünde, gözlerini şapkalı bir lambanın cılız ışığıyla aydınlanan pusuladan ayırmaksızın dümen yekesini tutan ve heykel gibi kımıldamadan duran dümencinin arkasında bir yerde duruyordum. Onlar da gecenin ve İstanbul'un büyüsüne kapılmış gibiydiler. Emirleri alçak sesle, ağır ağır tekrarlıyorlardı:

"Beş derece sola!" dedi kaptan kayıtsızca, arkasını dönmeden.

"Beş derece solaaa!" diye tekrarladı dümenci uzatarak, hırıltılı bir sesle.

Komut geminin derinlerinde bir yerde makinelerin iç çekişleriyle karşılık buldu ve o yüce şehrin muazzam, masalsı panoraması yavaş yavaş önümüze serilmeye başladı.

"Öyle kal!" dedi kaptan basit ve temkinli bir sesle.

"Öy-leee kaaaal!" diye tekrarladı dört perde daha yüksek bir sesle dümenci.

Harita kabinine çıktım. Mezar sessizliği... Sağımızda, biraz gerimize doğru Adalar'ın puslu silüeti üzerinde berrak bir dolunay parlıyor. Dolunay ışığının gerisinde kalan ve her zaman ufuk hattı boyunca uzanan o koyuluğun altında, adaların arasında kocaman, ışıl ışıl, uzunlamasına bir şerit uzanıyor ve yansıttığı yeşilimsi cam rengi pırıltılar dalgaların

sırtında kâh kaybolup kâh yeniden belirerek, geminin dibine kadar yalbırdayarak akıp geliyor. Ancak her şey, karşımızda ağır ağır belirginleşen tepeler olsun, Haliç olsun, sonra Üsküdar'ın, İstanbul'un, Galata'nın solgun silüetleri olsun her şey henüz çok ötelerde; her şey henüz mat beyaz bir tül perdenin gerisinde ve bir Bursa kumaşı kadar alabildiğine narin, alabildiğine şeffaf ve hassas... Ve o tülün ardında, Üsküdar kıyılarını kaplayan koyu bahçeler arasında, Galata tepelerinden aşağı doğru salkım saçak, Haliç'teki teknelerin direklerinde zümrütler ve pırlantalar gibi iri tanecikler halinde uzayarak suya düşen yansımalarıyla, nöbetçi ya da istimbotların şamandıralarında, dolunay altında açık ve ışıldayan gözlerle uyuyan İstanbul'da binlerce göz misali irili ufaklı, kimi uzak kimi yakın, insanı âdeta büyüleyen, olağanüstü güzellikte, mat, kımıltısız ışıklar görünüyor. Kenar mahallelerdeki ahşap evleri, kupa kubbeli beyaz Sultanahmet etrafındaki incecik, uzun minareleri, benim için hayli değerli olan o kadim Ayasofya'nın kubbesini, sarayın bahçelerini ve Konstantin Sarayı'nın gri surlarını artık seçebiliyordum. Türkiye kıyılarının bu kendine has, özel, tatlı ve kuru aromasını ciğerlerimde hissettim... İşte o anda, o sessizlik içinde aniden, çok uzaklardan birinin cılız, âdeta ağlamaklı feryadı işitildi. Birisi "Yu-suuf!" diye bağırdı.

Işıklar gittikçe yaklaşıyor ve büyüyordu. Biz ise önümüzde kılavuz teknesinin kırmızı lambalarını takip ederek ilerliyorduk. İçimden az önce işittiğim sesin muhtemelen istimbotlardan birinden geldiğini düşündüm; belki öldürülen birinin yardım feryadıydı ya da Rum bir kaçakçıyı enselemişlerdi, kim bilir...

Derken kaptanın yeni bir emri ve dümencinin alto sesiyle o emri tekrarlayışı işitiliyor. Ay yer değiştirmeye (ta ötelerde aynaması suya gölgesi düşüyordu), sağ taraftaki Üsküdar

sahilleri yaklaşmaya başlıyor. Âdeta bir taş bina denizini andıran şehrin işgal ettiği ve şeffaf beyaz bir örtüyle kaplanmış Galata sırtları artık geride kalmıştı. Denizin dibinden fırlayıp çıkmış gibi duran Kız Kulesi'nin biri diğerinden daha kısa, uyuyan ve içinden âdeta ışık geçen zümrüt parçası[5] iki fenerini de arkamızda bırakmıştık. Geminin burnu yavaşça dönüyor ve Marmara çıkışı, Sarayburnu'nun o pırıl pırıl kristal altın tepeciği gözden kayboluyor. Telgraf kabininde kısa çınlamalar işitiliyor ve sağa doğru daha keskin dönüyoruz. Artık herhangi bir pırıltı yok etrafta. Sol tarafta mermer iskelelerin geniş basamaklarını dalgaların yıkadığı Dolmabahçe ve Çırağan sarayları uzanıyor. Yeşilimsi soluk mermerlerin gölgeleri suya düşüyor...

Derken "Yu-suuf!" diyor aynı ses.

Uzaklardan bir yerlerden geliyor. Kulak kabartıyorum.

Bu kez kıç taraftan "Yu-suuf!" diyor. Tutkulu, gözyaşlarına boğulmuş gibi...

"Yu-suuf!"

Harita kabininden çıkıp aceleci adımlarla o tarafa yöneldim. Güverte merdivenlerinden koşarak indim, derin ve düzenli bir şekilde iç çeken ve etrafa sıcaklık ve yoğun bir yanık yağ kokusu yayan makinenin yanından geçtim. Ay bir kez daha yer değiştirmişti ve bu kez kıç tarafın çok çok gerisinde, kapanan kıyılar arasında, artık Boğaz halini alan devasa, altın gölün üzerinde ışıyordu... Biraz daha ilerleyince ambar kapağının üzerinde, sırtı bana dönük, diz çökmüş karaltıyı gördüm. Namaz kılar gibi oturmuştu ve tabanları bana bakıyordu. Derken ani bir hareketle yerinden fırladı kalktı, seccade olarak kullandığı hasırın üzerinde bir şeyler aradı, sonra feci halde kısa kollarını ileri uzatarak geriye doğru kaykıldı ve tarifsiz bir acı içinde, yalvarırcasına inledi:

"Yu-suuf!"

5 Kız Kulesi'nin iki kubbeli ve büyük fenerli eski formu.

Her şey anlaşılmıştı...

Şu ufak tefek Türk, sarhoşken Rumca şarkılar söyleyip bir sürü gevezelik eden adam uyanmıştı. Bütün Marmara'yı uyuyarak geçmişti. Sonra biricik oğlunu kendisinden birdenbire alıveren İstanbul önlerinde kendine gelmişti... Acısını samimi bir Müslüman gibi kabul etmiş ve yüreğine gömmüş olmalıydı. Kayıtsız kırışıklıklarında olsun, duygusuzca kalkmış kaşlarında ya da sarkık bıyıklarında olsun o muazzam acının en küçük bir izini dahi fark etmemiştim. Izdırabı yüreğini nasıl da sıkıştırıp eziyordu oysa! Ama işte, durup dururken Kavaklar'a yaptığı şu seyahat, durmadan mahorka[6] ve ateş suyu ikram edip duran şu yabancı insanlar... Bütün bunlar aklını başından almaya yetmişti; şimdi o padişahın şehrine doğru yelken açtığının farkındaydı ve oğlunu kendisinden alıp oraya götürdüklerini marazi bir hayranlıkla anımsıyor, Arabistan'da bir yerlerde nasıl katledildiğini anlaşılmaz bir coşkuyla gözlerinin önüne getiriyordu. Sonunda bilincini kaybetti, yığıldı kaldı... Derken yeniden kendine geldi. Ağır ve şarhoş uykusunda bir şeyler tarafından feci halde ezildiği belliydi. Gözlerini açtığında etrafını saran derin sessizlik içinde gecenin ilerleyen saatlerini fark etmiş, İstanbul'un dolunay altında uzanan o muazzam ve fantastik silüetini görmüş ve ansızın İstanbul'un kendisini, o biçare, kimseye lazım olmayan o derbeder hayatını nasıl altüst ettiğini, Yusuf'unun gencecik ömrünü nasıl yediğini tüm benliğiyle hissetmişti. Bir de tutmuş bu acısını, oğlunun başına gelenleri, oturmuş kahkahalarla gülen Rus köpeklerine anlatmıştı!

Yanına vardım. Gözyaşlarıyla sırılsıklam olmuş sarkık bıyıklarıyla ay ışığı altında iyice solgun görünen ıslak yüzünü bana doğru döndü... Alkolün zehri, hıçkırıklar ve kasılmalar

6 Ucuz ve kalitesiz bir tütün.

yüzünden bir koyununkiler gibi pörtlemiş ve birer cam parçası gibi duran gözlerini gözlerime dikti. Bu buruşuk hasır parçasının altında ne işi vardı? Çok geçmeden hatırladı. Akşam namazı için sermiş, üzerine sızıp kalmıştı... Sonrasında defalarca kendine gelip hasırı doğru dürüst sermek, düzeltmek için uğraşmış, her defasında düşüp kalmıştı. Namazdan önce miydi bütün bunlar, sonra mıydı? Her şey birbirine karışmıştı, kafası karmakarışıktı ve hissettiği, farkında olduğu tek bir şey vardı: dehşet ve acı! Ve bir anda İstanbul'a, dolunaylı geceye doğru bağırmaya başlıyor, yapayalnız kaldığını ve ölmek üzere olduğunu haykırıyor... Hayır, hayır, böyle bir şey mümkün olamazdı! Oğlu sağdı; sağ olması, hâlâ yaşıyor olması gerekirdi! Askerden dönmüş olması şarttı!

Buz gibi olmuş elini tuttum. Geriye doğru kaykıldı, elini kurtardı. Ancak henüz tam olarak ayılabilmiş değildi, içkinin tesiriyle gerisingeri sert bir şekilde düştü. Şaşkın bakan gözlerini hiçbir gücün durduramayacağı yaşlar bürümüştü. Salyası sümüğü nefesini tıkıyordu.

"Yusuf!" diye haykırdı. Sesi kısa, kesik ve boğuktu, uzun süre suyun altında kaldıktan sonra bir anda yüzeye çıkmış birinin sesi gibiydi.

Hıçkırıklarla sarsıla sarsıla, boğularak, sıtmaya tutulmuş gibi titreyerek ellerini İstanbul'a doğru uzattı.

"Yu-suuf! Yu-suuf!"

Borda boyunca sular geçiyordu. Kıç tarafta kalan altın göl solup kararıyordu...

28 Haziran 1911

BİR BAHAR AKŞAMI

Aziz Fomin Haftası'ydı; toprağın karlar altından kendisini yeni yeni gösterdiği, bozkırdaki vadi tabanlarında, çıplak meşelerin altında yatan sert, gri kar tabakalarının ise henüz kalkmadığı o güzelim günlerden birinde, berrak, pembemsi bir akşam vakti, Yelets bölgesi köylerinden birinde yaşlı bir dilenci başı çıplak, omzunda uzun keten heybesiyle kapı kapı dolaşıyordu.

Burası büyük bir köydü ama bozkırın, tarlaların ortasında sessiz bir yerdi; üstüne bir de böylesi bir akşam denk gelince... Ucu bucağı yokmuş gibi uzanan killi gölet boyunca incin top oynuyordu; kulübe ve ahır gölgelerinin uzadığı dümdüz çayırlıkta elinde ceviz dalından uzunca sopasıyla, daha çok bir azize benzeyen o kel kafalı, fakat henüz saçı sakalı ağarmamış ihtiyar dolaşıyordu. Çayırlık temiz, otlar yeşil ve parlaktı; hava taze, mis gibiydi; üstünde hâlâ camgöbeği bir buz kütlesi yüzmeye devam etse de ağzına kadar dolu gölet hoş bir ten rengiyle çok güzel görünüyordu. Göletin öte yakasında, güneşin karşı taraftan gelen alçak, ılık ve okşayıcı ışıklarıyla aydınlattığı taraflarda bir yerlerden, ama sanki çok uzaktan geliyormuş gibi, belli ki ahırların ya da ambarların ardında kaybolmuş bir çocuğun ağlaması işitiliyordu ve doğrusunu söylemek gerekirse o tekdüze, o acıklı ağıdı şu günbatımında kulağa pek hoş geliyordu.

Her şey iyi hoştu ama doğru dürüst sadaka veren de yoktu...

Köyün girişinde, saksağanların mesken tuttukları asırlık meşe ağaçlarının yer aldığı eski, varsıl bir avlunun hemen yanı başında, kırmızı tuğladan üç bölmeli bir kulübe duruyordu. Hemen arkasında genç, gri gözlü bir kadın peyda oldu. Kurumuş bahar çamurları arasında kalmış incecik bir patikada, taş bir eşiğin önünde dikildi. Kucağında alacalı bulacalı bonesi ve olağanüstü mavi gözleriyle şirin bir kız çocuğu tutuyor ve onu sıkıca göğsüne bastırıyordu. Derken çıplak ayaklarını yere vura vura, basma eteğini savurarak, döne döne oynamaya başladı.

"Aha bak, ihtiyar geliyor, vereyim mi seni ona? Koyayım seni heybesine!" diye fısıldadı dudaklarını küçük kızın yanaklarına bastırarak.

Bir yandan da oynamasını sürdürüyordu:

Kalkıp bir dans ederim
Döşemeyi delerim...

Derken genç kadın arkasını dönüp başka birini taklit eder gibi çın çın öten bir ses ve cilveli bir tavırla:

"Ey ihtiyar, ihtiyar; bir kız çocuğu ister misin?" diye sordu dilenciye.

Küçük kız hiç de ürkmüş gibi durmuyor, elindeki kalın simidi sakince somurmaya devam ediyordu. İşi şakaya vuran annesi bir yandan da bütün samimiyetiyle küçük kızı elindeki simidi yaklaşan ve gülümseyen dilenciye vermesi için kandırmaya çalışıyordu.

"Hadi ver bebeğim, ver hadi! Bak koca avluda yapayalnızız, merhamet edecek, sevabına verecek başka da hiçbir şeyimiz yok..."

Ufaklık bunun üzerine kısacık kolunu kabaca ileri doğru kaldırdı, avucunda sıkıp durduğu ve salyasıyla ıslattığı simidi yabancıya doğru uzattı. Dilenci yüzünde tebessüm, başka

birinin sevincini başını sallayarak paylaştı, uzatılan simidi aldı, ısıra ısıra yoluna devam etti.

Elinde savurmaya hazır sopasıyla yürüyordu ihtiyar... Ne de olsa köy yeri; her an bir yerlerden ok gibi fırlayan hırçın, çenileyip duran bir enik çıkıp ayaklarının dibinde bitebilir, sonra aniden sesini kesip uysallaşabilir ya da bir ahırın önünde bağlı duran boz, tüylü bir erkek çomar kudurmuşçasına ipine asılıp, arka ayaklarıyla toprağı deşer ve alev saçan gözleriyle boğulurcasına hırlayabilirdi...

Yoluna çıkan her kulübeye yanaşan ihtiyar mütevazı bir şekilde eğiliyor, asacığıyla küçücük pencerenin pervazını tıklatıyordu. Ama bu sese çoğu zaman hiç kimse yanıt vermiyordu, çünkü herkes tarlasındaydı; kimi eksik kalan yerleri sürüyor, kimi son tohumlarını ekiyordu. Dilenci o yaşlı, o köylü ruhuyla bu duruma için için seviniyordu: "Eh, ahali tarlada... Bu zamanda çalışırsan koca yıl rahat edersin. Dilenciyi düşünecek değil ya insanlar..." Kimi zaman tıklattığı pencerelerin gerisinde, kucağında henüz sütten kesilmemiş bebeğiyle oturduğu peykeden beyaz yüzlü bir kadın eğilirdi. O küçücük, yoksul penceresinden o kadar iri görünürdü ki... Dilencinin yumuşacık, buğday rengi memelerini görmesinden hiç çekinmeden gümüş yüzüklü iri elini sallardı. Bebeğiyse tatlı memeyi ağzından bırakmadan öylece yatar, kapkara, parlak gözleriyle annesine bakar, çıplak ayaklarındaki pire ısırığı pembe noktaları yolardı.

Kadın sakin bir sesle:

"Tanrı versin! Gücünüze gitmesin!" derdi.

Yaşlı kadınlara gelince, her biri yüzlerini buruşturarak hemen kalkıp pencereden sarkar ve yoksulluktan şikâyet etmeye başlarlardı. Yoksa niye vermesinler ki... Yoktu işte... Herkes tarladaydı... Hem sonra, onlara sormadan bir şey vermeye de korkuyorlardı... Yoksa kızarlardı...

Dilenci, kocakarılara hak verir, "Buna da şükür, canınız sağ olsun!" deyip yoluna devam ederdi.

O gün otuz verst[1] yol tepmişti ama öyle bitkin bir hali yoktu; yalnızca bacakları sertleşmiş, hissiyatını kaybetmiş ve birer odun parçası gibi sallanmaya başlamışlardı. Uzun heybesi yarısına kadar kuru ekmek parçaları ve başka birtakım nimetlerle doluydu; iri yamalarla kaplı kaba hırkasının altında, sallanan ıvır zıvırın altında, koyun derisi gocuğunun altında ve nihayet yıpranmış mintanının altında, en içte, uzun zamandır tenine yapışık bir haç taşıyordu. O haça bağlı bir muska keseciğinde banknotlar halinde doksan iki ruble vardı. İhtiyar dilencinin de içi rahattı.

Elbette yaşlanmıştı artık; zayıftı, kupkuruydu; dudakları büzüşmüş, ağzının içi kararmıştı, burnu bir kemik çıkıntısını andırıyordu, boynu mantar tıpası gibi çatlaklar, kırışıklıklar ve damarlarla kaplıydı ama hâlâ dinçti. Bir zamanlar simsiyah olan ama artık küçük alalarla kaplanmış, iltihaplanmış ve feri kaçmış gözleri yine de ağzına kadar dolu göleti olsun, karşı tarafta izbelerin üstüne çökmüş pembe günbatımını olsun, hatta berrak, solgun gökyüzünü olsun seçebiliyordu. Hava serinlemeye, ortalık soğuyan otların kokusuyla dolmaya, sesler daha net işitilir hale gelmeye başlıyordu yavaş yavaş; karşı taraftan gelen çocuk ağlaması ise sanki daha da uzaklaşmış gibiydi... İki güvercin arkadaşça çatıların üzerine havalandılar, ardından göletin killi kıyısına indiler ve başlarını indire kaldıra su içmeye koyuldular... Ana yolun üzerinde bir başına duran evdeki kadınların az önce cömertlikleri tutmuş ve büyük bir parça pamuklu kumaş ile gayet güzel, her yerde giyilebilecek bir tuman bağışlamışlardı. Tumanı evin küçük oğlu almıştı ama mujiklerin kil kazdığı çukurlukta ezilip gidince giymek kısmet olmamıştı. Dilenci ihtiyar da şimdi bir yandan yürüyor, bir yandan düşünüyordu; tumanı satsa mıydı yoksa kendi mi giyseydi daha iyi olurdu acaba?

1 Verst: 1,06 km'ye denk Rus ölçü birimi.

Üstündeki el âlem içinde dolaşılacak gibi değildi artık; bir ara çıkarsa, fırlatıp atsa iyi olurdu...

Köyü bitirip bozkıra çıkmadan önceki son sokağa saptı; düzlüğün sonuna doğru, ta ötelerde, gri buharların gayretle yükseldiği yerlerin ardında batmaya yüz tutmuş bol ışıklı, yumuşacık nisan güneşi gözlerini kamaştırdı. Burada, köyün tam çıkışında durdu; geceyi geçirmeyi düşündüğü epeyce uzaktaki küçük köye doğru giden dönemeçte limon rengi tahtalarla sıkı sıkıya örtülmüş ve bu haliyle taranmış bir saç gibi duran çatısıyla, küçük fakat yeni bir kulübe vardı. Burayı daha bir yıl önce (sağda solda hâlâ talaşlar, kıymıklar vardı) herkesten kaçıp uzaklaşan bir karı koca yapıp yerleşmişti; çok hoş, becerikli, çalışkan ve üretken insanlardı, ayrıca el altından votka satıyorlardı. İşte, dilenci doğruca o kulübeye yürüdü; poturu ev sahibine satabilirdi, satamasa bile bu eve gelmeyi, öylesine ziyaret etmeyi seviyordu; çünkü burada, bu kulübede kendine has sakin ve ayakları yere basan bir yaşam tarzı mevcuttu. Tam da köyün çıkışına kondurulmuştu ve işte, tarla kuşlarının akşam serinliğinde şakıdıkları günün son şarkıları eşliğinde tertemiz pencerecikleriyle güneşin batışını seyrediyordu. Sokağa bakan kör duvarın dip tarafları gölgeydi ama hiç de kasvetli bir hali yoktu. Ev sahibi geçen sonbaharda pencerelerin önüne üç akasya fidanı dikmişti. Büyümüşler, sarımtırak bir yeşille gürleşmişlerdi ve bir salkım söğüt gibi narince salınıyorlardı. Onların etrafından dolanan dilenci, sofadan geçip iç odaya girdi.

Gerçi güneş buraya da vuruyor, tavana asılı teneke lambanın aydınlattığı masadan yükselen mavimsi, şeffaf dumanı da aydınlatıyordu, ama az önce dışarıdayken baktığında gözünü kamaştırmıştı; haliyle hiçbir şey göremedi. Köşede duran yeni, alüminyum ikona önünde uzun uzun eğilip istavroz çıkarırken gözlerine de alışmaları için zaman tanıdı.

Ardından heybesiyle sopasını kapının yanına, yere bıraktı, sonra sırtı kapıya dönük halde masanın başındaki sıraya oturmuş, sırtında partal gocuğu, ayaklarında sazdan çarıkları olan iri yarı mujiği ve peykedeki ev sahibesini fark etti. Kadın gayet iyi giyimliydi.

Ona doğru bir kez daha eğilerek:

"Tanrı sizi korusun!" dedi alçak bir sesle ev sahibesine. "Geçmiş bayramınız kutlu olsun."

O an canı "İsa Mesih Dirildi" duasını okumak istediyse de hemen vazgeçti, yersiz kaçacağını düşündü ve içinden "Ev sahibi yok besbelli," diye geçirdi. "Yazık..."

Ev sahibesi güzeldi, endamı yerindeydi; kar beyazı elleriyle hiç de öyle sıradan bir kadınmış gibi durmuyordu. İnci kolye, incecik, omuzları kalkık muslin bir gömlek, kırmızı-mavi işlemeli bir başörtüsü ve lacivert yün kumaştan ekose bir etekle üzerinde her zamanki gibi bayram kıyafeti, ayağındaysa kaba saba, ancak hayli sağlam dikilmiş, çelik nalçalı botlar vardı. Başını, tertemiz yüzünü düzgünce eğmiş kocasının gömleğine nakış dikiyordu. Dilenci kendisini selamladığında sert, donuk gözlerini kaldırdı, dikkatlice konuğuna baktı ve sevecen bir şekilde başını salladı. Ardından hafifçe iç geçirdi, iğneyi becerikli bir tavırla kumaşa saplayıp elindeki işi bıraktı, kalçalarını kıvıra kıvıra, botlarıyla tahta döşemeyi döverek peçe doğru yürüdü, dolaptan bir votka sürahisi ve mavi şeritli bir kupa çıkardı.

"Yorulduk vesselam..." diye mırıldandı dilenci, kendi kendine konuşuyormuş gibi. Dönüp kendisine bakmayan mujik yüzünden bir miktar mahcup olmuş görünüyordu.

Ayağında laptileri,[2] yumuşak adımlarla ve çekingen tavırlarla mujiğin etrafından dolandı, masanın köşesine, onun tam karşısındaki sıraya oturdu. Ev sahibesi sürahiyle kupayı

2 Lapti: Genellikle huş gövdesinin kabuğundan ya da birtakım basit malzemelerden yapılmış iğreti çarık.

dilencinin önüne koydu ve yeniden işine döndü. Tam o sırada şu çam yarması bozkır sakini zar zor başını kaldırdı (önünde yarım ştofluk[3] yeşil bir kadeh belirdi) ve gözlerini iyice kısarak yanı başında beliren mütevazı kadeh arkadaşına baktı. Belki biraz numara yapıyordu ama yine de suratı iltihaplı, sarhoş bakan gözleri bulanıktı, pörsümüş dudakları sıcakta kalmış gibi hafif aralıktı ve birkaç gündür içtiği her halinden belliydi. Dilenci ihtiyatlı bir şekilde geriye doğru biraz kaykıldı, kupasını dikkatle doldurmaya koyuldu. "Öyle ya canım, herkes kendi kısmetini içer sonuçta... Burası da bir koltuk meyhanesi farz et, kimsenin kimseye karıştığı yok." Başını kaldırıp baktı, ne olgun çakaleriği rengindeki puslu koyu gözleri ne de bozkır rüzgârı yiyip kabalaşmış suratı bir şey ifade ediyordu.

"Eee, nerelerde sürttün bakalım moruk?" diye kabaca sordu mujik. "Ahalinin tarlasındaki nimeti mi çalmaya geldin?"

Dilencinin sesi sakin ve mülayimdi:

"Niye çalayım ki..." diye karşılık verdi. "Altı can çocuğum vardı, kendi evim, işim gücüm..."

"Bana bak kör, bana bak, o inine kim bilir ne kadar dal, ne kadar tüy taşımışsındır sen!"

"Ne gerek var canım... Ben ki on sene o Hartsızı ocaklarında ter dökmüş, kömür çıkarmış adamım..."

"Geç bunları, geç... İş değil o..."

Ev sahibesi araya girip kirpiklerini kaldırmadan:

"Çok gevezelik etme hele sen!" dedi kısık bir sesle ve ipi dişleriyle koparttı. "Kaba saba laf istemem ben! Kocamdan bile duymadım daha!"

"Tamam, tamam hanımefendi, sustum işte," diye yumuşadı mujik. "Bağışlayın..."

Ardından kaşlarını çatıp dilenciye döndü:

3 Yarım ştof: Eski Rusya'da kullanılan ve yaklaşık 0,7 litreye denk bir sıvı ölçü birimi.

"Ben sana soruyorum!" dedi. "Toprak sürülmüyorsa, tohum ekilmiyorsa sen ne ocağından, ne kömüründen bahsediyorsun..."

"Doğru söylersin elbet... Öyle de toprağın varsa tabii..."

"Bilgiçlik taslama bana!" dedi mujik avucunu masaya vurarak. "Sen sorulan soruya cevap ver, askerlik yaptın mı?"

"Ne demek! General-Mareşal Kont Rumyantsev komutasındaki Tuna Alayı Onuncu Ukrayna Piyade Bölüğü erlerinden..."

"Kes, kes! Gereksiz ötüp durma! Hangi dönem?"

"Yetmiş altı senesi, kasım ayı."

"Suç işledin mi hiç?"

"Yok, hiç..."

"Komutanların emirlerini yerine getirdin mi?"

"Her zaman. Yemin etmişiz ne de olsa..."

"O boynundaki yara izi ne öyle? Şaşırdın değil mi? Nerden mi görüyorum? Benden kaçmaz moruk!"

Ardından kaşlarını çatıp somurtkan bir şekilde ev sahibesine bakan mujik az önceki buyurgan ses tonunu değiştirip daha alttan alan bir tavırla:

"Onu deniyorum," dedi. Batmakta olan güneşin altında yükselen kehribar rengi tütün dumanı arasında suratı hayli sersem görünüyordu. "Onun ruhunu okurum ben... kaçın kurasıyız biz be..."

Yeniden somurtup dilenciye döndü:

"Kutsal haça, İncil'e el bastın yani?"

"Tabii ki," diye yanıtladı dilenci. Bu sırada votkasından bir yudum almış, ağzını kolunun yeniyle siliyordu. Hemen ardından bir kez daha oturuşunu dikleştirdi; yüzünde ve puslu gözlerinde yeniden o eski kayıtsızlığı okunuyordu.

Mujik donuk bakışlarla muhatabına bakıyordu.

"Ayağa kalk!" diye bağırdı.

"Gürültü etme dedik sana, değil mi?" Ev sahibesinin sesi yine sakindi.

Elini kadına doğru şöyle bir sallayan mujik:

"Hadi kalk, Tanrı aşkına!" diye tekrarladı. "Ayağa kalkıp önümde şöyle bir dikilsene!"

Dilenci homurdanmakla kaldı:

"N'oluyor? Ne demek istiyorsun! Ey Tanrım..."

"Sana kalk diyorlar be adam!" diye bağırdı mujik bir kez daha. "Sorguya çekiliyorsun nitekim!"

Dilenci ayağa kalktı, ağırlığını bir ayağından diğerine verdi.

"Eller dikişte! Hazrol! Ha şöyle... Kimliğin var mı?"

"Baksana, başçavuş musun nesin sen be?"

"Kes sesini! Benimle böyle konuşmaya nasıl cüret edersin! Bana akıl öğretmeye kalkma! Soruları ben sorarım burada, anladın mı? Derhal kimliğini göster!"

Dilenci itaatkâr bir tavırla kaba hırkasının kopçalarını, ardından koyun derisi gocuğunun düğmelerini çözdü, elini atıp göğsünde uzun süre bir şeyler aradı ve sonunda kırmızı mendille sarılmış bir kâğıt çıkardı.

Mujik dişlerinin arasından:

"Ver şunu!" diye tısladı.

Dilenci mendilini açtı, kalın mum mühürlü, iyice yıpranmış nüfus defterini uzattı. Mujik eğri büğrü, dolma parmaklarıyla defterin sayfalarını beceriksizce karıştırdı, okuyormuş gibi bir tavır takınarak ellerini biraz ileri uzattı, gövdesini hafifçe geriye attı ve batan günün kızıllığı ve yükselen duman arasından uzun uzun baktı.

"Bakıyorum da her şeyin düzgün... Al bakalım!" Kurumuş dudaklarıyla zar zor konuşuyordu. "Yoksulum ben... Yoksulum... Önümüzdeki bahar belki sürüp ekemem bile tarlamı... Bıçakladılar beni... O herifin, o köpeklerin ayaklarının altında süründüm... Neyse... Önemli değil... Sen söyle bakalım, neler çaldın? Çabuk söyle yoksa öldürürüm bak!" diye bağırdı öfkesinden kudurmuş gibi. "Ben her şeyi bilirim... Ben de oralardan geldim... Katranda piştik nitekim...

Şu hayatı Yüce Tanrı bağışlıyor bize ama it kopuk elimizden alıyor nimetimizi... Çıkar bakalım şu heybeni! İtiraz etme! Haydi!"

Ev sahibesi yalnızca başını salladı, bu kez bir şey demedi. Gözünü ayırmadan şöyle bir geriye doğru kaykılıp elindeki gömleği süzdü. Dilenci kapıya gitti, heybesini alıp mujiğe verdi. Mujik aldı, yanı başına koydu ve eliyle bastırarak:

"Ha şöyle," dedi. "Şimdi otur bakalım, otur da muhabbet edelim. Şimdi anlarım ne olduğunu. Dert etme sen, ben kendim hallederim!"

Ardından gözünü masaya dikip bir süre sustu.

"Anlaşıldı..." diye homurdandı sonra. "Ah, ah, 'uğursuz cumartesi, çalışılmaz tarlada' Haydi, hooop!" diye bağırdı ardından ve parmaklarını şaklatmaya çalışarak devam etti:

Barınya[4] *çıkıyor dansa,*
Mavi parmaklarıyla...

Sonra bir kez daha sustu. Ev sahibesi yüksüğüyle bastırıp nakşı düzeltti.

"Ben ineği sağmaya gidiyorum," dedi yerinden kalkarken. "Ben yokken ateşi harlatmayın yoksa sarhoş halinizle bir de yangın sararsınız başıma."

Mujik gözlerini araladı:

"Ey Tanrım!" diye söylendi gücenmiş bir tavırla. "Hanım, hanım, bizi ne sandın sen... Kocanı mı özledin, nedir..."

"Orası seni ırgalamaz," dedi kadın. "Kocam şehirde, iş güç peşinde, meyhanelerde sürtmüyor hiç değilse."

"Sürtmeyip ne yapacaksın?" diye karşılık verdi mujik. "Çıkıp da yol mu keselim yani! Canınız cehenneme, zenginsiniz tabii, size göre hava hoş..."

4 Barı(ş)nya: Devrim öncesi dönemde ayrıcalıklı sınıftan (toprak sahibi, soylu, zengin, vs.) kişiler için "hanım, hanımefendi" anlamında kullanılan hitap.

Kadın güğümü kaptığı gibi çıktı.

Kulübe yavaştan kararmaya başlamıştı, içerisi sessizdi ve pencereden içeriye yumuşacık, pembemsi bir bahar ışığı süzülüyordu. Dirseklerini masaya dayamış mujik uyukluyor, ağzındaki sönmüş izmariti somuruyordu. Dilenci itaatkâr ve sessiz bir tavırla karanlık tahta paravana dayanmış oturuyor, yüzü neredeyse görünmüyordu.

"Bira içer misin?" diye sordu mujik.

Yumuşak, kısık sesli bir yanıt geldi:

"İçerim."

Mujik bir şey demedi. Biraz sonra:

"İkimiz de serseriyiz," dedi. Somurtkan ve düşünceli görünüyordu. "Avare... Zavallı aylaklarız... Aman be, sıkıldım senden..."

"Haklısın..."

Bir süre sessiz kalan mujik:

"Bira severim ben," dedi yüksek sesle. "Ama evinde bira bulundurmaz kaltak! Şimdi ne güzel içerdim yoksa... Bir şeyler de atıştırırdım yanında... Ağzım sulandı be, canım yemek istedi bak şimdi... Hem yer hem içerdim... Hakikaten... Şu ev sahibesi de yok mu, yüzü güzel ama ha! Valla kuma getirirdim böylesini, sonra da... Boşver sen boşver, otur... Körlere saygım vardır benim. Kilise Bayramı[5] geldiğinde bunların, körlerin yani, yirmisini birden masaya oturttuğum olurdu. Bir avlumuz vardı ki arasan bulamazsın öylesini... Bana şiirler okurlar, karşımda eğilip selama dururlar... Sen şiir okur musun? Tanrı'nın kulu Aleksey, onun hakkında olan var bir tane. Ona bayılıyorum işte... Ver kupanı, benimkinden ikram edeyim..."

Dilencinin elindeki kupayı alıp akşamın cılız ışığında kaldırdı, yarısına kadar doldurdu. Dilenci ayağa kalktı, yerlere kadar eğildi, kupayı dikip bitirdi ve tekrar yerine oturdu.

5 Kiliseye adı verilen azizin isim gününde kutlanan bayram.

Mujik ihtiyarın heybesini tuttu, kucağına çekti, ağzını çözerken mırıldanmaya başladı:

"Ben hemen anladım zaten seni..." dedi. "Bak biraderim, benim param var, seninle bir değiliz biz... Param bana yeter, hiç gözümü kırpmadan yer içerim... Yılda bir at parasını içkiye yatırırım, iyisinden bir koyun da tütünüme gider... Ya! Nasıl bir mujik var karşında, anladın mı? Kiminle oturduğunu bil yani... Senin için de üzülmüyor değilim... Anlıyorum halini. Bahar geldi mi senin gibi binlercesi sökün ediyor... Çamuruydu, balçığıydı, ne yolu var ne izi... Ama sen kalk yollara düş, yetmedi, eğilip bükül milletin önünde! Bir de çıkarıp doğru dürüst bir şey verseler neyse! İstediğini alsan zoruna gitmez... O yok, bu yok... Kardeşim benim! Seni anlamıyor muyum sanıyorsun?"

Son cümlesini bağırarak söyleyen mujiğin gözleri dolmuştu.

"Yo... Bahar vakti fena değil işte, iyi yani..." diye yanıt verdi dilenci sakin bir tavırla. "Tarlalardan, ana yollardan gidersin, bir başınasın, neysen osun işte... Nitekim güneş de çıkıyor, hava ılımış... Yalnız doğru dersin, benim gibi binlercesi var ortalıkta dolanan..."

"İki atı içkiye yatırdım," dedi mujik. Bir yandan da heybedeki ekmek parçalarını, patiskayı, tumanı ve laptileri çıkarıyordu. "Senin şu pejmürde pılını pırtını döküyorum... Dur hele! Aha, ulan pantolon bu be! Bunu kendime alıyorum. Parasını öderim, bak satın alıyorum, yoksa olmaz! Ne kadar bu?"

Dilenci düşündü:

"İkiye verirdim..."

Ayağa kalkmış kendi pantolonunu çıkaran mujik:

"Üç verdim gitti," diye karşılık verdi ve yenisini giymeye koyuldu. "Tamam, uydu bana! Peki ya lapti, eşi nerde bunun? Çok yeni bu be... Kesin çalmışsındır sen bunu... Neyse...

Belki de benim gibi şu bahar vakti kalbin sıkışacağına, açlıktan miden kazınacağına, sonracığımaaa... kilerini boşaltıp son koyununu yiyeceğine çalıp çırpmak daha iyidir, kim bilir... Koca atı içtim be, koca atı... Yalnız hayvan var ya, bir insandan daha çok para ederdi ha! Of, of! Pullukçu değilim, tırpancı değilim, anladın mı? Neyse, hadi bir şiir oku sen bana! Oku yoksa gebertirim bak!" diye bağırdı. "Çok sıkıcı bir herifsin sen!"

Alacakaranlığın içinden dilencinin titrek, mütevazı ve her zamanki bildik sesi yükseldi:

Bir varmış, bir yokmuş, iki kardeş varmış,
Ey Yüce İsa, gelgelelim öz değillermiş...

"Ah, tabii ya, üveydiler değil mi?" diye ağzından kaptı mujik; acıklı bir ses tonu vardı ve az daha hıçkıracaktı.

Dilenci pürüzsüz bir kilise ilahisi gibi devam etti:

Biri yoksul mu yoksul,
Ve cüzzamlı, irinler içinde...

"Ötekiyse zengiiin mi zengin!" diye ağzından aldı mujik gözyaşlarına boğulmuş, meymenetsiz sesiyle. Ve hemen ardından, "Yeter, çok sinirlendim!" diye bağırdı. "Acılar kemiriyor be içimi, acılar! Ahali bayram ediyor, herkesin ekini var, ben, peki ya ben ne yapacağım? Of, of, gelecek bahara çıplak kalacak toprağı yerim artık... Ver şu kadehini, yoksa gebertirim bak! Şu pencereyi de aç!"

Dilenci kupasını bir kez daha uysalca uzattı. Ardından pencereyi açmaya koyuldu. Yeni pencere şişmişti, açılacağa benzemiyordu. Ancak sonunda teslim oldu, gürültüyle ardına kadar açıldı. Dışarıdan temiz, serin bir bozkır havası doldu kulübeye. Sessiz, mutlu, ekilmiş tarlalar iyice kararmış,

günbatımının pembemsi aydınlığı bu yumuşak karanlığın üzerinde kısa bir süre daha gezindikten sonra iyice solmuş ve çoktan yitip gitmişti. Yarı uykulu tarla kuşlarının son ötüşmeleri işitiliyordu.

"Söyle Lazarus, söyle benim canım kardeşim!" dedi mujik ağzına kadar dolu kupayı dilenciye uzatırken. "Seninle biz, ikimiz de... Ama sen benim önümde ayaktasın işte, değil mi? Ah, seni aylak seni! Oysa ben öyle miyim, ben çalışan bir insanım ve de bütün acı çekenlerin yediricisi, içiricisiyim..."

Bir külçe gibi, fakat ani hareketler yaparak oturuyordu; elini yeniden heybeye daldırdı.

"Bu da ne böyle bakayım?" diye sordu artık akşam karanlığında zar zor seçilebilen patiska parçasına bakarak.

"İşte... Kadınlar verdiydi..." dedi dilenci sessizce. İçkinin tesiriyle her şeyin kontrolünden yavaş yavaş çıkmaya başladığını, artık çekip gitme vaktinin geldiğini, bir de şu mujiğin altındaki poturu bir şekilde geri almanın şart olduğunu hissediyordu.

"Öyle mi? Bak sen... Kıtır atıyorsun gene!" diye bağırdı mujik yumruğunu masaya indirerek. "Bu bir kefen be! Görmüyor muyum sanıyorsun, basbayağı ölü kefeni işte!"

Bağırırken gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Çuvalı hızla, elinin tersiyle bir kenara itti, dağınık saçlı kafasını o yana bu yana salladı, hıçkırarak ağlamaya başladı.

"Tanrı'ya kafa tutmuş adamım ben!" dedi büyük bir acı içinde.

Ardından ıkına sıkıla, fakat gayet başarılı biçimde ve güçlü bir sesle şarkı söylemeye koyuldu:

Anam doğurdu, büyüttü beni,
Benim gibi bir hayırsızı
Ne acılar gördüm,

Ne kederler gördüm
Ama mutluluk hiç gelmedi.
Anam söylerdi bana
Tekrarlardı sıklıkla
Eğer bileymiş, vazgeçermiş
Benim gibi felakete
Baştan razı gelmezmiş.

"Ruhum günahkâr benim, bir yılan yatıyor içimde!" diye vahşice bir çığlık attı bir yandan da ağlarken, hemen ardından da korkunç bir kahkaha atıp ellerini çırptı. "Bana bak dilenci, çabuk paralarını ver bana! Senin içini bilirim ben, ruhunu okurum, anladın mı? Ver çabuk! Paran var, biliyorum! Olmaması imkânsız, Tanrı aşkına kendiliğinden sökül şunu!"

Ve sendeleyerek ayağa kalktı. Aynı anda ayağa kalkan dilencinin korkudan dizlerinin bağı çözülmüş, uylukları uyuşmuştu. Mujiğin akşam karanlığında zar zor seçilen ağlamaklı suratında gözü dönmüş bir ifade vardı.

"Sökül bakalım!" diye tekrarladı hırıltılı bir sesle. "Göklerin kraliçesi adına! Görüyorum, görüyorum, işte orada!" Elini kör dilencinin göğsüne, kabarık duran giysisine attı. "Var, var! İşte burada! Zaten neyiniz yok ki sizin! Sökül bakalım! Hem senin için ne fark eder be adam, bir ayağın çukurda zaten! Oysa ben adam gibi yaşarım bundan sonra! Hadi bakalım, güzellikle ver şunu! Bak kardeşim, insanı günaha sokma!"

"Asla olmaz!" diye karşılık verdi dilenci yine sakin ve kayıtsız bir ses tonuyla.

"Ne dedin sen?"

"Asla olmaz dedim. Yirmi senede biriktirdim ben onları. Kabul edemem."

Mujiğin sesi boğuk ve hırıltılıydı:

"Vermeyeceksin yani?"

"Hayır."

Dilencinin sesi güçlükle işitildi, ama son derece kararlı bir tavırla söylemişti. Mujik bunun üzerine uzun süre suskun kaldı. Karanlıkta her ikisinin de kalplerinin nasıl çarptığı işitilebiliyordu.

"Pekâlâ..." dedi mujik dehşet verici bir kabullenmişlikle. "O zaman ben de seni öldüreceğim. Gidip bir taş bulup getireceğim ve seni öldüreceğim."

Kalktı, yalpalayarak kapıya doğru yöneldi.

Karanlıkta dimdik duran dilenci geniş bir kol hareketiyle ağır ağır istavroz çıkardı. Başını bir öküz gibi önüne eğmiş mujik o sırada pencerenin önünde dolanıyordu. Ardından birtakım çatırtılar işitildi; belli ki evin temelindeki taşlardan birini söküyordu. İki dakika sonra kapı bir kez daha çarptı, dilenci duruşunu iyice dikleştirdi.

Mujik elinde kocaman, beyaz bir taşla dilenciye doğru ilerledi:

"Son kez söylüyorum bak..." diye homurdandı iltihaplı dudaklarıyla. "Güzel kardeşim..."

Dilenci sessizdi. Yüzü görünmüyordu. Sol elini ileri doğru sallayan mujik dilencinin boynundan yakaladı, diğer elindeki soğuk taşla geriye doğru kaykılan yüze sertçe vurdu. Dilenci arkaya doğru devrildi, düşerken ayağındaki lapti masaya takıldı, başı önce rafa, ardından yere çarptı. Mujik nefesini tuttu, eğildi ve elindeki taşla yığılıp kalmış olan dilencinin boğazını deşmeye koyuldu.

On dakika kadar sonra mujik karanlıkta, evden epeyce uzakta, dümdüz tarlaların ortasında yürüyordu. Yıldızlı bir akşamdı, hava serin ve temizdi, topraktan metalsi bir koku yükseliyordu. Mujik tamamen ayılmıştı; o kadar rahat ve hızlı yürüyordu ki o haliyle bir yüz verst daha gidebilir gibi görünüyordu. Haçtan koparıp aldığı nazarlık kesesini avucunda sımsıkı tutuyordu. Sonra birdenbire yeni sürülmüş siyah tarlaya fırlattı. Gözleri bir baykuşunkiler gibiydi;

dişlerini kerpeten gibi birbirine geçirmişti. Çıplak kafasına (uzun süre aramasına rağmen evde, karanlıkta bulamamıştı şapkasını) soğuk vuruyordu ve artık taşlaşmış gibiydi…

31 Ocak 1914
Kapri Adası

KAZİMİR STANİSLAVOVİÇ

Ucuz bir Moskova oteli olan Versay'ın kapıcısı, üzerinde asalet arması bulunan sararmış kartvizitteki ismi zor da olsa okudu: Kazimir Stanislavoviç. Bu ikisinin ardından telaffuzu çok daha zor bir soyadı geliyordu. Kartı evirip çevirdikten sonra yeni gelenin o kartla birlikte uzattığı kimliğe baktı, şöyle bir omuzlarını silkti (Versay'a gelen hiçbir müşteri o güne değin kartvizitini göstermemişti) ve her ikisini birden masaya atıp tarağını gür saçlarında gezdirerek bir kez daha masanın üzerindeki gümüşi-sedefimsi aynaya baktı. Sırtında setre, ayaklarında temiz çizmeler vardı, şapkasındaki altın rengi kurdele kirden yağ bağlamıştı, otel ise ucuz ve iğrençti.

Kazimir Stanislavoviç Kiev'den Moskova'ya ayın sekizinde, birinin gönderdiği ve üzerinde yalnızca "ONUNDA" yazan telgraf üzerine yola çıkmıştı. Yol için gerekli parayı bir yerlerden bulmuş, ikinci sınıf vagonda donuk, sevimsiz fakat onun için lüks ve konfor duygusu yaratan bir kompartımana binmişti. Yol boyunca gayet iyi ısıtılan vagondaki kalorifer kokusu ve peteklerin içinden gelen boğuk çekiç tıkırtıları Kazimir Stanislavoviç'e başka zamanları anımsatıyor olabilirdi. Bir iki kez kışın geri döndüğünü, beyaz, bembeyaz bir tipinin tarlaları, sert, fırça gibi görünen anızları ve yaban ördeklerinin yüzdüğü kurşuni su birikintilerini karla kapattığını zannetti. Ama o tipi sık sık ve hiç beklenmedik bir anda kesiliyor, karlar eriyor, tarlalar açığa çıkıyor, bulutların gerisinde yoğun bir ışık hissediliyor, araya istasyonlarda

ıslak, kararmış platformlar giriyor, çıplak kavak ağaçlarında kargalar çığrışıyordu. Kazimir Stanislavoviç her büyük istasyonda inip büfeye gidiyor, vagonuna elinde gazetelerle dönüyordu ama onları okumuyor, öylece oturup kıvılcımlar saçarak hararetle yanan kalın sigaralarının dumanına gömülüp gidiyordu. Bu arada komşularından (yol boyunca kâğıt oynayan Odessa'lı Yahudilerdi) hiçbiriyle tek kelime konuşmadı. Üzerinde cepleri şişkin bir sonbahar paltosu, başında hayli eski, krep bir melon şapka, ayaklarında ise yeni fakat kaba saba pazar ayakkabıları vardı. Elleri bir ayyaşın ve uzun zamandır bodrumlarda yatıp kalkan birinin bildik elleriydi; kibriti çakarken titriyorlardı. Geriye kalan ne var ne yoksa aslında yoksulluğun ve ayyaşlığın birer kanıtıydı... Olmayan kol düğmeleri, iyice eprimiş kâğıt yakalık, dağıldı dağılacak kravatı, iltihaplı ve onulmaz derecede buruşmuş yüzü, parlak mavi sulanmış gözler... Kısa favorileri kötü bir kahverengiyle boyanmıştı ve hiç de doğal durmuyordu. Yorgun ve hakir görünüyordu.

Tren Moskova'ya ertesi gün ve bambaşka bir saatte geldi, tamı tamına yedi saat gecikmişti.

Hava iyi mi kötü mü anlaşılmıyordu ama yine de Kiev'e göre daha ılık ve kuruydu; ayrıca insana heyecan veren bir şeylerin kokusunu taşıyordu. Kazimir Stanislavoviç hiç pazarlık etmeden bir arabaya bindi ve doğruca Versay'a sürmesini söyledi. Derken bir anda suskunluğunu bozarak:

"Birader, ben bu oteli..." dedi arabacıya, ...ta öğrencilik yıllarımdan bilirim."

Kalın iplerle bağlı sepeti odasına getirilir getirilmez Versay'dan çıktı.

Akşam oluyordu, hava ılıktı, yeşermeye başlamış kapkara ağaçlar bulvar boyunca sıralanıyordu ve her yer çok kalabalıktı... Hayatını geride bırakmış ve mahvetmiş bir insan için bir bahar akşamı, yabancı ve kalabalık bir kentte olmak ne

büyük bir yalnızlıktı! Kazimir Stanislavoviç koca Tverskoy Bulvarı'nı yürüyerek geçti ve işte, ta ileride dikili, düşüncelere dalmış pik demirden Puşkin, sonra Strastnoy Manastırı'nın altın sarısı ve leylak rengi kubbeleri yine karşısındaydı. Filippov'un Kahvesi'nde sıcak çikolata içti, yıpranmış mizah dergilerini karıştırdı. Dışarı çıktı, Tverskoy Bulvarı üzerindeki sinemanın karanlıkta mavimsi bir renkle parlayan ışıklı, şeffaf tabelasına bakarak bir süre öylece, kararsızca dikildi. Ardından bir arabaya atlayıp yine öğrencilik yıllarından bildiği bulvar üzerindeki restorana gitti. Getiren arabacı iyice kamburu çıkmış, asık suratlı, kederli, yaşlılığının ve muğlak düşüncelerinin altında âdeta ezilip gitmiş, yol boyunca tembel atına tüm varlığıyla, acılar, sıkıntılar içinde yardım etmeye çalışan ve hayvana ara sıra zehir zemberek şeyler söylemeden edemeyen ve nihayet, yolcusunu gideceği yere ulaştırdıktan –omuzlarından yeni bir yükü atıp parasına kavuştuktan– sonra derince oh çekmiş yaşlı biriydi. Atını ağır ağır geri çevirirken:

"Ben anlamadım herhalde... 'Brag' dedin zannettim," dedi pek memnun değilmiş gibi. "Oysa 'Prag' Restoran daha ilerdeydi."

"Bilmez miyim ihtiyar, Prag'ı da hatırlıyorum," dedi Kazimir Stanislavoviç. "Belli ki sen de uzun zamandır Moskova'da koşturuyorsun!"

"Ben mi? Bu elli ikinci senem..."

"Öyle mi... Kim bilir, belki beni de götürmüşsündür zamanında."

"Götürmüşümdür belki..." diye kayıtsızca kesti ihtiyar. "Dünyada insandan bol ne var, hangi birini tanıyacaksın..."

Kazimir Stanislavoviç'in bildiği o eski restoranın yalnızca adı kalmıştı. Şimdi kocaman, alelade bir lokantaydı işte. Giriş kapısının üstünde, kan taşı renkleriyle bırakın koşmayı,

ayakta durmaya mecali yokmuş gibi gözüken, kemikleri fırlamış çelimsiz beygirlerine küstah ve hoyratça davranan ikinci sınıf arabacıları meymenetsiz gösteren toparlak bir elektrik ampulü asılıydı. Rutubetli giriş koridorunda düğünlerden cenazeye, cenazeden düğünlere gidip gelen tropik çiçek saksıları diziliydi. Uşak odasında bir anda birkaç kişi birden kalkıp Kazimir Stanislavoviç'e doğru atıldı. Hepsinin kafasında tıpkı Versay Otel'in kapıcısı gibi gür saç tutamları fışkırıyordu. Çok sayıda geniş ayna ve dip tarafta, köşede ışıyan ahududu rengi gaz lambasının süslediği ve hepi topu birkaç duvar lambasının yandığı yeşilimsi, büyük salon henüz boştu. Kazimir Stanislavoviç uzun süre bir başına oturdu. Beyaz perdeli pencerelerin gerisinde uzun süren bahar akşamının henüz tamamen kararmadığı hissediliyor, yoldan geçen atların tok toynak sesleri işitiliyor, salonun ortasındaki minik fıskiye tekdüze bir sesle, alttan aydınlatılan ve içinde alacalı bulacalı, uyuşuk Japon balıkçıklarının süzüldüğü şeffaf akvaryuma dökülüyordu. Bembeyaz giyinmiş bir garson çatal bıçak, tabak, ekmek ve küçük karafta soğuk votka getirdi. Kazimir Stanislavoviç mezesiz içmeye başladı; yutmadan önce votkayı ağzında bir süre eziyor, yuttuktan sonraysa dişlerini sıkıyor, siyah ekmeği burnuna dayayıp âdeta iğrenircesine kokluyordu. Derken birden, bütün salonu dolduracak, hatta salondaki yegâne müşteriyi ürkütecek şekilde bir aletten bangır bangır müzik çalınmaya başladı. Kimi zaman abartılı biçimde fırtınalı ve pervasız, bazen aşırı hassas, hüzünlü ve duygusal, karışık Rus şarkıları yükseliyordu; Kazimir Stanislavoviç'in gözleri kızardı, yaşlarla doldu... Bir süre sonra kıvırcık ve ak saçlı bir Gürcü, demir sahan içinde az pişmiş, mis gibi kokan bir şaşlık getirdi, eti cakalı ve işveli tavırlarla kesip tabağa koydu, daha bir Asyalı hava katmak için üzerine incecik kıyılmış soğan, tuz ve pas renginde sarıçalı tozu serpti. Bu arada müzik aleti hâlâ boş salonda insanda

çılgınca eğilip bükülmek ve *kekuok*[1] sıçramaları yapmak isteği uyandıracak şekilde bağırmayı sürdürüyordu... Daha sonra Kazimir Stanislavoviç'e rokfor, kırmızı şarap, kahve, maden suyu ve likör getirdiler. Makine çoktan susmuştu. Onun yerine sahneyi beyaz elbiseler giymiş Alman kadınlardan oluşan bir orkestra almıştı. Artık iyice aydınlatılmış ve dolmuş olan salon güzelce ısınmış, sigara dumanından göz gözü görmez olmuş, havayı yoğun bir yemek kokusu sarmıştı. Sarhoşların sigara istemelerinden artık yaka silkmiş garsonlar ortalıkta dört dönüyor, başgarsonlar kendi haysiyet ve meziyetlerini hassasiyetle korumaya çalışarak hizmette kusur etmemeye özenle gayret ediyorlardı. Aynaların o kocaman, bulanık yüzeylerinde gürültülü, karmaşık ve muazzam bir şeyin yansıması vardı. Kazimir Stanislavoviç sıcak ve havasız salondan birkaç kez çıkıp kendini sanki açık havada yürüyormuş gibi serin koridora, tuhaf bir biçimde deniz kokusu yayan soğuk tuvalete attı, sonra yerine dönüp şarap söyledi. Saat biri geçince kendini cevval bir arabacının lastik tekerlekli hızlı yaylısına attı, gözlerini kapatıp derin derin nefes alarak, gecenin serin ve temiz havasıyla dumanlı kafasını berraklaştırmaya çalışarak şehir dışına çıktı. Geneleve gidiyordu. Ta uzaklarda, kâh tepenin üzerine doğru yükselen, kâh eteğine inen ve sonu olmayan bir zincirmiş gibi görünen gecenin geç vaktine ait ışıkları fark etti. Bir an sanki orası değilmiş gibi göründü... Genelevde ayağına basan ve bağıra çağıra aydın Rus kesiminde herkesin kendisini çok iyi tanıdığını söyleyen gerçek bir beyefendiyle az daha kavga ediyordu. Sonra, tavandaki mavimsi bir ışıkla yarı yarıya aydınlatılmış, kapının arkasındaki kancalara elbiseler asılmış ve iğrenç bir şekilde sabun kokan küçük bir odada, kapitoneli saten örtülü, geniş bir yatağa uzandı. Yatağın yanı başında

1 Kekuok (*İng.* "cakewalk"): Zencilere özgü, kendine has ritmik kalıpları olan bir müzik ve dans.

bir kâsede meyve vardı. Kazimir Stanislavoviç'e hoşça vakit geçirtmekle yükümlü kız, çakıyla dilimlediği armudu sesini çıkarmadan, iştahla yiyordu. Tombul ve çıplak kollu, onun da bir kız olduğunu hatırlatmaktan öte bir özelliği olmayan sade bir gömlek giyinmiş öteki kız arkadaşı ise yazı masasında diğerlerinin orada oluşuna hiç mi hiç dikkat etmeden aceleyle bir mektup yazma gayretindeydi. Hem yazıyor hem ağlıyordu. Ne derdi vardı acaba? Dünyada insandan bol ne var, hangi birini tanıyacaksın…

10 Nisan sabahı Kazimir Stanislavoviç geç bir saatte uyandı. Gözlerini dehşet içinde açtığına bakılırsa, şu anda Moskova'da bulunduğunu ve dün akşam neler olup bittiğini hatırlayıvermesinin aklını başından almış olduğunu anlamak hiç de zor değildi. Saat dörtten sonra dönmüştü oteline. Versay Otel'in merdivenlerini yalpalayarak çıkmıştı ama yine de leş gibi kokan, yalnızca giriş kısmında cılız bir lambanın yandığı o tünelimsi koridorda odasını yanılmadan bulabilmişti. Bütün kapıların önünde birbirini tanımayan, yabancı insanlara ait çizmeler, başmaklar duruyordu. Derken, Kazimir Stanislavoviç'e korkunç bir koku yayıyormuş gibi gelen bir odanın kapısı açılmış, eşikte üzerinde geceliğiyle, *Bir Delinin Hatıra Defteri* oyununun kötü bir aktörü gibi görünen yaşlı bir adam belirmişti. Kazimir Stanislavoviç açılan kapının gerisinde yeşil şapkalı bir abajurun aydınlattığı tıkış tıkış bir oda, köşede ikonaları, o ikonaların yanında yerden neredeyse tavana kadar üst üste yığılı bir sürü sigara kâğıdı kutusu vb. ile yalnız yaşayan ihtiyar bir kurdun inini görmüştü. Bu adam yirmi yıl önce Versay Otel'de yaşayan, azizlerin ikonalarını ve biyografilerini toplayan şu yarım akıllı koleksiyoncu olmasındı sakın? Kazimir Stanislavoviç yoluna devam edip keskin ve kötü bir toprak kokusu yüzünden havası iyice ağırlaşmış odasına girdi. Kapıdaki minik pencereden içerideki

karanlığa zayıf bir ışık süzülüyordu. Kazimir Stanislavoviç ahşap paravanın arkasına geçti, hayli seyrek ve düzlenip sabitleştirilmiş saçlarını örten melon şapkasını çıkardı, paltosunu çıplak karyolanın başına attı... Yatağa uzanır uzanmaz altındaki her şey dönmeye, uçurumlardan yuvarlanmaya başladı ve hemen uykuya daldı. Uykusu boyunca hemen burnunun dibinde duran teneke lavabonun pis kokusunu koklayıp durduysa da rüyasında güzel bir bahar günü gördü; çiçeğe durmuş ağaçlar, büyük bir bey konağının salonu ve geldi gelecek olan metropoliti korku ve endişe içinde bekleyen bir sürü insan... O gergin bekleyiş bütün gece Kazimir Stanislavoviç'e de eziyet etti durdu. Ama artık Versay Otel'in koridorlarında çıngıraklar çalıyor, birileri koşturuyor, birbirlerine bağırıyorlardı. Ahşap bölmenin gerisinde, çift camlı tozlu pencereden içeriye güneş giriyordu, oda sıcaktı... Kazimir Stanislavoviç ceketini çıkardı, zili çaldı ve yıkanmaya koyuldu. Kafasında tilki kürkünden şapka, sırtında paltosu ve pembe çaprazyaka gömleği,[2] cin gibi bakışlarıyla bir oğlan koştu geldi.

"Semaver, limon ve kalaç,[3]" dedi Kazimir Stanislavoviç çocuğa bakmadan.

Görevli, Moskova tezcanlılığıyla "Şeker ve çay da ister miydiniz?" diye sordu.

Aradan birkaç dakika geçmeden omuz seviyesinde tuttuğu, kaynayan bir semaverle yeniden içeri daldı, divanın yanındaki masaya el çabukluğuyla bir örtü serdi, bardak ve el yıkama kabı bulunan tepsiyi yerleştirdi, üzerine tıngırdatarak semaveri oturttu. Çay demlenene kadar Kazimir Stanislavoviç görevli çocuğun semaverle birlikte tepsiye koydu-

2 Kosovorodka: Yaka yırtmacı ve düğmeleri tam ortada değil de genellikle sol omza yakın olan klasik Rus gömleği.

3 Kalaç: Eskiden asma kilit şeklinde üretilen ve simit, poğaça gibi tüketilen bir ekmek.

ğu *Moskovskiy Listok* gazetesine göz gezdirdi; dün gece bir yerlerde kimliği belirsiz birinin baygın halde bulunduğuna dair habere gözü ilişti: "Şahıs hastaneye kaldırıldı." cümlesini okudu ve gazeteyi bıraktı. Kendini zinde ve iyi hissetmiyordu. Kalkıp pencereyi açtı (pencere avluya bakıyordu), temiz havayla birlikte kentin kokusunu içine çekti; seyyar satıcıların melodik ve nezih çığırışlarına, karşı binanın arkasından gelen tramvay uğultularına, faytonların kesintisiz gıcırtılarına ve çanların müzikal tınılarına kulak verdi... Bu berrak bahar gününde kent çoktan o gürültülü ve devasa yaşamına başlamıştı bile. Çay fincanına bir limonu olduğu gibi sıkıp bulanık sıvıyı açgözlü bir tavırla kafasına diken Kazimir Stanislavoviç bir kez daha ahşap paravanın arkasına geçti. Versay Otel artık sessizliğe bürünmüştü. Gözleri tembelce duvardaki uyarıya gitti: "Üç saat kalmak bir gün sayılır." Şifonyerin içinde, daha önce konaklayanların birinden kalma şeker topağını yuvarlayan farenin tıkırtısı işitildi... Kazimir Stanislavoviç o yarı uykulu, mahmur haliyle, güneş paravanın arkasında kayboluncaya ve odaya artık başka bir hava, ikindi serinliği dolana kadar öylece uzandı durdu.

Sonra kalktı, özenle hazırlanmaya koyuldu. Sepetini çözdü, çamaşırlarını değiştirdi, ucuz fakat temiz bir mendil çıkardı, kirden yer yer parlayan setresini, paltosunu ve şapkasını bir güzel fırçaladı, paltosunun yırtık cebinde kalmış bir Kiev gazetesini çıkardı, avucunda ezip bir köşeye fırlattı. Giyinip favorilerini boyama tarağıyla taradıktan sonra parasını saydı (cüzdanında hepi topu dört ruble yedi grivna kalmıştı) ve çıktı. Saat tam altıda Molçanovka'da, eski, basık kilisenin önündeydi. Çitin gerisinde dallı budaklı geniş bir ağaç göveriyor, avluda çocuklar oynuyor (ip atlayan zayıf mı zayıf bir kız çocuğunun siyah çorabı sürekli düşüyordu) ve içlerinde uyuyan bebeklerin olduğu çocuk arabalarının gerisinde bir bankta, Rus kıyafetleri içinde sütanneler oturuyordu.

Ağacı serçeler istila etmişti; hava yumuşaktı (neredeyse, evet, toz kokusuyla birlikte neredeyse bir yaz gününü andırıyordu) ve uzakta, evlerin üzerinde gökyüzü günbatımının kızıllığına bürünmüştü; şu dünyada mutluluk, sevinç ve gençlik denen şeylerin de olduğu var gücüyle hissediliyordu. Kilisede avizeler artık yakılmış, kürsü konmuş, önüne yolluk serilmişti. Kazimir Stanislavoviç saçlarının bozulmamasına özen göstererek melon şapkasını dikkatlice çıkardı ve ürkek, tereddütlü adımlarla (otuz yıldır bir kiliseye ayak basmamıştı) içeri girdi, evlenenleri görebilecek şekilde gözlerden ırak bir köşeye oturdu. Etrafındaki yazılı, boyalı tonozları inceledi, başını kaldırıp kubbeye baktı... Her hareketi, aldığı her bir nefes sessizlikte kendisine yer buluyordu. Altın sarısı renklerle yıkanan kilise mumların incecik çıtırtılarıyla ışıl ışıl yanıyordu. Ve işte, din görevlileri sakin ve rahat hareketlerle istavrozlar çıkararak girmeye başladılar... Onları koro elemanları, sonra yaşlı kadınlar, çocuklar, şık kıyafetleri içinde konuklarla telaşlı sağdıçlar izledi. Dışarıda, revakın altında gürültüler yükselip yaklaşan kupanın tekerlek takırtıları işitilmeye başladığında herkes başını kapıya doğru çevirdi ve korodan "Geliyor canımın içi!" sesleri yükseldi. Kalbi deli gibi çarpmaya başlayan Kazimir Stanislavoviç'in bir anda kanı çekildi, yüzü bembeyaz oldu ve istemsizce öne doğru ilerledi. Gelin yaklaştı, yaklaştı ve hemen önünden geçti, geçerken duvağın ucu Kazimir Stanislavoviç'e dokundu, dünyadaki varlığından bile haberi olmadığı adamı yaydığı zambak kokusuna boğdu; çiçekler ve incecik tülün içindeki o harikulade başını eğerek yürüdü, kar gibi bembeyazdı ve ilk kez Efkaristiya'ya giden masum bir prenses gibi geçti... Gelini karşılayan ufak tefek, geniş omuzlu, saçları alabros tıraşlı damadı Kazimir Stanislavoviç zar zor görebildi. Tören boyunca gözlerinin önünde yalnızca bir tek görüntü vardı; çiçekler ve duvak içinde öne eğilmiş bir baş ile fiyonklu,

beyaz kurdeleye dolanmış, titreyerek yanan mumu tutan ve insanın yüreğini sızlatacak kadar küçük bir el...

Saat dokuzdan sonra yine oteline döndü. Paltosuna bütünüyle bahar havası sinmişti. Kiliseden çıkıp revakın önünde duran kupaya dikkatlice baktığında günbatımı kızıllığı yansıyan penceresinden arabanın beyaz atlasla döşenmiş içini görmüş, aynı camın gerisinde kendisinden alıp bilmediği bir yerlere, bir daha hiçbir zaman göremeyeceği şekilde götürdükleri o kızın yüzünü bir anlığına, son bir kez daha seçebilmişti. Sonrasında Kazimir Stanislavoviç uzun süre sokaklarda dolanmış, Novinski Bulvarı'na çıkmıştı... Ve işte şimdi odasındaydı; titreyen elleriyle ağır ağır paltosunu çıkardı, bir seyyar satıcıdan niyeyse durup aldığı kese kâğıdındaki iki hıyarı masaya koydu... Kâğıda rağmen hıyarlardan bile bahar kokusu yükseliyordu. Henüz tam olarak kararmayan gökyüzünde bir hayli yükselmiş olan güzel bir nisan ayı, pencerenin üst camında akışkan bir gümüşilikle eriyordu. Kazimir Stanislavoviç mumu yaktı, kelimenin tam anlamıyla boş ve sıradan mekânı hüzünlü bir şekilde aydınlattı, yüzünde akşam serinliğini hissederek divana çöktü. Bu vaziyette uzun süre oturdu. Çıngırağı çalıp herhangi bir şey getirmelerini istemedi. Hatta içerden kapısını kapatmıştı. Onun bu tavırları, özellikle de gelirken koridorda ayaklarını sürüyerek yürümesi, kapının üstündeki anahtarı çıkarıp içerden kilitlemesi garson çocuğa hayli tuhaf görünmüştü. Hatta birkaç kez ayaklarının ucuna basarak odanın kapısına kadar gelmiş, anahtar deliğinden içeri bakmıştı. Gördüğü, Kazimir Stanislavoviç'in divanda oturduğu, yüzünü mendiliyle kapatarak sarsıla sarsıla ağladığıydı. Üstelik o kadar kötü ağlıyordu ki, kalitesiz kahverengi boya ıslanan favorilerinden yanaklarına doğru akıyordu.

Geceleyin perdenin kordonunu söktü, gözyaşları yüzünden doğru dürüst bir şey göremese de gitti askının kancasına

bağlamaya koyuldu. Ancak dibine gelen ve sönmek üzere olan mum kesik kesik öyle alevler çıkarıyordu ki karanlıkta korkunç dalgalar oluşturuyordu... Hayır, hayır... Kendi elinden ölmek onun harcı değildi... Buna yetecek gücü ve cesareti yoktu.

Sabahleyin trenin kalkmasına daha üç saat varken gara gitti. Bakışları yerde, yolcular arasında sessizce yürüdü; sonra kâh birinin kâh diğerinin önünde durarak yarım sesle, herhangi bir ifadeden yoksun monoton bir ses tonuyla hızlı hızlı konuşmaya başladı:

"Tanrı aşkına... Çaresiz bir durumdayım... Bryansk'a bir bilet parası... Birkaç kapik bile olsa..."

Kimileri onun melon şapkasına, paltosunun eprimiş kadife yakasına ve soluk menekşe rengi favorilerine bakmamaya çalışarak, aceleci ve utangaç tavırlarla çıkarıp bir şeyler verdiler.

Kazimir Stanislavoviç daha sonra platforma doğru akan kalabalığa karıştı ve diğer yolcuların arasında kayboldu.

O sırada Versay Otel'de, iki gün boyunca sanki kendisine aitmiş gibi kaldığı odayı temizlediler, lavabodaki kovayı pencereden dışarı, nisan güneşine doğru savurarak döktüler, sandalyeleri kabaca o yana bu yana çekerek ortalığı süpürdüler, çöpü çıkardılar. Çöple beraber Kazimir Stanislavoviç'in masanın altına düşen örtünün gizlediği salatalıklarla birlikte unutup gittiği yırtık bir pusulayı da attılar.

"Ölümümden hiç kimse sorumlu değildir," yazıyordu pusulada, "biricik kızımın düğününe..."

1916

HAFİF BİR NEFES

Mezarlıkta taze, killi toprak yığınının üzerinde yeni, meşeden bir haç dikili; sağlam, ağır ve pürüzsüz. Nisan... Günler kül gibi... İlçe merkezinin geniş mezarlığındaki taşlar uzaktan, çıplak ağaç dalları arasından şimdilik fark edilebiliyorlar. Soğuk soğuk esen rüzgâr haçların dibindeki porselen çelenkleri çınlatıp duruyor... Haçın içine oldukça büyük, kabarık bir porselen madalyon yerleştirilmiş; üzerinde neşeli ve şaşırtıcı derecede canlı duran gözleriyle jimnazyumlu bir kız portresi var. Bu Olya Meşşerskaya.

Bir genç kız olarak onu kahverengi jimnazyum üniforması giymiş kalabalık içinde diğerlerinden ayırt edecek hiçbir özelliği yoktu. Güzel, zengin ve mutlu kızlardan biri olması dışında onun için söylenebilecek tek şey yetenekli fakat diğer yandan haylaz, sınıf öğretmeninin talimat ve tavsiyeleri karşısında gamsız tasasız biri olmasıydı. Derken günbegün değil, âdeta saatten saate gelişip serpilmeye başladı. On dört yaşında incecik beli ve endamlı bacaklarının yanında memeleri ve cazibesini insan lisanının henüz ifade edemediği diğer hatları, hayli güzel ve belirgin bir hal almıştı. On beşindeyse artık başlı başına bir dilberdi. Kız arkadaşlarından bazıları saçlarını o kadar titiz tarıyorlar, kendilerine o kadar dikkat ediyor ve o kadar ölçülü hareket ediyorlardı ki... Lakin boşunaydı. Onun hiçbir şeyden korktuğu, çekindiği yoktu. Ne parmaklarındaki mürekkep lekeleri, ne yüzüne bulaşan boyalar, ne saçının başının dağınıklığı, ne de koşarken düşüp kanattığı çıplak dizlerinin hali umurundaydı.

Son iki yılda onu diğer kızlardan farklı kılan hal ve hareketlerindeki zarafet, çekicilik, beceriklilik, gözlerindeki ışıltı ve benzeri ne var ne yok her şey kendisinin herhangi bir çabası ve kaygısı olmaksızın, kendiliğinden ve fark edilmeden gelip yerleşmişti bedenine. Hiç kimse Olya Meşşerskaya gibi dans edemez, kimse onun gibi ata binemezdi; balolarda ona kur yapıldığı kadar hiç kimseye yapılmazdı ve ne hikmetse, alt sınıflar onu sevdikleri kadar kimseyi sevmezlerdi. Ve kimse farkına varmadan bir genç kız olup çıkmıştı... Jimnazyum şöhreti de aynı şekilde, fark edilmeksizin yayılmış, başında kavak yellerinin estiğine, artık mutlaka hayranlarının olduğuna, jimnazyumlu Şenşin'in ona deliler gibi vurgun olduğuna ve kızın da güya onu sevdiğine, fakat tutumuyla duygularının sürekli değişkenlik gösterdiğine, hatta bu yüzden çocuğun intihara teşebbüs ettiğine dair söylentiler de alıp başını gitmişti.

Olya Meşşerskaya, jimnazyumdaki son kışında okul arkadaşlarının dediği gibi, eğlence yüzünden iyice zıvanadan çıkmıştı. Kış karlı, bol güneşli ve dondurucu bir kıştı; her zaman bol ışıklı, yumuşacık ve sıcak olan güneş jimnazyumun karlı bahçesindeki uzun çam ağaçlarının ardından, yarın için yeni, dondurucu ve güneşli bir günle birlikte Sobornaya Caddesi'nde yapılacak gezintilerin, kent parkındaki patenle kaymaların, pembe bir akşamüstünün, sonra müziğin, sonra her köşesini paten kayan insanların doldurduğu ve içlerinde en tasasız, en mutlu insan olarak Olya Meşşerskaya'nın göründüğü paten pistinin sözünü vererek erkenden batıyordu.

Derken bir gün, peşinden seğirten ve mutlulukla ciyaklayıp çığlıklar atan alt sınıf öğrencileri arasında, toplanma alanında deliler gibi o yana bu yana koşup dururken Olya Meşşerskaya'yı aniden Müdire Hanım'ın odasına çağırdılar. Olya Meşşerskaya hemen koşmayı kesti, sonra derin bir nefes aldı, saçlarını hızlı ve bilindik bir kadın hareketiyle şöyle bir

savurup topladı, önlüğünü omuzlarına çekip düzeltti ve gözlerinden ışıltılar saçarak üst kata koştu. Genç sayılabilecek, öte yandan kır saçlı Müdire Hanım yazı masasının başında, arkasında Çar Hazretleri'nin portresi, elinde örgüsüyle sakin sakin oturuyordu.

Gözlerini örgüsünden ayırmadan:

"Merhaba, Matmazel Meşşerskaya," dedi Fransızca. Ve devam etti:

"Davranışlarınızla ilgili olarak konuşmak üzere sizi buraya ilk kez çağırmış değilim ne yazık ki."

"Dinliyorum, Madam," diye yanıt verdi Meşşerskaya masaya doğru yaklaşarak. Karşısındakine gayet canlı ve açık bir şekilde bakmasına rağmen yüzünde herhangi bir ifade yoktu. Elinden geldiği kadar zarif ve rahat bir şekilde oturdu.

Örgü ipini çekince yere düşen ve Meşşerskaya'nın meraklı gözlerle süzdüğü yumağı fırıldak gibi döndüren Müdire Hanım:

"Beni dinlemeyeceğini biliyorum ve ne yazık ki bundan eminim," deyip başını kaldırdı. "Aynı şeyleri tekrar edip uzun uzun konuşacak değilim."

Bu geniş ve son derece temiz oda Meşşerskaya'nın hoşuna giderdi; masanın üzerinden hiç eksilmeyen inci çiçeği ve soğuk kış günlerinde içeriyi sıcacık tutan Hollandalı'nın[1] yarattığı çok hoş ve özel bir havası vardı. Gencecik Çar Hazretleri'nin epeyce şaşaalı bir salonda ayakta dururken resmedildiği duvardaki tabloya, ardından Müdire Hanım'ın tam ortadan özenle ayrılmış ve taranmış dalgalı, kırlaşmış saçlarına bakan Olya suskun bir şekilde bekliyordu.

İçin için kızmaya başlayan Müdire Hanım çeşitli anlamlara gelebilecek bir ifadeyle:

"Artık küçük bir kız çocuğu değilsiniz!" dedi.

1 Batı ve Kuzey Rusya'da kullanılmış, tuğla gövdeli ve kapağı ızgaralı bir peç türü.

"Evet, Madam," diye karşılık verdi Meşşerskaya normal ve hatta biraz da neşeli bir tavırla.

"Ama henüz bir kadın da değilsiniz!"

Bu kez söylenen şey daha da fazla anlam içeriyordu ve Müdire Hanım'ın donuk yüzü hafiften kızarmaya başlamıştı.

"Her şeyden önce şu saç modeliniz! Basbayağı yetişkin kadın işi!"

"Saçlarımın bu kadar güzel olması benim suçum değil, Madam," dedi Meşşerskaya ve iki eliyle birlikte o güzel, derli toplu topuzunu avuçlayacak gibi oldu.

"Ya... Demek sizin suçunuz değil! Bakın hele... Saç stiliniz sizin suçunuz değil, şu pahalı tokalar sizin suçunuz değil, yirmi rublelik ayakkabıları paralayarak anne babanızı zarara uğratmak sizin suçunuz değil... Ama bakın, bir kez daha tekrar ediyorum, henüz bir jimnazyum öğrencisi olduğunuzu tamamen göz ardı ediyorsunuz..."

Meşşerskaya burada sadeliğini ve sükûnetini yitirmeden bir anda muhatabının sözünü kesti nazikçe:

"Özür dilerim Madam, ama yanılıyorsunuz; çünkü ben bir kadınım! Bunun suçlusunun kim olduğunu da gayet iyi biliyorsunuz! Babamın arkadaşı ve komşusu, sizin de bizzat kardeşiniz Aleksey Mihayloviç Malyutin. Geçen yaz, köyde olanları kastediyorum..."

Bu konuşmadan bir ay sonra, Olya Meşşerskaya'nın ait olduğu sınıfla hiçbir ortak yanı ve ilişkisi olmayan çirkin, pleb kılıklı bir Kazak subayı bir istasyonun platformunda, yeni gelen trenden inen kalabalığın içinde Meşşerskaya'yı vurdu. Meşşerskaya'nın Müdire Hanım'ı dehşete düşüren o inanılmaz itirafı da bu şekilde doğrulanmış oldu; çünkü sanık subayın adli müfettişe verdiği ifadeye göre Meşşerskaya adamı baştan çıkarmış, onunla yakınlaşmış, dahası onun karısı olmaya yemin etmiş, ancak işte o cinayet günü, yani

adamı Novoçerkassk'a uğurlamaya geldiğinde birden adamı sevmeyi aklından bile geçirmediğini, öylesine vakit geçirdiğini, evlenme konusuna gelince, sırf kendisiyle dalga geçmek için söz verdiğini, aslında öyle bir niyeti olmadığını söylemiş ve nihayet Malyutin adında biri hakkında yazdıklarını okuması için çıkarıp günlüğünün o sayfasını vermiş.

"O satırları hızla okudum ve hemen oracıkta, benim okuyup bitirmemi platformda dolanarak beklerken yanına gittim ve onu vurdum," demiş subay. Sonra da eklemiş:

"İşte, o günlük de burada, buyurun, Malyutin hakkında geçen yılın temmuz ayında neler yazdığını görebilirsiniz."

Günlükte şunlar yazılıydı:

Şu an gecenin ikisi. Derin bir uykuya dalmıştım ama hemen geri uyandım... Çünkü bugün artık bir kadın oldum!

Babam, annem ve Tolya, hepsi kente inmişlerdi ve ben evde bir başıma kalmıştım. Yalnız kaldığıma o kadar sevindim ki! Sabah bahçede ve tarlalarda dolandım, ormana gittim; koskoca dünyada benden başka kimse yok gibiydi ve hayatımda olmadığım kadar berrak düşünebiliyordum. Yemeğimi de yalnız yedim, sonra tam bir saat boyunca bir şeyler çaldım. Müzikle birlikte sanki sonsuza kadar hep böyle ve herkesten çok daha mutlu yaşayıp gidecekmişim gibi hissediyordum kendimi. Sonra babamın çalışma odasında uyuyakalmışım.

Saat dörtte Katya uyandırdı ve Aleksey Mihayloviç'in geldiğini söyledi. Gelişine çok sevindim; onu ağırlamak ve eğlemek benim için büyük bir keyifti. Çok güzel bir çift Vyatka atıyla gelmişti; onları sundurmanın altına bağladılar, orada kaldılar, kendisi de oradan ayrılmadı çünkü yağmur yağıyordu ve akşama doğru yağmurun dinmesini, ortalığın biraz olsun kurumasını bekledi. Babamı evde bulamadığına üzülmüştü. Çok hareketliydi, çok canlıydı ve bana da bir kavalye gibi davrandı; bana uzun süredir âşık olduğunu söyleyip bir sürü şaka yaptı.

Çaydan önce bahçede dolaşırken yine çok güzel bir hava vardı, gerçi soğuktu ama yine de güneş parlıyordu ve ıslanmış bahçemizi baştan sona ışığa boğuyordu. Koluma girdi, kendisinin Faust, benim de Margarita olduğumu söyledi. Elli altı yaşındaydı ama her daim çok yakışıklı biriydi ve yine her daim çok şık giyinirdi. Yalnız bu kez iki kanatlı bir pelerinle gelmesi hoşuma gitmedi. İngiliz kolonyası kokuyordu; gözleri hayli genç ve simsiyahtı, sakalı ise zarif bir şekilde iki uzun tutam halinde uzatılmıştı ve gümüşiydi.

Çay için camlı verandaya oturduk. Kendimi pek iyi hissetmiyormuşum gibi geldi, ben de kerevete uzandım. O ise sigara içti, sonra geldi yanıma oturdu, tekrar sevimli ve güzel şeylerden bahsetti, ardından elimi öpmeye ve beni incelemeye koyuldu. İpekli mendilimle yüzümü kapattım. Ama mendilin üzerinden birkaç kez dudaklarımdan öptü...

Böyle bir şey nasıl olabildi, anlamıyorum! Çıldırmış olmalıyım! Böyle biri olacağım aklıma hiç gelmezdi...

Artık bir tek çıkış yolum var...

Ondan o kadar tiksiniyorum ki... Hayır, bunu kaldıramayacağım...

Bu nisan günleri boyunca kent yundu yıkandı, daha bir temizlendi, sonra kurudu, kaldırım taşları ağardı, üzerinde daha bir keyifle yürünür hale geldiler.

Her pazar sabah ayininden sonra kentin çıkışına kadar uzanan Sobornaya Caddesi'nde yas giysileri içinde, ellerinde meşin eldivenler, elinde abanoz saplı şemsiyesiyle ufak tefek bir kadın görünür. Şose boyunca ilerler, isten kapkara olmuş bir sürü demirci dükkânının sıralandığı ve tarlalardan temiz hava esintilerinin dolaştığı meydanı geçer... Derken, erkek manastırıyla hapishane arasında gökyüzünün bulutlu eğimi ağarır, altında bahar tarlalarının griliği uzanır, ondan sonra, manastır duvarının önündeki su birikintileri arasından zar

zor ilerleyip sola dönersin, döner dönmez de beyaz çitlerle çevrilmiş, büyük ve alçak bir bahçe görürsün, burası mezarlıktır ve giriş kapısının üzerinde "Azize Meryem Ana" yazılıdır. Küçük kadın burada istavroz çıkarır ve ortadan geçen, kenarı ağaçlıklı yol boyunca ilerler. Meşe haçın karşısındaki banka ulaşan kadın burada rüzgâra karşı bir saat, iki saat, ta ki hafif postalları içindeki ayakları ve incecik eldivenleri içindeki elleri donuncaya kadar oturur. Soğukta bile tatlı tatlı şakıyan bahar kuşları ve porselen çelenkleri çınlatıp duran rüzgârın sesini dinleyerek kimi zaman önünde duran şu yapay çelengi görmemek için ömrünün yarısını verebileceğini düşünür. Bu çelenk, bu toprak kabartısı, bu meşe haç! Haç üzerindeki dışbükey porselen madalyon üzerinde gözleri bu kadar ölümsüz bir şekilde parlayan portreyle şu toprak yığınının altında yatan kişiyi, şu dupduru bakışlarla şimdi, Olya Meşşerskaya adıyla birlikte anılan bütün o korkunç şeyleri birleştirmek, bir araya getirmek mümkün mü? Ancak tutkulu bir hayale kendini adamış tüm insanlar gibi bu ufak tefek kadın da ruhunun derinliklerinde mutlu... Bu, Olya Meşşerskaya'nın sınıf öğretmeniydi... Henüz genç bir kadın ve uzun zamandır gerçek yaşantısının yerini almış bir tür hayal dünyasında yaşayan biri. Önceleri bu hayal dünyasını meşgul eden kişi zavallı, hiçbir özelliğiyle dikkat çekmeyen bir asteğmen olan erkek kardeşiydi; bütün benliğini onunla, onun –nedense çok parlak olacağını hayal ettiği– istikbaliyle birleştirmişti. Ancak delikanlının Mukden[2] önlerinde öldürülmesiyle birlikte kızcağız kardeşinin bir ideoloji emekçisi olduğuna kanaat getirmişti. Olya Meşşerskaya'nın ölümü ise onu yeni bir hayal dünyasının kölesi kılmıştı. Onun amansız düşünce ve duygularının yegâne öznesi artık Olya Meşşerskaya'ydı. Her tatil günü onun mezarını ziyaret ediyor,

2 1905 Rus-Japon Savaşı'nın en geniş çaplı ve en kanlı çatışmasına sahne olan cephesi ve bu cepheye adını veren şehir.

gözlerini meşe haça dikip saatlerce oturuyor, Olya Meşşerskaya'nın tabutta, çiçekler içinde yatan solgun yüzünü düşünüyor ve bir defasında onun, Olya'nın, büyük teneffüs sırasında jimnazyum bahçesinde dolaşırlarken en sevdiği arkadaşına, uzun boylu ve yapılı bir kız olan Subbotina'ya hızlı hızlı şunları anlattığını hatırlıyordu:

"Babamın kitaplarından birinde –bir sürü eski, eğlenceli kitabı var onun– bir kadında nasıl bir güzellik olması gerektiğine dair bir yazı okudum... O kadar çok ayrıntısı var ki hepsini aklında tutman mümkün değil, anlıyor musun? Öncelikle siyah, zift gibi kaynayan gözler –vallahi, aynen böyle yazıyor, 'zift gibi kaynayan' diyor–, sonra yine siyah, gece gibi karanlık kirpikler, hafiften kendini gösteren allıklar, sonra ince bir beden, anlıyor musun, normalden daha uzun bir el, evet, evet, normalden daha uzun... Ayaklar küçük olacak, sonra orta büyüklükte göğüsler, düzgün kavisli baldırlar, dizler istiridye kabuğu renginde, omuzlar dolgun ve yuvarlak, anlıyor musun, ben neredeyse hepsini oturdum ezberledim bunların ve hepsi gerçek, en önemlisi de ne biliyor musun? En önemlisi hafifçe nefes alma! O da zaten bende var, bak, dinle şimdi, nasıl nefes alıp veriyorum... Doğru yapıyorum değil mi? Var o meziyet bende."

Şimdi hafifçe alınan o nefes bir kez daha veriliyordu dünyaya; şu bulutlu gökyüzünün, şu soğuk bahar rüzgârının altında...

1916

SAN FRANSİSKOLU BEYEFENDİ

San Fransiskolu bir beyefendi (ki adını şimdilerde ne Napoli'de ne de Kapri'de anımsayan kaldı) karısı ve kızıyla birlikte sırf eğlenmek için iki yıllığına yaşlı kıtaya seyahate çıkmıştı.

Dinlenmeye, eğlenmeye, her şeyin tadını çıkarmaya ve dört dörtlük bir yolculuk yapmaya hakkı olduğuna mutlak biçimde inanıyordu. İnanmaması için hiçbir neden de yoktu zaten; birincisi zengindi, ikincisi ise elli sekiz yaşında olmasına rağmen hayata daha yeni başlıyordu. O güne değin yaşadığı söylenemezdi; tamam, hiç de kötü sayılmazdı ama yalnızca var olmuştu işte. Bütün umutlarını da geleceğe bağlamıştı. Durup dinlenmeksizin çalışmış (bunun ne anlama geldiğini en iyi emrinde çalışan binlerce Çinli bilirdi) ve sonunda çok şey yapmış olduğunu, bir zamanlar kendisine örnek aldığı kişilerle şimdi neredeyse aynı seviyede olduğunu görüp dinlenmeye karar vermişti. Artık kendisinin de ait olduğu sınıftan insanlar Avrupa, Hindistan ve Mısır seyahatleriyle hayatın tadını çıkarmaya başlamak gibi bir alışkanlığa sahiptiler. O da aynısını yaptı. Elbette, çalıştığı onca yılın karşılığı olarak önce kendisini ödüllendirmek istiyordu ama karısıyla kızı için de seviniyordu. Karısı pek ihtiraslı biri değildi, ancak bütün yaşlı Amerikalı kadınlar gibi o da seyahat tutkunuydu. Kızına gelince... Yaşı ilerlemiş ve biraz da marazi biriydi ve böylesi bir yolculuk onun için neredeyse kaçınılmazdı. Hem yalnızca sağlığı için de değil, seyahat es-

nasında belki bahtı da açılırdı, kim bilir? Masada oturmuş freskleri inceliyorsun, bir de bakmışsın yanında bir milyarder... Neden olmasın!

Güzergâh, bizzat San Fransiskolu Beyefendi tarafından hayli kapsamlı bir biçimde tasarlanmıştı. Aralık ve ocak aylarında Güney İtalya güneşiyle, antik çağlardan kalma anıtlarla, gezgin müzisyenlerin serenatlarıyla ve bilhassa onun yaşındaki insanların hassasiyetle önem verdikleri şeyle, Napolili dilberlerin –her ne kadar para kazanmak için yapsalar da– aşk oyunlarıyla hayatın tadını çıkarmak istiyordu; sonra Nis ve Monte Karlo karnavallarına katılmayı, o dönemde en seçkin insanların bir araya geldiği, kimilerinin büyük bir tutkuyla yelken ve otomobil yarışlarına, kimilerinin rulet masalarının başına akın ettiği; kimilerinin adına flört demenin moda olduğu oynaşmalarla vakit geçirdiği, kimilerininse unutmabeni çiçeği rengindeki deniz fonunda, zümrüt yeşili çayırlara yerleştirilmiş kafeslerden narince havalanan güvercinlere ateş edip onları daha yükselmelerine fırsat vermeden beyaz parçacıklar halinde yere düşürerek eğlendiği bu temaşaları izlemeyi, ardından mart başlarını ise Floransa'ya ayırmayı, oradan da *Miserere* dinlemek üzere tanrılar şehri Roma'ya geçmeyi düşünüyordu; planları arasında hem Venedik, hem Paris, hem Sevilla'da boğa güreşleri, sonra İngiliz adalarında yüzmek, sonra Atina, sonra Konstantinopol, sonra Filistin, Mısır ve hatta (kuşkusuz dönüş yolunda olacaktı bu) Japonya da vardı...

Ve her şey çok güzel başladı...

Kasım sonlarıydı; kâh buz gibi bir sis tabakası içinde, kâh karla karışık fırtınalar altında ilerlemek zorunda kalsalar da sorunsuz, hatta gayet rahat bir şekilde Cebelitarık Boğazı'na ulaştılar. Çok fazla yolcu vardı; ünlü yolcu gemisi *Atlantis* gece açık barları, Türk hamamları, kendi bastığı gazeteleri ve her türlü konforuyla devasa bir otele benziyordu. Yaşam da

buna uygun bir biçimde seyrediyordu; ağır sis tabakasının altında zar zor dalgalanan gri-yeşil su çölü üzerinde şafak vaktinin hafif hafif ve sevimsiz bir biçimde sökmeye başladığı saatlerde, koridorlarda uğuldayan gemi düdüğüyle erkenden kalkılıyor, flanel pijamalar çıkarılıp kahveler, sıcak kakaolar ve çikolatalar içiliyor, peşinden havuzlara girilip iştah açmak ve kendini iyi hissetmek için jimnastik hareketleri yapılıyor, sabah bakımları yapıldıktan sonra günün ilk kahvaltısına gidiliyordu. İştahların yeniden açılması için okyanusun soğuk ve temiz havasını soluyarak güvertede zinde adımlarla yürünüyor, *şafılbord*[1] veya başka oyunlar oynanıyor, saat on birde ise sandviç ve çorbayla takviyeler yapılıyordu. Böylelikle bir parça güç toplayan insanlar keyifle gazetelerini okuyor ve sakin sakin birinciye oranla daha doyurucu ve çok daha fazla çeşide sahip olan ikinci kahvaltıyı beklemeye koyuluyorlardı. Sonraki iki saat ise dinlenmeye ayrılmış... Tüm güverteye uzun bambu koltuklar atılmış bile. Üzerlerine şallarını örtmüş yolcular bulutlu gökyüzünü ya da geminin etrafında köpüren suyu seyrederek, kimileri de şekerleme yaparak bu koltuklarda uzanıyorlardı. Saat dört itibarıyla artık canlanmış ve neşesi yerine gelmiş yolculara demli, aromalı çay ve bisküvi ikram ediliyordu. Saat yedide duyulan kampana sesiyse bütün bu seyahatin en önemli amacını, gözde etkinliğini haber veriyordu. Ve işte o anda San Fransiskolu Beyefendi üzerini değişmek üzere derhal şatafatlı kamarasına seğirtiyordu.

Akşamları *Atlantis*'in katları bir anda ışıl ışıl, sayısı belirsiz gözle doluyor, mutfakta, bulaşıkhanede ve şarap mahzeninde koskoca bir hizmetçi ordusu çalışmaya başlıyordu. Dışarıda geriye doğru akıp giden okyanus korkunçtu doğrusu, ama başlarındaki kızıl kafalı, iri, ağır, insan azmanı şefin

1 *İng.* Shuffleboard: Cilalı bir ahşap masa üzerinde disklerin elle kaydırılmasıyla puan toplanarak oynanan oyun, bir nevi masaüstü curling.

buyruğu altındayken orası kimsenin aklına dahi gelmiyordu. Altın sırmalı üniforması içinde devasa bir puta benzeyen şef sürekli uyuklar gibi görünüyor ve o gizemli huzurundan sıyrılıp insan içine neredeyse hiç çıkmıyordu. Baş kasarada bir siren dakika başı iç karartıcı, canhıraş çığlıklar atıyor, öfkeyle gıcırdıyordu ama yemek yiyenlerin çok azı işitebiliyordu; çünkü çift taraflı aydınlatılan salonda nezih ve eğlenceli bir şekilde, yorulmak nedir bilmeden çalmaya devam eden muhteşem yaylı çalgılar orkestrası o sesi bastırmaya yetiyordu. Kutlama yapılıyormuşçasına ışıl ışıl parlayan salon dekolte kıyafetli hanımlar, fraklı ve smokinli beyler, kalem gibi garsonlar, görkemli ve saygıdeğer şef garsonlarla doluydu. Bunlardan bir tanesi yalnızca şarap siparişleri alıyordu ve boynundaki zinciriyle daha çok bir belediye reisine benziyordu.

Üzerindeki smokin ve kolalı gömlek San Fransisko'dan gelen beyefendiyi hayli genç gösteriyordu. Orta boylu, çelimsiz biriydi; kötü kesimli fakat diğer yandan sıkı dikildiği belli kıyafetiyle salon ışıklarının altın ve inci ışıltıları arasında, masasına konmuş bir şişe şarap, kadehler, incecik camdan küçük kadehler ve kıvır kıvır bir sümbül buketinin gerisinde oturuyordu. Düzgünce kesilmiş gümüş rengi bıyıklarının süslediği sarımtırak yüzünde Moğolları andıran bir şeyler vardı; iri dişlerindeki altın kaplamalar parlıyordu. Dazlak kafası eskimiş fildişi rengindeydi. Gösterişli fakat diğer yandan yaşına uygun, biraz karmaşık, ancak hafif ve transparan giyinmiş karısı, iri yarı ve hayli sakin biri, naif bir şekilde kendini sunuyor. Öte yandan kızı... Uzun boylu, incecik, saçları harika ve gayet düzgünce toplanmış, menekşe kokuları içinde, dudaklarının hemen kenarında ve kürek kemikleri arasındaki pembe sivilceler hafifçe pudralanmış...

Akşam yemeği bir saatten fazla sürüyor, sonrasında ise balo salonunda dans başlıyordu. Dans esnasında erkekler

(bunlara San Fransiskolu Beyefendi de dâhil elbette) ayaklarını kırmızı suratlarına değecek kadar yukarılara kaldırarak Havana puroları tüttürüyor ya da kırmızı yelekli, belermiş gözleri daha çok soyulmuş lop yumurtaya benzeyen zencilerin hizmet verdiği barda likörlerini yudumluyorlardı. Dışarıda okyanus kapkara dağlar halinde üzerine üzerine geliyor, eskimiş aksamlar arasından geçen rüzgâr keskin ıslıklar çıkartıyor, bütün gövdesi zangır zangır titriyor; gemi bunlara rağmen bir pulluk gibi, ara sıra kabaran, köpükler saçan koca kuyruklarıyla kaynayan dalgaları ikiye yarıyor ve kâh rüzgârları kâh dalgaları alt ederek yoluna devam ediyordu. Sislerin arasında boğulup giden siren ölümcül bir acıyla inliyor, yukarıda, kulelerdeki vardiyacılar soğuktan buz kesiyor ve dikkatli olmalarını gerektiren işlerinin gerginliğiyle serseme dönüyorlardı. Aşağıda, dokuz kat derinlikteki kasvetli ve boğucu kısımda, geminin su altındaki rahmini andıran makine dairesinde yarı çıplak, alevler yüzünden suratları kıpkırmızı olmuş, kan ter içindeki insanların attığı kömürleri kükreyerek yutan fırın kazanları boğuk seslerle homurdanıyorlardı. Burada, barda ise ayaklarını teklifsizce kaldırıp koltuk kenarlarına koymuş erkek yolcular likör ve konyaklarını süzüyor, ıtırlı, yoğun bir duman tabakası içinde âdeta yüzüyorlardı. Balo salonuysa baştan aşağı ışıl ışıldı, tavandan sanki ışık yağıyordu. İçerde mutluluk ve sıcaklık hâkimdi. Çiftler kâh valse dönüyor kâh tangoya kıvrılıyorlardı. Ve müzik... Israrla, tatlı bir arsızlıkla sürekli olarak aynı temada, aynı makamda, hüzünle yakarışlarını sürdürüyordu. Bu parlak topluluğun içinde çok zengin biri vardı; güzelce tıraş olmuş, uzun boylu, eski moda bir frak giymiş ünlü bir İspanyol yazardı bu. Yanındaki de dünyalar güzeli bir hanımefendiydi ve birbirine âşık, nadide bir çift oluşturuyorlardı. Herkes meraklı gözlerle onları izliyordu. Kadın mutluluğunu gizleme gereği duymuyordu. Adam yalnızca onunla dans ediyordu.

Yaptıkları her şey o kadar uyumlu, o kadar zarif ve büyüleyiciydi ki... Ancak bu çiftin Lloyd Şirketi tarafından aşk oyunları sahnelemek için çok iyi bir para karşılığında tutulmuş, bazen bu gemide, bazen diğerlerinde uzun zamandan beri çalışan görevliler olduğunu yalnızca kaptan biliyordu.

Cebelitarık güneşi erken gelen bahar misali herkesi sevince boğdu.

Bu arada *Atlantis*'in güvertesinde herkesin ilgisine mazhar olan yeni bir yolcu peyda olmuştu. Bu, Asya ülkelerinden birinin tebdili kıyafet yolculuk eden prensiydi; ruh gibi dolanan, ablak suratlı, çekik gözlü, altın çerçeveli gözlük takan biriydi ve bir ölününki gibi duran uzun bıyıkları yüzünden pek hoş görünmemesine rağmen yine de sade, sevimli ve mütevazı bir hali vardı.

Akdeniz'e ilk gün aydınlık ve tamamen berrak, tertemiz gökyüzü altında karşıdan esen tramontana[2] doğru çılgınca koşturan ve bir tavus kuşunun kuyruğuna benzeyen rengârenk, iri dalgalar hâkimdi. Sonra, ikinci günle birlikte gökyüzü grileşmeye, ufuk puslanmaya başladı; kıyılar seçilmeye, İskiya ve Kapri belirmeye başlamıştı. Dürbünle bakıldığında Napoli mor dağların eteğine serpiştirilmiş şeker topakları gibi görünüyordu.

Hanımefendi ve beyefendilerin çoğu şimdiden daha hafif şeyler giymiş, üzerlerine kürklü yarım paltolarını almışlardı. Kendi aralarında kimsenin anlamayacağı bir dille ve her zaman fısıltıyla konuşan, çarpık bacaklı, topuklarına kadar inen zift gibi kara belikli ve kızlarınki gibi koyu kirpikli Çinli *bellboy*'lar battaniyeleri, bavulları, bastonları ve el çantalarını bodrum katlardan merdivenlere çıkarmaya başlamışlardı. San Fransisko'dan gelen beyefendinin kızı dün akşam mutlu bir rastlantı sonucu kendisine takdim edilen prensle güver-

2 Tramontan (*İt.* "Tramontane"): Kelime anlamı "dağların ardından"; Güney Avrupa'da ve Akdeniz'de kuzeyden esen rüzgârlara verilen isim.

tede yan yana duruyor ve kendisine bir şeyler açıklamaya çalışarak alçak sesle ve aceleci tavırlarla konuşan adamın işaret ettiği yere doğru gözlerini dikmiş, sanki dikkatle bakıyormuş gibi davranıyordu. Prens, boyu söz konusu olunca diğerlerinin yanında bir çocuk gibi duruyordu. Ayrıca gözlükleri, güdük melon şapkası, sırtındaki İngiliz paltosu, bir atınkini andıran seyrek bıyıkları ve ablak suratında gerilmiş, hatta biraz da cilalanmış gibi duran esmer, zar gibi ince teniyle epeyce nahoş ve bir o kadar da tuhaf görünüyordu. Yine de kız onu dinlemeye devam ediyor olsa da heyecanından muhatabının ne dediğini anlamıyordu. Yüreği, adamın karşısında anlaşılmaz bir coşkuyla çarpıyordu. Prenste var olan her şey, ama her şey diğerlerinden çok farklıydı; kupkuru elleri, altında asil bir eski kraliyet kanının dolaştığı tertemiz cildi, hatta olabildiğince sade, sanki bilerek derli toplu ve temiz olsun diye uğraşılmış Avrupai kıyafeti kızın içini tarifsiz bir hayranlık duygusuyla doldurmuştu.

Botlarının üzerine gri tozluklar çekmiş San Fransiskolu Beyefendi'ye gelince, yanı başında duran ünlü bir hanımefendiyi, endamıyla baş döndüren, gözlerini en son Paris modasına uygun şekilde boyamış, öte yandan eciş bücüş, uyuz bir köpeğin gümüş zincirinden tutan ve sürekli o köpekle konuşan bir dilberi süzmekle meşguldü. San Fransisko'dan gelen beyefendinin kızı mahcubiyet ve beceriksizlik kokan tavırlar içinde babasına bakmamaya çalışıyordu.

San Fransiskolu Beyefendi yol boyunca hayli cömert davranmıştı; bu yüzdendir ki kendisini yediren, içiren, en küçük isteğini dahi önceden sezip hemen yerine getiren ve sabahtan akşama hizmetine koşan, bir dediğini iki etmeyen, onun temizliğini ve huzurunu gözeten, eşyalarını taşıyan, onun için hamal ve araba çağıran, sandıklarıyla bavullarını otele kadar götüren hiç kimsenin kendisinden özenli ve dikkatli gayretlerini esirgemeyeceğine inanırdı. Bu, her yerde ve her

zaman böyle olmuştu, gemide de böyleydi ve Napoli'de de aynen bu şekilde olacaktı...

Napoli giderek yaklaşıyor ve büyüyordu. Bakır enstrümanları güneşte ışıl ışıl parlayan müzisyenler güverteyi çoktan doldurmuştu bile. Ve işte, birdenbire kulakları sağır eden coşkulu, görkemli bir marş yükseldi. Üniformasını giymiş iri yarı kaptan kendi köşkünde arzıendam eyledi, şefkatli bir pagan tanrısı gibi yolculara el sallayıp onlarla vedalaştı. *Atlantis* sonunda limana girdi, çok katlı devasa gövdesi ve güvertesini dolduran yolcu kalabalığıyla rıhtıma yanaştı, gürültüyle iskele attı. Aynı anda sürüyle otel teşrifatçısı ve onların sarı şeritli şapkalar giyen yardımcıları, ayrıca bir o kadar her türlüsünden komisyoncu, sonra ıslık çalan oğlan çocukları, ellerindeki renkli kartpostalları satmaya çalışan insan irisi hırpani adamlar iskeleye, hizmetlerini sunmak üzere San Fransiskolu Beyefendi'ye doğru hücuma kalktılar. Beyefendi, prensin de kalma ihtimali bulunduğu otelin arabasına doğru yürürken saldırıya geçen hırpani sürüye sırıtarak baktı ve dişlerinin arasından âdeta tıslayarak kâh İngilizce kâh İtalyanca söylendi:

"*Go away! Via!*"[3]

Napoli'deki hayat hiç gecikmeden mevcut kurulu düzene uygun biçimde geçmeye başladı. Sabah erkenden kasvetli yemek salonunda kahvaltı, pek de düzgün seyretme sözü vermeyen bulutlu bir hava, girişte birikmiş rehberler ordusu, sonra ılık ve pembe güneşin yaydığı ilk gülücükler, yüksekçe bir terastan eteklerine kadar mavimsi bir pus içinde Vezüv manzarasının, körfez yüzeyinde oluşan gümüşi-inci akıntılarının ve ufuktaki Kapri Adası'nın narin dış hatlarının, ardından aşağıda, kıyıda, iki tekerlekli arabaları çeken ve koşturarak ilerleyen miniminnacık eşeklerin, canlı ve meydan okurcasına çalan müzik eşliğinde uygun adım bir

3 *İng./İt.* Çekilin, uzaklaşın!

yerlere giden ve yine küçücük askerlerden oluşan bir alayın seyredilmesi; ardından arabaya biniş, kalabalık, daracık sokaklarda, yüksek, çok pencereli evlerin arasında aheste aheste yapılan bir gezinti; insanı canından bezdirecek kadar temiz, dümdüz, gayet hoş ama bir o kadar da sıkıcı, âdeta kar ışığıyla aydınlanmış gibi duran müzeleri ya da soğuk, balmumu kokusunun yayıldığı, ağır, deri bir perdenin gerili olduğu devasa giriş kapısıyla, mekâna hâkim olan muazzam sessizliğiyle, dip tarafta, dantel işlemelerle bezenmiş mihrabın üzerinde duran ve incecik ışıklar saçan yedi kollu şamdanlarıyla, koyu renkli ahşap sıraların arasındaki yaşlı ve yalnız kadınıyla, ayakların altında kayganlığını hissettiren ve mezar taşlarını andıran döşemesiyle, hiç kuşkusuz ünlü birinin bir adet Çarmıhtan İndiriliş tablosuyla, içinde her şeyin, her tarafın aynı göründüğü kiliseleri dolaşma; saat birde, gün ortasında azımsanmayacak miktarda birinci sınıf insanın uğradığı ve bir seferinde San Fransiskolu Beyefendi'nin kızının (her ne kadar gazetelerden adamın çoktan Roma'ya gittiğini bilse de salonda bir an prensin de oturduğunu görür gibi olmuştu) az daha düşüp bayıldığı San Martin tepesinde yapılan ikinci kahvaltı; saat beşte şöminenin ateşi ve koridorları kaplayan halılar sayesinde sıcacık olan otelin zarif salonunda içilen çay; derken aynı mekânda akşam yemeği için yapılan hazırlıklar, dolayısıyla tüm katlarda bir kez daha yankılanan gongun güçlü, otoriter gümbürtüsü, bir kez daha hışırtılarıyla merdivenleri dolduran ve görüntüleri aynalara yansıyan hanımların dekolteleri, yemek salonunun bir kez daha ferahlatıcı ve konuksever bir tarzla açılışı, orkestra elemanlarının yine o kırmızı ceketleri, metrdotellerin etrafını dolduran ve kıvamlı, pembe bir çorbayı büyük bir çeviklik ve maharetle servis eden garson ordusunun siyah kalabalığı... Yiyecekleriyle, şaraplarıyla, maden sularıyla, tatlıları ve meyveleriyle akşam yemeği yine o kadar müsrifçeydi ki gecenin on biri

olmasına rağmen kat hizmetlileri mideleri ısıtmak üzere odalara sıcak su torbaları taşımayı sürdürdüler...

Yine de aralık ayının çok iyi geçtiği söylenemezdi. Havanın gidişatıyla ilgili konuşulduğunda lobi görevlisi omuzlarını masum bir tavırla kaldırıp homurdanıyor, her ne kadar yıllardır aynı şey yaşansa da böyle bir kışı ilk kez gördüğünü söylüyor, dahası bütün bunları dört bir yanda yaşanan felaketlerle ilişkilendiriyordu. Öyle ya, Riviera'yı[4] bugüne değin görülmemiş yağışlar ve fırtınalar mahvetmiş, Atina'ya kar düşmüş, Etna tamamen karlar altında kalmış, geceleri bembeyaz parlıyor ve soğuktan ürken turistler Palermo'yu terk ediyordu... Sabah güneşleri aldatıcıydı; öğleden itibaren hava mutlaka griye dönüyor ve hemen ardından yağmur çiselemeye, sonra da şiddetini ve soğuğunu giderek arttırarak yağmaya devam ediyordu. Böylesi anlarda otelin önündeki palmiyeler metalik ışıklar saçarak parlar, kent daha bir pis ve kalabalıkmış gibi görünür, tüm müzeler insanın gözüne bıktırıcı derecede monoton gelir; muşamba yağmurluklarının etekleri rüzgârda uçuşan ve izmaritleri leş gibi kokan şişko arabacılar kamçılarını lagar atların tepelerinde yapmacık olduğu basbayağı belli hareketlerle güya hunharca şaklatır dururlar; tramvay raylarını süpürüp temizleyen sinyorların ayakkabıları korkunçtur; yağmura rağmen siyah saçlı kafaları açıkta, su birikintileri ve çamur yığınları üzerinden sıçrayarak yürümeye çalışan kadınlar ise fena halde kısa bacaklıdırlar; sahildeki setin önünde köpürüp duran denizden yükselen rutubet ve çürümüş balık kokusu içinse zaten söylenecek bir şey yoktur...

San Fransiskolu Beyefendi'yle hanımefendi sabahları tartışmaya başlıyorlardı; kızları ise kâh baş ağrısı nedeniyle solgun ve bitkin oluyor, kâh etraftaki her şeye hayran vaziyette pürneşe dolanıyordu. Keyifli olduğu vakitler gayet

4 İtalya'nın Kuzey Akdeniz'deki sahil şeridine verilen isim.

tatlı, sevimli biri olup çıkıyordu. Damarlarında farklı bir kan dolaşan o çirkin adamla karşılaştığı vakit yüreğinde canlanıveren o narin ve karmaşık duygular da çok güzeldi. Çünkü sonuçta genç bir kızın kalbini coşturan şeyin para mı, güzel sözler mi, şöhret ya da asalet mi olduğunun ne önemi vardı ki... Bu arada herkes Sorrento ve Kapri'de hiç de böyle olmadığını, oralarda havanın daha ılık ve güneşli seyrettiğini, limonların çiçek açtığını, insanların daha dürüst ve ahlaklı, şarabınsa su katılmamış olduğunu iddia ediyordu. Ve işte, San Fransiskolu aile de sonunda bütün sandıklarını, bavullarını toplayıp adayı görmeye, Tiberius Sarayı'nın kalıntıları üzerindeki taşlarda yürümek, masalsı Grotto Azurra Mağaraları'nda bulunmak ve Noel öncesi tam bir ay boyunca adada dolaşıp Bakire Meryem'e güzellemeler düzen gezgin gaydacıları dinlemek üzere Kapri'ye gitmeye, sonra da Sorrento'ya yerleşmeye karar vermişti.

Hareket günü San Fransiskolu aile için unutulmayacak bir gündü; öyle ki güneş sabahtan görünmemişti. Vezüv, eteklerine kadar kalın bir sis tabakasıyla kaplanmıştı; denizin kurşuni dalgaları üzerinde basık, gri bir küme halinde zar zor seçiliyordu. Kapri Adası zaten görünmüyordu, sanki hiç var olmamış gibi ortalıkta yoktu. Kalkan küçük vapur bir o yana bir bu yana öyle yalpalıyordu ki San Fransisko'dan gelen aile ayaklarında battaniyeler, gözleri baş dönmesi ve mide bulantısı yüzünden kapalı, sefil kamaralarında kanepelerine uzanmış, ölü gibi yatıyorlardı. Kendisine sorulacak olursa *Mrs.* herkesten çok mahvolmuştu; birkaç büyük yalpadan sonra hayatının sonunun geldiğini düşündü. Yıllardır ayazdı, fırtınaydı demeden bu dalgalı denizde her gün koşturup duran oda hizmetçisi elinde küçük bir leğenle her gelişinde yalnızca gülüyordu. *Mrs.* kireç gibi bembeyazdı ve dişlerinin arasında bir dilim limon tutuyordu. Bol bir palto içinde ve geniş şapkasını çıkarmadan öylece sırtüstü yatan

Mr. ise yolculuk boyunca ağzını açmadı; yüzü koyulaşmış, bıyıkları ağarmıştı ve başı çok şiddetli ağrıyordu. Kötü hava yüzünden son günlerde akşamları çok içmiş, kimi batakhanelerdeki "canlı tablo"larla çok fazla ilgilenmişti. Bu arada yağmur zangırdayan camlara kırbaç gibi inmeye, oradan kanepelere sızmaya devam ediyor, rüzgâr âdeta kırmaya çalıştığı direkler arasında uluyarak esiyordu; hatta birkaç kez savrulup yükselen dev gibi dalgalarla birlikte vapuru basbayağı yan yatırmıştı. O anlarda aşağıda bir şeyler büyük bir gürültüyle yuvarlanıyordu. Yolda Kastellamara ve Sorrento iskelelerinde durulduğunda durum biraz daha iyiydi ama sallantı burada bile korkunçtu; pencerenin dışında bütün o yarları, bahçeleri, koruları, pembe ve beyaz otelleri ve başı dumanlı, kıvrım kıvrım yeşil dağlarıyla uzanıp giden kıyı şeridi olduğu gibi, salıncak misali bir aşağı bir yukarı inip kalkıyordu. Etraftaki kayıklar vapurun kenarlarına çarpıp duruyor, rutubetli rüzgâr kapılara yükleniyor ve Royal Otel'in flamasını taşıyan ve beşik gibi sallanan tekneden yolcuları kafalamaya çalışan peltek çocuk bir an olsun susmadan, tiz sesiyle çığırtkanlığını sürdürüyordu. San Fransiskolu Beyefendi de kendine yakışan bir biçimde (yaşını başını almış biriydi) davrandığını düşünerek İtalyan denilen bu açgözlü, ağızları sarımsak kokan insancıklara acıyarak ve kin duyarak bakıyordu. Yine bir seferinde, iskelenin birinde durduklarında gözünü açıp kanepesinde şöyle bir doğrulup baktığında kayalık bir yarın dibinde kıyı boyunca uzanan ve acınacak durumda olan taştan, her bir yanı yosun tutmuş kulübeler gördü; birbirlerine yaslanmış gibi duran bu evler hemen suyun dibinde, kayıkların, birtakım pılı pırtının, teneke atıkları ve kahverengi ağ yığınlarının yanı başında sıralanıp gidiyorlardı ve buraların, tadını çıkarmak üzere geldiği İtalya'nın gerçek yüzü olduğunu anımsayıp bir anda umutsuzluğa kapıldı.

Neyse ki nihayet alacakaranlık içinde, eteği kırmızı ışık demetleriyle bir uçtan ötekine delinmiş gibi görünen ada göründü ve zifirikaranlığıyla sağa sola hareket etmeye başladı. Rüzgâr artık daha yumuşak esiyordu, ılık ve ıtırlıydı; iskele fenerlerinden dökülen ışık artık uysallaşıp törpülenmiş ve siyah bir yağ gibi salınan dalgalar üzerinde altın sarısı boa yılanları gibi kıvrılıyordu... Derken vapurun çıpası büyük bir gürültü ve şapırtıyla suya düştü. Ardından kayıkçıların ortalığı birbirine katan velvelesi koptu ve bir anda yolcuların içini büyük bir hafiflik kapladı; kamara şimdi daha şık görünüyor, insanın canı yemek yemek, bir şeyler içmek, sigara tüttürmek ve hareket etmek, yürümek istiyordu...

San Fransisko'dan gelen aile on dakika sonra büyükçe bir sandaldaydı, on beş dakika sonra taşla kaplı kıyıya çıktılar, sonrasında ışıklar içinde bir vagona bindiler ve bağlardaki asma kazıklarının, harap taş duvarların ve ıslak, eciş bücüş gövdeleriyle, turuncu meyvelerin ışıltıları içinde ve kimi yerlerde üzerlerine sazdan saçaklar atılmış portakal ağaçlarının arasından geçerek yokuş yukarı gıcırdayarak tırmanmaya başladılar. Kalın ve parlak yapraklar vagonun açık pencereciklerinden gerisingeri, tepe aşağı kayıyormuş gibi görünüyorlardı. İtalya'da yağmurdan sonra toprak mis gibi kokar ve her adasının kendine özgü bir kokusu vardır...

O gece Kapri rutubetli ve karanlıktı. Fakat çok geçmedi, bir iki dakika içinde canlandı, yer yer ışıklar yanmaya başladı. Yukarıda, tepedeki füniküler düzlüğünde görevleri San Fransiskolu Beyefendi'yi layığıyla karşılamak olan bir kalabalık toplanmıştı. Özensiz, hırpani halleri, gözlüklü, sakallı, sırtlarında yakaları kalkık eski püskü paltolarıyla birkaç Rus ya da omuzlarında keten bezi çantaları, üzerlerinde Tirol bölgesinin yerel kıyafetleriyle uzun bacaklı, yuvarlak kafalı Alman gençlerden oluşan, kimsenin hizmetine ihtiyaç duymayıp para savurmaya niyetli görünmeyen bir grup gibi,

Kapri Adası'nı ziyarete gelen başka yolcular da vardı elbette ama onlara kimsenin dikkat ettiği yoktu. Hem ilk hem de ikinci gruptan usulca uzaklaşıp bir kenara geçen San Fransiskolu Beyefendi hemen fark edilmişti. Ona ve yanındaki hanımefendilere yardım etmek üzere kalabalık hemen atıldı, bir kısmı yolu açmak için öne fırladı ve San Fransiskolu ailenin etrafı çocuklar ve saygıdeğer turistlerin sandık ve bavullarını başlarında taşıyan o iri yarı Kapri kadınlarıyla bir kez daha sarıldı. Üstlerinde, ıslak rüzgârın etkisiyle sallanan yuvarlak bir elektrik lambasını ışığı altında küçük bir opera meydanına benzeyen füniküler sahanlığında Kaprili kadınların takunyaları takırdıyor, çocukların bağırış çağırışları ve ıslıkları dört bir yanlarını sarıyor, hepsinin ortasında da San Fransiskolu Beyefendi sahneye çıkmışçasına, tek bir yapı gibi uzanan bir dizi evin arasında Orta Çağ'dan kalma, zafer takı türü bir kemere doğru yürüyordu. Kemerli takın gerisinde, sol tarafında düz damların üzerinde yükselen palmiye kıvrımları, yukarıda mavimtırak yıldızların ışıdığı simsiyah gökyüzü olan eğimli ve hayli sesli küçük bir sokak, ilerideki otelin ışıklı girişine doğru uzanıyordu. Olup biten ve var olan her şey San Fransiskolu konukların şerefineydi sanki... Akdeniz'deki bu kayalık adanın taşlı ve rutubetli yerleşimi âdeta onlar için canlanmıştı... Otel sahibini bu kadar mutlu ve keyifli kılan onların gelişinden başka bir şey değildi. Ve yine, konuklar otelin lobisine adım atar atmaz çalmaya başlayan ve bütün katlarda müşterileri akşam yemeğine davet eden Çin gongu yalnızca onları bekliyordu...

Kibar ve zarif bir biçimde eğilerek konuklarını karşılayan otel sahibi San Fransiskolu Beyefendi'yi bir anda âdeta çarpmıştı. Çünkü alabildiğine genç ve seçkin bir tarzı olan bu centilmeni San Fransiskolu Beyefendi daha dün akşam, diğer saçma sapan şeyler arasında rüyasında gördüğünü anımsamıştı birden! İşte, tıpatıp böyleydi, aynı kıyafet, güzelce

taranmış ve ayna gibi parlayan saçlarıyla hem de! O kadar şaşırmıştı ki az daha olduğu yerde çakılıp kalacaktı... Ama ruhunda çok uzun zamandır, tabiri caizse *mistik* duyguların kırıntısı bile bulunmuyordu artık, dolayısıyla şaşkınlığı bir anda geçiverdi. Az sonra koridorda ilerlerken karısı ve kızına düşle gerçeğin böylesine tuhaf bir biçimde zaman zaman nasıl tesadüf ettiğini şaka yollu söylemekte bir beis görmedi. Ancak kızı o sırada kendisine endişeyle baktı... Çünkü ruhunu bir anda melankolik duygular sarmıştı ve bu karanlık, bu yabancı adada bir başına olmanın korkunç yalnızlığı yüreğini sıkıştırıyordu...

Kapri'ye konuk gelen ve hayli büyük bir şahsiyet olan XVII. Reys[5] otelden daha yeni ayrılmıştır. San Fransisko'dan gelen konuklara da onun boşalttığı daireler tahsis edilmişti.

Korse takılıp sertleştirilmiş ve inceltilmiş beli, başında küçük, çentikli bir taç gibi duran kolalı bonesiyle güzel ve becerikli Belçikalı oda hizmetçisini, kömür karası gözleri alevler saçan ve uşakların en göze çarpanı Sicilyalıyı ve nihayet kısa boylu, tombul, kendince böylesi pek çok yer görmüş ve hiç kuşkusuz en becerikli *bellboy* Luigi'yi San Fransiskolu aileye takdim ettiler.

Daha bir dakika geçmemişti ki San Fransiskolu Beyefendi'nin kapısı çalındı; Fransız metrdotel beyefendilerin yemek arzu edip etmeyeceklerini öğrenmeye, eğer olumlu yanıt alırsa –ki böyle olacağından hiç kuşku yoktu– bu akşam menüde ıstakoz, rozbif, kuşkonmaz, sülün gibi şeyler olduğunu bildirmeye gelmişti. Ayakları altında döşeme hâlâ gidip

5 XVII. Reys (*Rus.* "Рейс XVII"): Böyle bir kişi yoktur, Bunin tarafından uydurulmuştur. Ancak öykünün mistik yönüne dikkat çeken kimi uzmanlar rakamın Akdeniz havzasında birçok bölgede, özellikle İtalya'da ölümün, uğursuzluğun sembolü olduğunu, yazarın da buna atıfta bulunduğunu iddia ederler. Ayrıca "Reys" sözcüğü için de benzer iddialar vardır. Bunin'in sıkça ziyaret ettiği İstanbul'dan bildiği "reis" kelimesinden Almancadaki *reuß*'a kadar pek çok ihtimal üzerinde durulabilir.

geliyordu (şu mendebur İtalyan vapuru öyle bir tutmuştu ki...) ama San Fransiskolu Beyefendi acele etmeksizin gitti, metrdotelin içeri girmesiyle birlikte çarpmaya başlayan ve uzaktaki mutfaktan gelen ve bahçedeki ıslanmış çiçeklerden yükselen kokuların bir anda içeriye dolmasına neden olan pencereyi, her ne kadar hareketleri pek becerikli olmasa da kendi elleriyle kapattı; hemen ardından da yine acele etmeksizin, gayet anlaşılır bir tarzla yemeğe geleceklerini, masalarının kapıdan uzak, salonun en dip tarafında bir yerde rezerve edilmesini, ayrıca içecek olarak da yerli şarap istediklerini bildirdi. Metrdotel, San Fransiskolu Beyefendi'nin her söylediğini farklı birtakım tonlamalarla tekrar etti; bu davranışı San Fransiskolu Beyefendi'nin arzularının ne kadar haklı ve doğru olduğunu teyit etmenin yanı sıra taleplerin harfiyen yerine getirileceğinin de bir garantisiydi. Sonunda başını eğip hürmetkâr bir tavırla sordu:

"Bu kadar mı Sör?"

Yavaşça telaffuz edilen bir *yes* yanıtının ardından metrdotel bugün fuayede bir tarantella[6] olacağını, tüm İtalya'nın ve "bilcümle turist camiasının" yakından tanıdığı Karmella ve Guizeppe'nin dans edeceklerini bildirdi.

Ses tonunda herhangi özel bir ifade bulunmayan San Fransiskolu Beyefendi:

"Kartpostallarda görmüştüm onu," dedi. "Bu Guizeppe kocası mı oluyor?"

"Kuzeni, Sör..."

Kısa bir süre düşünüp ağırdan aldıktan sonra hiçbir şey söylemeyen San Fransiskolu Beyefendi başıyla hafif bir işaret yaparak metrdoteli gönderdi.

Ardından bir düğüne gidecekmiş gibi hazırlanmaya koyuldu; bütün elektrik lambalarını yaktı, açılmış sandıkların ve mobilyaların renkleri ve yansıttıkları ışık bir anda bütün

6 Gitar, tef ve kastanyet eşliğinde yapılan bir İtalyan halk dansı.

aynaları doldurdu... Tıraş olup yıkanmaya koyuldu. Bu arada sürekli olarak zile bastı. Bu sese diğer odalardan, bütün koridoru ayağa kaldıracak şekilde karısının ve kızının çağrı zilleri de karıştı. Bu velvele üzerine kırmızı önlüklü Luigi pek çok şişman insanın sahip olduğu o çeviklik ve çabuklukla, yüzüne yerleştirdiği "dehşete kapılmış adam" ifadesiyle, ellerinde çini kovalarla koşarak yanından geçen hizmetçileri gülmekten öldürerek âdeta yuvarlanan bir top gibi zilin sesine koştu ve parmak boğumlarıyla kapıyı çaldı, yapmacık bir çekingenlik ve artık budalalığa varan bir saygıyla sordu:

"*Ha suonato, signore?*"[7]

Kapının gerisinden acelesi olmayan, hırıltılı ve karşısındakini küçük düşürecek ölçüde nazik bir ses:

"*Yes, come in...*"[8] diye karşılık verdi.

Bu kadar önem arz eden bu gece hakkında San Fransiskolu Beyefendi neler hissediyor, neler düşünüyordu acaba? Deniz tutmasına alışkın olmayan herkes gibi o da aslında biraz sonraki yemeği, büyük bir keyifle çorbaya sallayacağı ilk kaşığı ve şaraptan alacağı ilk yudumu hayal ediyor, içinde duygu ve düşünceye yer bırakmayan bir coşkuyla bildik hazırlık işlerini sürdürüyordu.

Tıraş olup yıkanmış, takma dişlerini ağzına güzelce yerleştirmiş halde aynanın karşısında durmuş koyu sarıya çalan kafatasının etrafında kalmış inci beyazı birkaç saç tutamını ıslatıp tarağıyla şekil verdi; iyi beslenmekten bel kısmı kalınlaşmış, sağlam, yaşlı bedenini biraz sıkan krem rengi ipek içliğini giydi, düztaban, kanı çekilmiş ayaklarına siyah çoraplarıyla gece ayakkabılarını geçirdi, çömelerek ipek askıların hayli yukarı çektiği siyah pantolonunu ve göğsünde toplanan kar beyazı gömleğini çekiştirip düzeltti, parlak kol düğmelerini taktı ve sert, kolalı yakanın altında kalan boyun düğme-

7 *İt.* Siz mi çaldınız (çağırdınız) efendim?

8 *İng.* Evet, girin.

siyle uğraşmaya başladı. Ayaklarının altında döşeme kaymaya devam ediyordu. Boyun düğmesi parmaklarının ucunu acıtmış, âdemelmasının hemen altındaki girintide pörsümüş deriyi birkaç kez ısırmıştı ama San Fransiskolu Beyefendi de inatçıydı, sonunda gerginlikten alev almış gözlerine ve boğazını sıkan o haddinden fazla dar şey yüzünden basbayağı morarmış suratına rağmen işini bitirmiş ve bitkin bir şekilde tuvalet masasının önüne çökmüştü. İşte, diğer aynalarda da tekrarlanan görüntüsü şimdi karşısında, büyük aynada, olduğu gibi yansıyordu.

"Of, ne korkunç!" diye homurdandı güçlü ve kel kafasını önüne doğru eğerek. O sırada korkunç olan bu şeyin tam olarak ne olduğunu düşündüğü veya anlamaya çalıştığı da yoktu aslında. Ardından alışkanlıkla ve dikkatli gözlerle eklem yerleri gut yüzünden sertleşmiş kısa parmaklarını, o parmakların uçlarındaki iri ve üzerleri çıkıntılı badem rengi tırnakları inceledi ve bir kez daha, bu kez kendinden emin bir biçimde tekrar etti:

"Korkunç bir şey..."

O sırada ikinci kez vuran gong sanki bir pagan tapınağındaymış gibi bütün binada gümbürtüyle yankılandı. Yerinden aceleyle kalkan San Fransiskolu Beyefendi boynundaki yakayı kravatıyla biraz daha sıkıştırdı, önünü iliklemediği yeleğinin üzerine smokinini giydi, manşetlerini düzeltti, aynada kendine bir kez daha baktı... Esmer teni ve yapmacık bakışlarıyla bir meleze benzeyen şu Karmella, turuncunun ağır bastığı rengârenk kıyafetiyle olağanüstü dans ediyor olmalı, diye geçirdi aklından. Neşeyle ve zinde hareketlerle odasından çıkıp halıyla kaplı koridorda, karısının bulunduğu komşu odaya doğru yürüdü ve yüksek sesle hazır olup olmadığını sordu.

"Beş dakika sonra!"

Kapının ardından yükselen ses âdeta bir genç kızınki gibi çıkmıştı; neşeli ve çın çın ötüyordu.

"Harika!" dedi San Fransiskolu Beyefendi.

Ve okuma odasını bulmak üzere kırmızı halı kaplı koridor boyunca yürüdü, merdivenlerden ağır ağır aşağı indi. Karşılaştığı hizmetçiler kenara çekilip duvarlara yaslanıyorlar, o ise kimseyi fark etmiyormuş gibi geçip gidiyordu. Yemeğe geç kaldığını düşünen ak saçlı, kamburu çıkmış, yaşlı, öte yandan dekoltesi bol, açık gri ipek elbiseli bir kadın aceleci adımlarla, tıpkı bir tavuk gibi var gücüyle yanından geçip önden gitmeye kalktıysa da San Fransiskolu Beyefendi fazla çaba sarf etmeden rakibini kolayca bertaraf etti. Müşterilerin artık yerleştiği ve yemeğe başladığı salonun camlı kapısının hemen yanında, purolar ve Mısır sigaralarıyla tepeleme yığılı kutuların yer aldığı masanın önünde durdu, irice bir Manila aldı, masaya üç liret fırlattı. Kışlık verandadan geçerken açık pencereden dışarıya doğru şöyle bir göz attı; gecenin karanlığından ince bir esinti vurdu yüzüne; dalları yıldızlara uzanmış yaşlı bir palmiyenin dev gibi görünen tepesi belli belirsiz sallanıyor, uzak denizin homurtuları işitiliyordu. Rahat, huzurlu, sessiz ve yalnızca masanın üzeri aydınlatılan okuma odasında delicesine bakan şaşkın gözlerle gazeteleri karıştıran ak saçlı, yuvarlak, gümüş çerçeveli gözlük takmış bir Alman dikiliyordu ve Ibsen'e benziyordu. Adama soğukça bir bakış atan San Fransiskolu Beyefendi geçti, kendisini yeşil abajurun yanındaki derin, deri koltuğa attı, kelebek gözlüğünü burnuna yerleştirdi, boynunu sıkan yakalıktan kafasını sağa sola uzatarak kurtulmaya çalıştı ve gazetenin sayfalarına gömüldü. Hızla birkaç makalenin başlığına göz gezdirdi, bitmek bilmeyen Balkan Savaşı'yla ilgili bir iki cümle okudu ve birden, alışılmış hareketlerle gazeteyi kapattı; çünkü satırlar cam kırıkları gibi parlayarak gözlerinin önünde uçuşmaya başlamış, boynu şişmiş, gözleri belermiş,

kelebek gözlüğü burnundan uçup gitmişti... İçine hava çekmek ister gibi öne doğru eğildi, boğazından vahşice bir hırıltı çıktı; alt çenesi ağzındaki bütün altın kaplamaları ışıldatacak kadar düştü, başı omzuna devrildi, gömleğinin göğsü bir torba gibi öne doğru taştı ve bütün vücuduyla kıvranmaya, biriyle amansızca mücadele ediyormuş gibi topuklarıyla halıyı sıyırmaya, yerde sürünmeye başladı.

Okuma odasında o Alman olmasa bu korkunç vaka ustalıkla ve el çabukluğuyla örtbas edilebilirdi... Kimselerin haberi olmadan, arka kapıdan, kollarından ayaklarından tutup San Fransiskolu Beyefendi'yi uzaklara bir yerlere taşır götürürler, böylece konuklardan bir tanesinin bile ruhu duymazdı. Ama işte, Alman odadan dışarı fırlamış, feryadıyla bütün yemek salonunu, dahası koskoca oteli ayağa kaldırmıştı. Kimileri masasından fırladı, beti benzi atmış birkaç kişi okuma odasına doğru koştu... Herkesin ağzından aynı soru dökülüyordu: "Ne olmuş?" Ancak doğru dürüst yanıt veren kimse çıkmadı, hiç kimse hiçbir şey anlamadı, çünkü insanlar ne olursa olsun hâlâ ölüme inanmak istemiyorlar ve böyle bir şeyin gerçekleşmesine her şeyden çok şaşırıyorlardı. Otel sahibi o yana bu yana koşan her bir müşterisini tutmak, onlara her şeyin yolunda gittiğine dair güvence vermek ve onları çok önemsiz bir şey yaşandığına, San Fransiskolu bir beyefendinin alelade bir baygınlık geçirdiğine inandırmakla meşguldü. Ancak kendisini kimsenin dinlediği yoktu artık... Bazıları uşakların ve kat görevlilerinin o beyefendinin boynundaki kravatı nasıl çözdüklerini, sonra buruşmuş smokinini, yeleğini ve siyah, ipek çoraplı düztaban ayaklarından, niyeyse gece ayakkabılarını bile çıkardıklarını görmüşlerdi. O sırada adam hâlâ çırpınıyordu yerde. Israrla mücadele ediyor, böyle beklenmedik bir anda ve hoyratça tepesine binen ölüme karşı kolayca teslim olmak istemiyordu. Kafasını o yana bu yana atıyor, boğazlanıyormuş gibi

hırıldıyor ve sarhoş gibi gözlerini deviriyordu. Apar topar kaldırıp alt katın sonundaki en küçük, en soğuk, en rutubetli ve en pis yere, kırk üç numaralı odadaki yatağa yatırdıklarında saçı başı dağınık, korsesinin topladığı göğüsleri ortada kızı, hemen ardından da yemek için hazır ve artık çok daha iri görünen, ağzı dehşetten yusyuvarlak açılmış karısı koşarak içeri girdiler. Ama San Fransiskolu Beyefendi artık kafasını sallamıyordu…

On beş dakika sonra otelde öyle ya da böyle bir düzen sağlanmıştı. Ancak gece onulmaz bir şekilde berbat olmuştu. Kimileri dönüp sessiz sedasız, gücenmiş bir surat ifadesiyle yemeğini bitirdi. Bu arada otel sahibi kâh birine kâh diğerine yaklaşıp bitkin fakat nazik bir tavırla omuzlarını kaldırıyor, kendisinin masum olduğuna kuvvetle inanarak müşterilerini olup bitenin ne kadar "tatsız bir olay" olduğuna inandırmaya çalışıyor, "üzerine düşen" her türlü önlemi derhal alacağına dair sözler veriyordu. Tarantella iptal edilmek zorunda kaldı; gereksiz lambalar söndürüldü, müşterilerin büyük çoğunluğu şehre, birahanelere gitti. Ortalık öyle sessizleşti ki, kafesinde uykudan önce öylesine dolanıp ahşap tıkırtısına benzer sesler çıkaran ve sonra bir ayağını hantalca üstteki tünek çubuğuna geçirerek uyumayı beceren papağandan başka hiç kimsenin bulunmadığı fuayede saatin tik takları rahatlıkla duyulabiliyordu…

San Fransiskolu Beyefendi tavandan sallanan yegâne lambanın donuk ışığında, ucuz, demir bir karyolada, kaba yünlü bir battaniyenin altında yatıyordu. Islak ve soğuk alnından bir buz torbacığı sarkıyordu. Artık ölmüş olan mavimtırak yüzü giderek soğumuş, altın kaplamaların ışıdığı ağzından çıkan hırıltılı sesler iyice zayıflamıştı. Ancak bu sesler San Fransiskolu Beyefendi'nin boğazından çıkmıyordu (çünkü o artık ölmüştü), sanki bir başkasından geliyordu. Karısı, kızı, doktor ve hizmetçi kız başında durmuş ona bakıyorlardı.

Derken bir anda korktukları ve bekledikleri şey gerçekleşti, hırıltı kesildi. Ağır ağır, evet ağır ağır, herkesin gözü önünde ölünün yüzüne bir sarılık hâkim oldu, yüz hatları incelmeye ve rengi açılmaya başladı.

Otel sahibi odaya girdi. Doktor ona fısıldayarak "*Gia e morto*,"[9] dedi. Öteki kayıtsızca omuz silkti. Yanaklarından sessizce yaşlar süzülen *Mrs.* adama yanaştı ve ürkek bir şekilde kocasının artık odasına götürülmesi gerektiğini söyledi.

Otel sahibi aceleci tavırlarla "Yo, Madam, hayır, hayır!" diye itiraz etti. Son derece kararlı ve açık konuşuyordu. Ancak bu kez nezaketten uzaktı ve İngilizce yerine Fransızca hitap ediyordu. San Fransisko'dan gelmiş bu konukların kasasına bırakacağı üç beş kuruş onun ilgisini pek çekmiyor gibiydi şimdi. "Böyle bir şey kesinlikle söz konusu olamaz Madam!" diye ekledi ve açıklık getirdi; beyefendinin kaldığı dairenin kendisi için çok değerli olduğunu, orada ölen birinin kaldığı Kapri'de duyulacak olursa bunun bir felaket olacağını ve haliyle turistleri kaçırmaya başlayacağını söyledi.

Sürekli olarak tuhaf bir biçimde otel sahibine bakmakta olan *Ms.* sandalyeye oturdu, mendilini ağzına bastırarak ağlamaya başladı. *Mrs.*'in gözyaşları ise bir anda kurumuş, yüzü kıpkırmızı şişmişti. Kendilerine gösterilen saygının aniden azaldığına bir türlü inanamıyordu; sesinin tonunu yükseltti, kendi dilinde birtakım taleplerde bulunmaya başladı. Otel sahibi, *Mrs.*'i nazik tavırlarla susturdu. Öyle ya, otel kuralları madamın hoşuna gitmiyorsa kendilerini burada zorla tutmayacaktı. Ayrıca sert bir dille cesedin derhal, şafak söker sökmez buradan götürülmesi gerektiğini, polisin olaydan haberdar edildiğini, bir memurun gerekli formaliteleri tamamlamak üzere birazdan burada olacağını söyledi. Madam basit de olsa bir tabutun Kapri'ye getirtilip getirtilemeyeceğini

9 *İt.* O artık öldü.

sordu. Ama yanıt ne yazık ki olumsuzdu, çünkü artık çok geçti ve yetişmesi mümkün değildi. Ancak başka bir şey yapılabilirdi... Otel sahibi İngiliz maden sularını büyük, uzun kasalarda getirtiyordu örneğin. Ve o kasaların iç bölmeleri çıkartılabilirdi...

Gecenin ilerleyen saatlerinde tüm otel uykuya dalmıştı. Bahçenin tam köşesine, kırık cam kümelerinin yığılı olduğu ve cılız muz ağaçlarının boy saldığı yere bakan kırk üç numaralı odanın penceresi açıldı, ışığı söndürüldü, kapısı kilitlendi ve herkes dağıldı. Ceset bir başına kalmıştı. Gökyüzünde mavi yıldızlar ışıldıyor, duvardaki bir çekirge kayıtsızca ötüyordu... Cılız bir ışığın aydınlattığı koridorda iki kat hizmetlisi oturmuş bir şeyler örüyorlardı. Kucağında bir sürü kıyafet, ayağında terliklerle Luigi içeri girdi. Yüzüne kaygılı bir ifade vermeye çalışarak gözünün ucuyla koridorun sonundaki odayı işaret etti ve:

"*Pronto?*"[10] diye fısıldadı çınlayan bir sesle. Ardından, yolcu uğurluyormuş gibi (İtalya'da hareket eden trenleri uğurlarken istasyonlarda genellikle böyle yapılır) boştaki elini o tarafa doğru kaldırıp "*Partenza!*"[11] diye devam etti yine fısıltıyla söylemeye çalışarak. Hizmetçiler de kıs kıs gülerek başlarıyla birbirlerinin omzuna yaslandılar.

Luigi küçük adımlarla ve hafifçe zıplayarak kırk üç numaranın kapısına doğru seğirtti, belli belirsiz tıklattı, başını yana doğru eğdi ve duyulur duyulmaz bir sesle:

"*Ha suonato, signore?*" diye sordu.

Ardından gırtlağını hafifçe sıktı, alt çenesini ileri doğru uzattı, sanki kapının ardında hırıltılı bir sesle ve ağır ağır konuşan biri varmış gibi kendi kendine yanıt verdi:

"*Yes, come in...*"

10 *İt.* Hazır mı?

11 *İt.* Devam et!

Kırk üç numaralı odanın penceresi aydınlanmaya ve nemli rüzgârın muz ağacının hırpani yapraklarını hışırdatmaya başladığı, Kapri Adası'nın üzerine masmavi bir sabah göğünün yayıldığı, İtalya'nın mor dağlarının ardından doğacak güneşin tam karşı istikametinde yer alan Solaro Dağı'nın berrak zirvesi altın sarısı bir renkle yıkandığı ve duvarcıların turistler için patikaları onarmak üzere yola düştüğü şafak vaktinde kırk üç numaralı odaya, maden suyu taşımakta kullanılan uzun bir kasa getirdiler. Ve o kasa çok kısa bir süre sonra bir anda ağırlaşıverdi; öyle ki onu tek atın çektiği arabaya hoyratça yükleyen genç *bellboy*'un âdeta dizleri koptu. At arabası Kapri yamaçlarında, taş duvarlar ve bağlar arasında baştan sona, eğrile kıvrıla aşağıya, hep aşağıya, ta denize kadar inen beyaz şosedeki tek arabaydı. Sırtında eski bir ceket, ayağında paralanmış ayakkabılarıyla çelimsiz, kırmızı gözlü arabacı bütün geceyi bir İtalyan lokantasında barbut atarak geçirmişti ve akşamdan kalmaydı. Rengârenk yünlü ponponların asılı olduğu dizginleri ve eyerin ucundaki bir arşınlık bakır kaşa takılmış her türlüsünden küçük zilleri ve çıngıraklarıyla, koşarken hayvanın güzelce kesilmiş yelesinin altından sallanan kuş tüyleriyle Sicilya usulü süslenmiş güçlü atını kamçılayıp duruyordu. Ağzını bıçak açmıyordu; zira dün gece son kuruşuna kadar ütülerek içine düştüğü sefihliğin ve günahkârlığın ağır yükü altında eziliyordu. Ama Kapri sabahı olağanüstüydü; böylesine güzel bir havada, denizin ve berrak sabah göğünün tam ortasında insanın akşamdan kalma hali bir anda uçup gider, yeniden o kaygısız ve kayıtsız ruh haline geri dönerdi. Çok geçmeden arabacı da kendine geldi; arkasındaki kasada cansız kafası o yana bu yana sallanıp duran San Fransiskolu Beyefendi'nin sabah sabah bahşettiği bu beklenmedik kazanç kendisini teselli etmeye yetmişti. Aşağıda, Napoli Körfezi'ni cıva gibi dolduran yoğun ve parlak maviliğin ortasında kara bir böcek gibi görünen

küçük vapur son düdüklerini öttürüyordu. Yükselen bu sesler sanki arada hiç hava tabakası yokmuş gibi her yerden berrak bir şekilde görünen adanın her bir kıvrımında, her bir sırtında, her bir kayasında coşkuyla yankılanıyordu. Ağlayarak geçirilmiş uykusuz bir gecenin ardından gözleri şişmiş, perişan vaziyetteki *Mrs.*'le *Ms.*'i taşıyan eski otomobil hızla iskeleye yanaştı, hemen genç *bellboy*'la buluştu. On dakika sonra da küçük vapur San Fransiskolu aileyi bir daha geri getirmemek üzere Kapri'den ayrıldı ve Sorrento'ya, Kastellamare'ye doğru yol çıktı... Adaya yeniden huzur ve barış hâkim oldu.

İki bin yıl önce bu adada, şehvet duygularını tatmin edebilmek için tarifsiz bir şekilde aşağılıkça davranan ve her ne hikmetse milyonlarca insana hükmetmeyi başaran, onlara gaddarca zulmeden bir adam yaşamış... Üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen insanlar onu unutmamış ve bugün, dünyanın dört bir yanından onca insan kalkıp adanın en sarp yamaçlarından birine inşa edilmiş taş evinden geriye kalanları görmek üzere buraya geliyorlar. Bu güzel Kapri sabahında tam da bu amaçla adaya gelmiş olan turistler otellerinde hâlâ uyuyorlar. Oysa ufak tefek, bacakları kas tutmuş kırmızı eyerli eşekler birazdan kalkıp kahvaltılarını edecek ve dışarıda birikecek turistleri kapıların önünde hazır bekliyorlar. Damarlı, cılız ellerinde tuttukları sopalarıyla yaşlı, yoksul adalı kadınların önlerine katıp sürecekleri bu eşekler genci ihtiyarı, kadını erkeğiyle Amerikalıları ve Almanları alıp taşlı patikadan yukarıya, ta Tiberius Tepesi'nin zirvesine çıkaracaklar. Bu gruplarla birlikte eşeğe binip yukarı çıkmayı planlayan, ancak ölüm denilen şeyi hatırlatarak herkesi ürküten San Fransiskolu Beyefendi'nin neyse ki çoktan Napoli'ye gönderilmiş olduğunu öğrenip rahatlayan yolcular henüz mışıl mışıl uyuyorlar; şehirde dükkânlar

henüz kapalı ve ada büyük bir sessizlik içinde... Yalnızca küçük meydandaki balıkçı ve manav açık, burada da sıradan insanlar, şehrin sakinleri dikiliyor; aralarında sanki hiç işi gücü yokmuş gibi dolaşan, pek çok ressama defalarca modellik etmiş, dolayısıyla İtalya'nın dört bir yanında tanınan ve kayıkçılık yapan uzun boylu, yaşı ilerlemiş fakat oldukça yakışıklı görünen aylak Lorenzo da var. Bu sabah da gelmiş, dün gece yakaladığı iki iri ıstakozu San Fransiskolu ailenin gecelediği o otelin aşçısına yok pahasına satmıştı (adamın önlük cebinde kımıldayıp duruyorlardı); artık gönül rahatlığıyla kalabalığın içinde canı isterse akşama kadar dikilebilir, sırtında hırpani kıyafeti, başında bir kulağına kaykılmış kırmızı yün beresi, ağzında kilden piposu olduğu halde krallara özgü bir tavırla etrafını seyredebilirdi. Yukarıda, Solaro Dağı'nın sarp yarları boyunca kayalıklara oyulmuş antik Fenike yolunun taş basamaklarından, Anakapri'den Abruzzolu iki dağ köylüsü iniyor... Biri, deri yamçısı altında büyük keçi tulumlu ve iki sipsili bir gayda taşıyor; diğerinin elindeyse ahşap, panflüt gibi bir şey var... Öylece yürüyorlar... Aşağıda, altlarında mutlu, harikulade ve güneşli, koskoca bir ülke uzanıyor. Adanın neredeyse üzerine basacaklarmış gibi duran kayalık sırtlarını, hep birlikte içinde yüzdükleri o büyülü maviliği, giderek yükselen ve artık sıcaklığını hissettiren göz kamaştırıcı güneşin altında, denizin üzerinde doğuya doğru süzülüp yükselen parlak sabah sisini, İtalya karasının henüz sabah pusu altında oynaşıp duruyormuş gibi görünen masiflerini ve önlü arkalı mor dağlarını, bütün bu güzellikleri anlatmakta sözcükler kifayetsiz kalacaktır... İki dağlı, yolun yarısında yavaşlıyorlar; yolun üstünde, Solaro Dağı'nın kaya duvarında, mağaralardan birinde, güneş ışığının aydınlattığı kar beyazı alçı kıyafeti içinde, kötü hava yüzünden paslanmış gibi duran altın yaldızlı tacıyla, tüm sıcaklığı ve ışıltısıyla bir Meryem Ana heykelciği görünüyor; gözlerini yukarıya,

üç kez kutsanmış oğlunun ebedi ve kutsal mekânına, göğe doğru kaldırmış, son derece merhametli ve uysal görünüyor. Yolcular başlarını açıyor, güneşlerine, sabahlarına, bu güzel fakat kötülüklerle dolu dünyada ızdırap çeken herkesin şefaatçisi merhametli Meryem Ana'larını ve Beytüllahim Mağarası'nda, yoksul bir çoban yurdunda onun rahminden doğanı naif, içten ve mutlu övgülere boğuyorlar.

San Fransiskolu ihtiyarın naaşı ise evine, Yeni Dünya'nın öbür kıyısındaki mezarına dönüyordu. Epeyce bir aşağılanma ve ilgisizliğe maruz kalıp bir hafta boyunca bir liman deposundan diğerine dolaştırıldıktan sonra nihayet kendisini kısa bir süre önce büyük bir saygıyla Eski Dünya'ya getiren o gemiye bindirildi. Ancak bu kez canlılardan saklıyorlardı... Bir güzel katranlanmış tabutunun içinde, geminin kapkaranlık ambarına indirilmiş, gemi de yine o uzun mu uzun deniz yolculuğuna başlamıştı. Geceleyin Kapri Adası'nın önünden geçtiler... Karanlık denizde yavaşça kaybolup giden ışıkları, adadan bakanlar için hayli hüzünlü görünüyordu. Oysa içerde, avizelerin her yanı ışığa boğduğu aydınlık salonlarda bu gece de her zamanki gibi kalabalık bir balo veriliyordu.

Atlantis o gece olsun, ertesi gece ve daha sonraki gece olsun yine şiddetli bir kar fırtınasının ortasında, tıpkı Katoliklerin sabah ayini gibi uğuldayarak suları yarmaya ve bir cenaze alayı gibi, gümüşi dalgaların oluşturduğu okyanus dağlarını aşmaya devam etti. Cebelitarık Boğazı'ndan, iki dünyayı ayıran kayalık kapıdan geçip geceye ve tipiye doğru uzaklaşan geminin peşinden gelen şeytan, kar perdesinin ardından geminin çok sayıdaki ışıklı gözlerini artık zar zor seçebiliyordu. Şeytan kayalık bir uçurum gibi büyüktü, ancak eski yüreğe sahip Yeni İnsan'ın kibriyle inşa ettiği çok yelkenli ve çok bacalı gemi de bir o kadar devasaydı. Fırtına, kardan bembeyaz olmuş aksamlarını ve geniş boğazlı bacalarını dövüyordu ama o dayanıklıydı, sağlamdı, büyük ve azametliydi.

O konforlu ve loş odalarıyla en üstteki katta, tepede, kar kasırgaları arasında tek başına yükselen kaptan köşkünde hassas ve endişeli bir uyuşukluk içinde dalıp gitmiş ve tıpkı bir pagan idolünü andıran şişman kaptan, koca geminin üzerine tek başına oturmuş gibi görünüyordu. Fırtınanın boğduğu sirenin insanı mahveden, şiddetli ve öfkeli ulumalarını o da işitiyordu işitmesine ama çok yakınında, –kafasında yarım çember, metal bir kulaklık takılı, solgun yüzlü telgraf operatörünün etrafında patlayıp duruyormuşçasına yanıp sönen titrek mavi ışıkların gizemli cızırtıları, kuru çıtırtıları ve ince, endişeli uğultularının doldurduğu, sanki zırhlıymış izlenimi veren kabinin duvarları dışında– cereyan eden bütün o vakaların nihayetinde onun için anlaşılmaz şeyler olduğunu düşünüp kendisini teselli etmeye çalışıyordu.

En dipte, *Atlantis*'in su altında kalan rahminde binlerce pudluk[12] devasa kazanlar ile –geminin hareketinin pişirildiği, alttan cehennemî bir ateşle beslenen o mutfakta yer alan– her türden makine mat bir çelik ışığıyla parlıyor, buharın gücüyle tıslıyor, kızgın su ve yağ sızdırıyor; öte yandan geminin tam da omurgasına, uzun mu uzun bir boğazı andıran ve cılız elektrik ışığının zar zor aydınlattığı yuvarlak bir tünele, orada yer alan ve gresli yatağında kesintisizliğiyle insan ruhunu ezercesine ağır ağır dönen ve âdeta bir canavara benzeyen şafta iletilen, kendi içinde yoğunlaşmış muazzam bir güç kaynıyordu.

Atlantis'in ortasında yer alan yemek ve balo salonları ise ışık ve neşe saçıyor, şık giyimli insanların konuşmalarıyla uğulduyor, ortalık taze çiçek kokuyor, yaylı çalgılar orkestrası eşliğinde şarkılar söyleniyor... Ve işte, ışık parıltıları, ipekliler, pırlantalar ve çıplak kadın omuzlarından oluşan o insan kalabalığı içinde o kiralık âşık çift bir kez daha peyda oluyor (kız günahkâr derecede mütevazı, uzun kirpikleri öne

12 Pud: 16,38 kg'ye denk Rus ölçü birimi.

düşmüş, masum bir tarza sahip; adam uzun boylu ve genç, saçları simsiyah ve kafasına yapıştırılmış gibi duruyor, pudralanmış yüzü solgun, ayna gibi parlayan cilalı rugan ayakkabılar ve dar, uzun yırtmaçlı bir frak giymiş, çok yakışıklı ve devasa bir sülüğe benziyor); ince ve kıvraklar, çılgınca eğilip bükülerek, ara sıra acı içinde çarpışarak dans ediyorlar. Fakat ne şu çalan hüzünlü müzik eşliğinde arsızca zevk alıyor görünen çiftin ızdırap içinde yerine getirdikleri görevlerinden aslında bıktıklarını, ne de ta aşağıda, en dipte, karanlığın, kar fırtınasının ve okyanusun üstesinden zorlana zorlana gelen koca geminin kasvetli ve boğucu bağırsaklarının hemen yanı başında neyin yattığını kimse ama hiç kimse bilmiyordu...

Ekim 1915

TEMİZ PAZARTESİ

Moskova'da kurşun gibi bir kış gününün daha sonuna geliniyordu; gazlı sokak lambaları soğuk soğuk yanmaya, mağaza vitrinleri sıcacık aydınlanmaya başlamış, günlük gailelerinden kurtulan bir Moskova akşamı yavaş yavaş canlanmaya yüz tutmuştu: Kızaklı arabalar daha sık ve daha hızlı koşturuyor, kalabalığa dalıp çıkan hıncahınç dolu tramvaylar daha güçlü tangırdıyor (alacakaranlıkta sürtünen tellerden yeşilimsi yıldız parçacıkları yağdığı görülebiliyordu), karlı kaldırımlarda donuk karaltılar halinde yayalar çok daha telaşlı, aceleci adımlarla akıyorlardı artık...

Arabacım beni her akşam bu saatlerde alır, rahvan, Kızıl Kapı'dan Kurtarıcı İsa Katedrali'ne doğru taşırdı, çünkü sevgilim orada oturuyordu ve ben de onu yine her akşam "Prag", "Ermitaj" ya da "Metropol"e yemeğe, ardından tiyatro ya da konsere, daha sonra da "Yar" veya "Strelna"ya götürüyordum... Bütün bunların nasıl ve neyle sonuçlanacağını bilmiyordum, üzerinde durmuyor, kafa yormuyordum. Tıpkı onunla bu konu üzerine konuşmak gibi, bunun da bir yararı yoktu... Çünkü geleceğimizle ilgili tüm konuşmaları bir kez ve sonsuza kadar reddetmişti. Gizemli biriydi, benim için anlaşılmaz bir insandı, henüz yeteri kadar yakın değildik birbirimize ve doğal olarak aramızdaki ilişki de bir o kadar tuhaftı; haliyle bütün bunlar benim sürekli olarak bir gerginlik, kararsızlık ve katlanılmaz bir beklenti içinde sürüklenmeme neden oluyordu. Ancak diğer yandan onun yanında

geçirdiğim her an benim için tarifi mümkün olmayan bir mutluluk demekti.

Nedendir bilmiyorum, üniversiteye gidiyordu; derslere pek nadir katılırdı ama yine de giderdi işte. Birinde "Neden gidiyorsun?" diye sormuştum. Omuzlarını silkmiş ve "Şu hayatta her bir şey niye yapılıyor sence?" diye karşılık vermişti. "Yaptığımız her şeyden, attığımız her adımdan bir şey mi anlıyoruz sanki? Hepsini geçtim, tarih ilgimi çekiyor..."

Yalnız yaşıyordu. (Dul kalmış babası hatırı sayılır tüccar bir aileden geliyordu; Tver'de huzur içinde yaşamını sürdürüyor ve tüm diğer yaşlı tüccarlar gibi o da birtakım şeyler toplayıp biriktiriyordu.) Kurtarıcı İsa Katedrali'nin tam karşısındaki binada, sırf Moskova'yı iyi görebilmek için beşinci katta bir köşe dairesi tutmuştu; gerçi hepi topu iki odalıydı ama oldukça geniş ve iyi döşenmiş bir evdi. İlk odada yer alan Türk usulü geniş divan oldukça büyük yer işgal ediyordu; ayrıca sürekli olarak *Ay Işığı Sonatı*'nın giriş kısmını –evet, yalnızca o muhteşem giriş kısmını– uyurgezer gibi ağır ağır prova edip durduğu pahalı bir piyano vardı. Gerek o piyanonun ve gerekse aynanın önünde duran kesme vazolarda oldukça şık ve görkemli çiçekler olurdu hep. Çünkü benim talimatımla evine her cumartesi taze çiçek getiriliyordu ve ben aynı günün akşamı ona geldiğimde, tepesinde ne hikmetse yalın ayak Tolstoy portresi bulunan divanda uzanıyor olur, öpmem için elini ağırdan alarak uzatır ve dalgın dalgın "Çiçekler için teşekkürler..." derdi. Ona kutu kutu çikolatalar ve Hofmannsthal, Schnitzler, Tetmajer ya da Pşibışevski'den yeni kitaplar getirirdim. O da her seferinde aynı şekilde teşekkür eder, sıcacık elini uzatır, kimi zaman daha paltomu çıkarmadan yanı başına, divanın kenarına oturmamı isterdi. "Nedendir bilmiyorum ama," derdi düşünceli bir şekilde kunduz yakamı okşayarak, "sanırım dışarıdan gelip içeri girdiğinizde beraberinizde getirdiğiniz şu

kış havasının kokusundan daha güzel bir şey olamazmış gibi geliyor..." Gerçi gönderdiğim çiçekler arasında çok beğendikleri ya da beğenmedikleri olur, getirdiğim kitapların hepsini sonuna kadar okur, bir çikolata kutusunu bir günde yer bitirir, gittiğimiz öğle ya da akşam yemeklerinde benden daha az yemez, yanında börekle birlikte tatlısu gelinciğiyle yapılmış balık çorbasını, smetanaya[1] bulanmış ve nar gibi kızarmış orman tavuğunu çok severdi sevmesine, ama sonuçta hiçbir şeye –ne çiçeklere, ne kitaplara, ne gittiğimiz restoranlara ve tiyatrolara, ne şehir dışında yediğimiz yemeklere– ihtiyacı yok gibiydi. Kimi zaman şöyle derdi: "İnsanların yaşamları boyunca bundan, sabah akşam yemek yemekten nasıl olup da sıkılmadıklarını anlamıyorum doğrusu..." Ama kendisi Moskova'ya layık biçimde yemeğe çıkmayı sürdürürdü. Yalnızca iyi giysilere, kadifelere, ipek ve pahalı kürklere zaafı vardı ve bunu gizleme gereği duymuyordu.

İkimiz de zengindik, sağlıklıydık, gençtik ve o kadar alımlıydık ki konserlerde, salonlarda insanlar gözlerini üzerimizden alamıyorlardı. Ben köken olarak Penza vilayetindenim, o zamanlar her nedense bir güneyli yakışıklılığına sahiptim; hatta bu –bir zamanlar meşhur bir aktör vardı, alabildiğine şişmandı, büyük bir oburdu ve hayli zeki bir adamdı, onun tabiriyle– "arsızca" bir yakışıklılıktı. "Sicilyalı mısınız nesiniz, lanet olsun!" derdi uykulu uykulu... Huyum suyum da öyleydi; hareketliydim, sıcakkanlıydım, yüzüne her zaman mutlu bir tebessüm oturtmaya, samimi şakalar yapmaya hazırdım. Onunki ise bir tür Hint güzelliğiydi, ya da Pers... Koyu kehribar bir yüzü, samur kürkü gibi yumuşakça parlayan fakat yoğun siyahlığıyla insanın aklına kötülük getirecek derecede olağanüstü güzel saçları vardı, kaşları kömür misali kapkaraydı, kıpkırmızı, kadifemsi dudaklarıyla büyüleyici

1 Smetana: Orta ve Doğu Avrupa'da yaygın, ekşi krema ile yoğurt arası bir süt ürünü.

ağzı koyu renk ayva tüyleriyle gölgeleniyordu. Evden çıkarken daha çok nar rengi kadife bir elbise ve aynı renkte, altın sarısı tokaları olan ayakkabılarını giyerdi (okula ise sıradan bir öğrenci gibi gider, Arbat Caddesi'ndeki bir vejetaryen kantininde otuz kapiğe kahvaltı ederdi). Ben ne kadar konuşkan ve samimi şekilde neşeliysem o da genellikle o kadar suskun biriydi; sanki hep bir şeyler düşünüyor, kafasında hep bir şeyleri çözüyor gibiydi. Elinde bir kitapla divanda uzanırken sık sık kitabı yere bırakır ve soran gözlerle önüne bakardı. Kimi zaman uğradığımda onun bu halini gündüz vakti de görürdüm, çünkü her ay iki-üç gün hiç evden çıkmaz, bir yerlere gitmezdi, beni de yanı başındaki koltuğa oturtur, sessizce okumamı ister, kendisi de öylece uzanır okurdu.

"Fena halde çenesi düşük ve huzursuz birisiniz," derdi, "bırakın da şu bölümü bitireyim bari..."

"Bu kadar konuşkan ve hareketli biri olmasam muhtemelen sizi hiç tanımayacaktım ama..." diye yanıt veriyordum nasıl tanıştığımızı anımsatarak. Aralık ayıydı, Sanat Topluluğu'nun buluşmasına katılmıştım bir şekilde; Andrey Belıy konuşmacıydı, dersini âdeta şarkılar söyleyerek, sahnede dans edip o yana bu yana seğirterek anlatıyordu. Ben de yerimde eğilip bükülerek o kadar çok gülüyordum ki, tesadüfen yanımdaki koltukta oturan ve ilk başlarda bana şaşkınlıkla bakan hanımefendi de sonunda gülmeye başlamıştı. Hiç vakit kaybetmemiş, hemen, neşeli bir şekilde onunla ilgilenmiştim...

"Öyleydi..." derdi. "Ama yine de biraz susun, bir şeyler okuyun, ne bileyim, sigara filan için..."

"Susmam mümkün değil! Size olan aşkımın ne kadar güçlü olduğunu hayal bile edemezsiniz! Ama siz beni sevmiyorsunuz!"

"Tahmin edebiliyorum. Benim sevip sevmememe gelince... Babam ve sizden başka dünyada hiç kimsemin olmadı-

ğını gayet iyi biliyorsunuz. Her halükârda, siz benim için ilk ve sonuncusunuz. Bu yeterli değil mi sizin için? Her neyse... Bu kadar yeter... Sizin yanınızdayken okumak mümkün değil, çay içelim bari..."

Ben de kalkar, divanın arkasındaki masada duran elektrikli ısıtıcıda su kaynatır, aynı masanın köşesinde duran ceviz kaplıktan altlık ve fincanları alır, aklıma geleni sorardım:

"*Ateşli Melek*'i okudunuz mu?"

"Şöyle bir göz attım. O kadar abartılı ve cafcaflı ki, okumak için utanır insan."

"Peki, dün Şalyapin'in konserini niye öyle yarısında terk edip gittiniz?"

"Fazla coştu çünkü. Ayrıca *Sarı Saçlı Rusya*[2] da hazzettiğim bir şey değildir."

"Beğenmediniz yani!"

"Evet, pek çok şeyini..."

"Tuhaf bir aşk..." diye düşünür ve su kaynayıncaya kadar pencerenin önünde dikilip dışarı bakardım. Oda çiçek kokardı ve benim için onun varlığıyla çiçek kokuları iç içe geçmişti. Pencerenin birinden bakınca aşağıda, uzaklarda devasa bir Moskova tablosu uzanıyordu; nehrin öte yanında karlı, mavimtırak bir manzaraydı bu; diğer pencereden ise daha soldaki Kremlin'in bir kısmı görünüyordu. Tam karşıda ise hemen burnunuzun dibindeymişçesine Kurtarıcı İsa dikiliyordu; kocamandı, alabildiğine beyazdı ve yeniydi... Mabedin etrafında durmaksızın dönüp duran kargaların gölgeleri mavimsi lekeler halinde kubbenin altın sarısına düşüyordu... Ohotnıy Ryad'ı, İverskoy Mabedi'ni, Vasili Blajennıy Katedrali'ni düşünerek "Tuhaf bir şehir..." diye geçirirdim içimden. "Vasili Blajennıy ve Spas-Na-Boru İtalyan işi

2 Sarı Saçlı Rusya: Sahte, yapmacık Rusluk anlamında bir terim. Hem görüntüsü hem de eserleri göz önünde bulundurularak Rus şair Sergey Yesenin için kullanıldığı rivayet edilir.

katedraller, oysa Kremlin kulelerinin uçlarında Kırgızları hatırlatan bir şeyler var..."

Akşamüzeri geldiğimde kimi zaman divana uzanmış bulurdum; üzerinde yalnızca samur yakalı arhaluğu[3] olurdu (Astrahan'lı büyükannemden miras derdi) ve alacakaranlıkta ışığı yakmadan yanına oturur, ardından ellerini, bacaklarını, pürüzsüzlüğüyle hayranlık uyandıran vücudunu öpmeye başlardım... Hiçbir şekilde direnmez, hiçbir şey de söylemezdi. Ancak ne zaman ki kendime artık hâkim olamamaya başladığımı hisseder, işte o zaman beni itekler, doğrulup oturur ve sesini yükseltmeden ışığı açmamı ister, sonra da kalkıp yatak odasına giderdi. Bense lambayı yakar, piyanonun başındaki dönen tabureye oturur ve o sıcacık uyuşturucudan kurtulup soğuyarak kendime gelmeye çalışırdım. On beş dakika sonra yatak odasından çıkar, giyinmiş ve dışarı çıkmaya hazır vaziyette, sanki az önce hiçbir şey olmamış gibi sakin ve sadelikle "Bugün nereye?" diye sorardı. "Metropol'e mi yoksa?"

Sonra bütün bir akşam yine bambaşka şeylerden konuşur dururduk. Epeyce yakınlaştığımız bir vakit nikâhtan bahsettiğimde, bana dönüp "Hayır!" demişti. "Ben eş olmaya uygun biri değilim. Hem de hiç değilim..."

Ancak bu beni umutsuzluğa düşürmemişti; zamanla görüşlerinin değişeceğini düşünerek içimden "gün ola hayrola" diye geçirmiş, bir daha da nikâh konusunu hiç açmamıştım.

Tam olarak yakınlaşamamış olmamız bana bazen dayanılmaz geliyordu; böylesi zamanlarda elimde umut ve zamandan başka ne kalıyordu ki? Yine böylesi bir günde, akşamın alacakaranlığı ve sessizliği içinde yanı başında otururken başımı ellerimin arasına almış ve:

3 Arhaluk (*Tr.* "Arkalık"): Kafkasya ve Orta Asya toplumlarında evde giyilen, yakalı, genellikle kaşmir ve saten gibi değerli kumaşlardan dikilen, beli kuşaklı bir tür kaftan.

"Hayır, artık gücümü aşan şeyler bunlar!" demiştim. "Bana ve kendine bu kadar acımasızca davranmaya, eziyet etmeye hakkın var mı?"

Sesini çıkarmamıştı.

"Ama sonuçta bu, evet, bu bir aşk filan değil..."

Karanlıkta karşılık olarak:

"Belki de öyledir..." diye yanıt vermişti. "Hem aşk denilen o şeyin gerçekte ne olduğunu bilen var mı?"

"Evet!" diye bağırmıştım o zaman. "Evet, ben biliyorum! Ayrıca siz de mutluluk ve aşkın ne demek olduğunu öğreninceye kadar bekleyeceğim!"

"Mutluluk, mutluluk... *Bizim mutluluğumuz, azizim, balık ağındaki su gibidir, çekersin artar, çıkarırsın yok olur.*"

"Bu da ne demek?"

"Platon Karatayev söyler bunu Piyer'e..."[4]

Elimi boşver gibisinden sallayıp:

"Aman, aman..." diye yanıtlamıştım. "Şu Doğu bilgeliği de yok mu..."

Ardından yine bütün bir akşam boyunca kâh Sanat Tiyatrosu'nun yeni oyunundan, kâh Andreyev'in yeni öyküsünden, başka başka şeylerden konuşup durmuştuk... Ardından da bindiğimiz ve rüzgâr gibi giderken o yana bu yana savrulup duran kızakta ilk kez bu kadar yakın oturup üzerindeki yumuşacık, kaygan kürküne sarılmak, sonra birlikte *Aida*'dan Zafer Marşı eşliğinde hayli kalabalık bir restorana girmek, yanında yiyip içmek, onun sessiz konuşmalarını dinlemek ve dudaklarına bakmakla yetinecektim yine... "Evet, öptüğüm dudaklar..." dedim kendi kendime, hem de tam bir saat önce... Çevresi koyu renk ayva tüyleriyle çevrili o dudaklara, nar rengi kadife elbisenin omuz eğimlerine ve meme kavislerine büyük bir tutku ve minnetle bakıp saçlarında

4 Tolstoy'un *Savaş ve Barış* romanında Bezuhov'la Karatayev arasında geçen konuşma kastediliyor.

yükselen ıtırlı kokuları içime çekecek ve aklımdan "Moskova, Astrahan, İran, Hindistan" gibi şeyler geçirecektim... Şehir dışındaki kır restoranlarına gittiğimizde, yemeğin sonuna doğru, tütün dumanından göz gözü görmez olup da gürültünün giderek büyüdüğü ve kendisinin de artık sarhoş olup sigara üstüne sigara içtiği vakitlerde kolumdan tutup beni müstakil kabinlerden birine götürür, Çingeneleri çağırmamı isterdi. İki müzisyen (önde mavi bir kemerle omzuna astığı gitarıyla ve üzeri sırmalarla süslü Kazak kıyafeti, boğulmuş bir insanınkini andıran mavimsi suratı ve dökme demirden gülle gibi parlak ve dazlak kafasıyla bir adam, onun ardından katran karası kâkülünün altında daracık alnıyla şarkı söyleyen bir kız) mahsustan şen şakrak görünüp şamatayla, arsızca içeri girerlerdi. Söylenen şarkıları durgun, yüzünde tuhaf bir tebessümle dinlerdi... Derken saat sabahın üçü ya da dördü gibi evine götürür, binanın girişinde, mutluluktan gözlerimi kapayarak ıslak kürkünü ve yakasını öper ve sonrasında coşkulu bir tür umutsuzlukla Kızıl Kapı'ya dönerdim. Yarın, sonraki gün, daha sonraki gün yine aynı şeylerin tekrar edip duracağını düşünürdüm, evet, yine aynı eziyet ve yine aynı mutluluk... Olsun! Varsın öyle olsun! Ne de olsa mutluluk mutluluktur, hem de büyük bir mutluluktur!

Bu şekilde ocak geçti, şubat geçti, Maslennitsa[5] geldi geçti... Af Pazarı günü[6] akşamüzeri beşte evine gelmemi istedi. Vardığımda kısa astragan kürkünü, yine astragan kalpağını ve siyah keçe botlarını giymiş, hazır halde beni bekliyor buldum.

5 Maslennitsa: Doğu Ortodokslarında Büyük Perhiz başlamadan önce kutlanan, daha ziyade yeme-içme ve eğlenceye dayanan, yanı sıra Slav mitolojisinden ritüeller de içeren pagan kökenli büyük bayram. Genellikle üç gün süren bu kutlamalar halk takvimine göre kışın baharla, ziyafetin perhizle buluştuğu vakti işaret eder.

6 Af (Bağışlanma) Pazarı: Ortodoks Hristiyanların Büyük Perhiz döneminden önce, geleneksel olarak sütlü gıda yedikleri son pazar günü.

"Ooo, siyahlara bürünmüşüz!" dedim içeri girerken, her zamanki neşeli halimle.

Astragan manşonunun içinden siyah glase eldivenli elini uzatarak:

"Eee... Yarın Temiz Pazartesi...[7]" diye karşılık verdi. "*Hayatımın Yüce Yaradanı ve Hükmedeni*...[8] Novodeviçyi Manastırı'na gelmek ister misiniz benimle?"

Şaşırmıştım ama hemen cevap verdim:

"Gelirim."

"Hep meyhane hep meyhane de olmaz ki..." diye ekledi. "Dün Rogojko Mezarlığı'na gittim de."

İyice şaşırmıştım.

"Mezarlığa mı? Neden? Orası malum Raskolnik Mezarlığı değil mi?"

"Evet, öyle. Petro öncesi Rusya! Piskoposlar gömülü orada... Düşünsenize, tabut yerine kadim zamanlarda olduğu gibi bir meşe kütüğü, sonra sanki dövülerek yapılmış gibi altın işlemeli brokar bir kumaş, merhumun yüzü iri, siyah bağlarla örülü beyaz bir kafesin altında; muazzam ve ürkütücü... Tabutun yanında ise ellerinde ripidaları ve trikirileriyle[9] diyakozlar."

"Bütün bunları nerden biliyorsunuz? Yani ripidaları, trikirileri?"

"Siz beni tanımıyorsunuz da ondan..."

"Bu kadar dindar biri olduğunuzu bilmiyordum."

"Dindarlık değil bu. Ama ne olduğunu bilmiyorum...

---

7 Temiz Pazartesi: Büyük Perhiz'in ilk günü. Bu güne evler, avlular ve sokaklar temizlenmiş bir şekilde girilir.

8 Büyük Perhiz dönemi boyunca okunan Aziz Yefrem Sirin'in duası: "Hayatımın Yüce Yaradanı ve Hükmedeni; aylaklığı, umutsuzluğu, kibri ve boş konuşmayı uzak tut benden..."

9 Ripida ve trikiri: Din görevlerinin ellerinde tuttukları topuzlu demir asa ve çapraz kollu şamdan.

Restoran restoran gezdirmediğiniz vakitler sabah ve akşamları sık sık Kremlin katedrallerine giderim... Aklınıza bile gelmezdi değil mi? Diyakozlara gelince, görmek lazım! Peresvet ve Oslyabya![10] Ve iki klirosta iki koro, hepsi de birer Peresvet, uzun boylu, güçlü kuvvetli, uzun siyah kaftanları içinde; koroların kâh biri kâh diğeri birbirlerinin ağızlarından alarak ilahiler okuyorlar, üstelik büyük bir uyum içinde ve nota kâğıtlarına bakmadan, yalnızca işaretlerle anlaşarak... Kabir ise taze ladin dalları arasında, iç kısma yerleştirilmiş, tabii ki dışarısı buz gibi soğuk ve güneşli, karlar insanın gözünü kamaştırıyor. Ama hayır, siz bunu canlandıramazsınız şimdi gözünüzde! Gidelim en iyisi..."

Huzurlu, güneşli bir akşamdı, dalları incecik kırç tabakası kaplamıştı. O sessizliğin içinde manastırın kızıl tuğla duvarlarında rahibeleri andıran kargalar kendilerince sohbet ediyorlardı. Kulelerde ara sıra vuran çanların hafif, hüzünlü melodileri işitiliyordu. Avludan içeri girdik, mezarlığın karla kaplı sessiz patikalarında ayaklarımızın altından yükselen gıcırtılar eşliğinde yürümeye koyulduk. Güneş az önce batmıştı ama ortalık hâlâ yeterince aydınlıktı; arkadaki günbatımının altın sarısı fonu üzerinde gri birer mercan ağacı gibi duran kırç tabakasıyla kaplı ağaç dalları büyüleyici tablolar çiziyor, mezarların üzerinde asılı, sönmeyen lambaların huzurlu ve hüzünlü ışıkları etrafımızda gizemli ve sıcak bir atmosfer oluşturuyorlardı. Ben arkadan yürüyor, küçücük ayak izlerine, yeni, siyah botlarının kar tabakası üzerinde bıraktığı yıldızcıklara duygulanarak bakıyordum. Hissetmiş gibi birden durdu, geri döndü ve:

"Sahi..." dedi hafifçe şaşırmış bir halde başını sallayarak. "Ne kadar çok seviyorsunuz beni!"

10 Aleksandr Peresvet ve Rodion Oslyabya: 14. yüzyılda yaşamış, Triniti Sergiyev Manastırı'ndan Bryansk'lı keşiş ve savaşçılar. Aynı zamanda aziz kabul edilirler.

Çehov ve Ertel'in mezarlarının hemen önündeydik. Ellerini kabarık manşonlarının içine çekmişti, uzun uzun Çehov'un anıtmezarını süzdü, ardından omuzlarını silkeleyerek:

"Sanat Tiyatrosu ile Rus varak tarzlarının kötü bir karışımı olmuş!" dedi.

Ortalık artık kararmıştı, hava buz kesiyordu, biz de dışarı çıktık; benim arabacı Fyodor itaatkâr bir biçimde bekliyordu.

"Biraz daha dolaşalım arabayla," dedi. "Sonra da Yegorov'a gider, son kreplerimizi yeriz. Yalnız çok hızlı sürme Fyodor, olur mu?"

"Başüstüne."

"Ordınka'da bir yerlerde Griboyedov'un evi olacak. Gidip bulalım..."

Böylece niyeyse Ordınka'nın yolunu tuttuk. Uzun bir süre bahçeler arasından, ara sokaklardan gittik, Griboyedov Sokağı'ndan geçtik ama Griboyedov'un hangi evde yaşamış olduğunu söyleyecek birini bulmak mümkün değildi. Ortalarda hiç kimse görünmüyor, kimseler gelip geçmiyordu. Hem sonra kimin nesine gerekti şu Griboyedov! Hava artık çoktan kararmıştı ve ağaçların gerisinde duran evlerin buzlanmış pencereleri ışıyordu...

"Buralarda bir de Marfo-Mariinski Katedrali var," dedi.

Bu kez güldüm.

"Yine mi katedral?"

"Yok, ben öylesine..."

Ohotnıy Ryad'daki Yegorov'un yerinde zemin katı, haddinden fazla tereyağı ve smetana'ya bulanmış krep yığınlarını dişleyen, saçı başı dağınık, kalın gocuklu arabacı tayfası doldurmuştu. İçerisi hamam gibi sıcak ve buharlıydı. Üst kattaki alçak tavanlı odalar da sıcaktı; burada Eski Ahit sayfalarından düşüvermiş gibi duran tüccarlar siyah havyarlı sıcak krepler eşliğinde buz gibi şampanyalarını yudumluyorlardı.

Biz köşede, kara bir tahtanın önünde üç ellilik kutsal Meryem Ana ikonasının bulunduğu ve bir şamdanın yandığı ikinci odaya geçtik, uzunca bir masanın gerisinde duran deri kaplı kanepeye oturduk. Üst dudağındaki koyu renk tüyleri kırağı kaplamış, kehribar rengi yanakları hafiften kızarmış, odanın karanlığı gözbebeklerine dolmuştu ve ben mest olmuş bakışlarımı yüzünden alamıyordum. O ise:

"Burası iyi oldu," dedi hoş kokulu manşonundan bir mendil çıkararak, "aşağısı vahşi mujiklerle dolu... Hem şampanya ve krep var hem de üç elli Kutsal Meryem Ana. Üç elli! Bu basbayağı Hindistan işte! Ama siz, siz Beyefendi, bütün bu Moskova'yı benim anladığım gibi anlayamazsınız elbette...

"Yo, yo, anlayabilirim tabii ki..."

"Neyse, biz bir Güçlüler Yemeği sipariş edelim mi?"

"Ne demekmiş o?"

"Basbayağı 'güçlü' işte. Nasıl bilmezsiniz kuzum? Gyürgi'nin sözleri..."

"Ne güzelmiş! Gyürgi'nin demek!"

"Evet, Prens Dolgoruki... Gyürgi'nin Kuzey prensi Svyatoslav'a sözleri: *Bana gel kardeşim, Moskova'ya!* Sonra da konuğunun gelişiyle bir Güçlüler Yemeği tertip ettirmesi..."[11]

"Çok hoş. Ama o Rusya artık kuzeydeki manastırlardan birinde kaldı yalnızca. Ve elbette, kilise şarkılarında... Kısa bir süre önce Zaçatyev Manastırı'nı ziyaret etmiştim, orada nasıl da şevkle, içten icra edildiklerini hayal bile edemezsiniz. Çudovski Manastırı'ndakiler daha da müthiş! Geçen yıl sürekli oraya, Strasnoy Bulvarı'na gidip gelmiştim. Ah, ah, nasıl da güzeldi! Yol boyu su birikintileri, hava zaten yumuşacık, insanın ruhu alabildiğine hassas, hüzünlü, sonra

11 Moskova'nın kurucusu kabul edilen Prens Yuri (*Eski Rus*. Gyürgi) Dolgoruki'nin kuzeydeki Novgorod prensi Svyatoslav'ı Moskova'ya davet etmesi, gelince iki prens onuruna büyük bir şölen vermesi ("Güçlüler Yemeği") ve bu tarih itibarıyla Moskova'nın Rusya'nın merkezi olması olaylarına atıf.

yüreğinde sürekli olarak o yurt özlemi, o yurdun eskilerinin özlemi... Katedralin bütün kapıları açık, herkes, bütün ahali girip girip çıkıyor, ayinler gün boyu sürüp gidiyor... Of, of! Sonunda bir manastıra girip kapanacağım galiba, çok uzaklarda, en ücra yerlerden birinde, ne bileyim, Vologda'da, Vyatka'da bir manastıra işte..."

Bunun üzerine ben de kendimi Sahalin'e bir yerlere sürdürmek için herhangi birini bıçaklayacağımı söylemek istedim... Heyecandan unutup bir sigara yaktım ama hemen beyaz pantolonlu, beyaz gömlekli, ahududu kuşaklı bir garson yaklaştı, gayet saygılı bir tavırla:

"Affedersiniz Beyefendi, burada sigara içilmiyor..." diye hatırlattı. Ve hemen ardından hayli becerikli bir şekilde pıtır pıtır devam etti:

"Krep yanına ne arzu ederdiniz? Ev yapımı likörlerimizden? Havyarlar, çerezler? Balık çorbamızla şeri çok iyi gider, ayrıca tütün balığımıza..."

"Tütün balığına da şeri çok yakışır," diye tamamladı bütün bir akşam kaybetmediği neşesi ve hoşsohbet haliyle beni hayli mutlu eden sevgilim. Ama sonrasında anlattıklarını dalgınlıkla dinlemeye başladım. O ise gözlerinde hafif bir ışıltıyla konuşmaya devam ediyordu:

"Rus kroniklerini, Rus efsanelerini o kadar seviyorum ki... Özellikle beğendiklerimi ezberleyinceye kadar defalarca okuyorum. '*Rus topraklarında, Pavel adında asil bir prensin hüküm sürdüğü Murom adında bir şehir vardı. Ve şeytan karısının yanına, onu ayartsın diye uçan bir yılan yerleştirdi. Ve bu yılan ona insan suretinde, pek güzel göründü...*

Gözlerimi dehşete kapılmış gibi yapıp iri iri açtım.

"Vay..." dedim. "Ne korkunç bir şey!"

Ancak beni dinlemedi bile, anlatmaya devam etti.

"Tanrı o kadını bu şekilde sınar. '*Vakti zamanı gelip de mukaddes ölüm kapısını çaldığında hem prens hem de prenses yal-*

vardılar ve Tanrı'dan aynı gün, aynı saatte kendilerini yanına alması için yalvardılar. Ve aynı tabutta gömülmeyi kabul ettiler. Tek bir kayanın içine yan yana iki tabut çukuru oyulmasını emrettiler. Ardından ikisi birden birer keşiş hırkası giydiler.'"[12]

Bu kez dalgınlığım ve kayıtsızlığımın yerini şaşkınlık, hatta endişe almıştı. Nesi vardı bugün böyle? İşte o gün, hiç de alışkın olmadığımız bir vakitte, daha akşamın on birinde evine bıraktığımda, binanın girişinde, artık kızağıma binmiş dönmeye hazırlandığım bir sırada beni birden durdurdu.

"Durun biraz!" dedi. "Yarın akşam saat ondan önce gelmeyin sakın. Sanat Tiyatrosu'nda bir kapustnik[13] var."

"Yani... Ona mı katılmak istiyorsunuz?"

"Evet."

"Ama siz bu kapustnikleri çok bayağı bulduğunuzu söylemiştiniz!"

"Hâlâ aynısını düşünüyorum. Ama yine de gitmek isterim."

Kafamı o yana bu yana salladım ve içimden "Ah şu tuhaflıklar, ah şu Moskova tuhaflıkları," diye geçirdim. Hemen ardından da yüksek sesle ve dinç bir tavırla:

"*Olrayt!*"[14] dedim.

Ertesi gün akşam saat onda asansörle çıkıp anahtarımla kapısını açtım, karanlık hole hemen girmedim, bekledim. Ancak iç kısımlar hayli aydınlıktı; avizeler, aynaların kenarlarındaki lambalar, divanın başındaki abajur, ne var ne yoksa

12 Yaşamları hakkında hiçbir resmî kaynak bulunmamasına rağmen Rus Ortodoks Kilisesi tarafından azizlik mertebesi verilmiş Murom prensi Pyotr ve karısı Fevronia'nın kutsal aşkları üzerine 1540'ların sonlarında kaleme alınmış bir kronik.

13 Kapustnik: Geleneksel olarak lahana hasadı döneminde icra edilen çalgılı türkülü kutlama merasimi. Terim, geleneksel Rus tiyatrosunda ise güncel olaylara dair taşlama öğeleri de içerebilen skeç formundaki doğaçlama performanslar için kullanılır.

14 *İng.* Allright: Pekâlâ.

yakılmıştı. Piyano *Ay Işığı Sonatı*'nın baş kısmını çalıyordu; müzik gittikçe yükseliyor, güçleniyor ama bir o kadar da uyurgezer-mukaddes bir hüzün içinde ızdıraplı ve âdeta yalvaran bir hava taşıyordu. Holün kapısını çarparak kapattım; sesler birden kesildi, bir elbisenin hışırtıları işitildi. İçeri girdim. Piyanonun başında dimdik, biraz da teatral bir havada duruyordu; üzerinde kendisini biraz daha ince gösteren kadife akşam kıyafeti vardı; bir bayram havasında toplanmış simsiyah saçları, koyu kehribar rengi çıplak kolları ve omuzları, memelerinin yumuşacık, dolgun başlangıç kavisleri, hafifçe pudralanmış yanaklarına doğru inen ve pırıl pırıl parlayan pırlanta küpeleri, kadife karası gözleri ve yine kadife moru dudakları, şakaklarına ve gözlerine dökülen yarı kıvırcık lüleleri ona oryantal bir güzellik katıyor, tüm zarafetiyle ışıldıyor ve o haliyle sanki bir tablodan çıkmış gibi görünüyordu.

"Eveeet... Eğer bir şarkıcı olsam ve sahnede şarkı söylemiş olsaydım," dedi afallamış yüzüme bakarak, "alkışlara yüzümde hafif bir tebessüm, sağa sola, sonra yukarı ve ardından aşağı, salona doğru hafifçe eğilerek karşılık verir, bu arada fark ettirmeden, elbisemin kuyruğuna basmamaya dikkat ederek geri geri gider, sahneyi terk ederdim..."

Kapustnikte çok fazla sigara içti, durmadan şampanya yudumladı ve sanki bir Paris sahnesindeymiş gibi hararetli çığlıklar atarak, nakaratlara eşlik ederek sanatçıları, ak saçlı ve kara kaşlı koca Stanislavski ile çamaşır teknesi kılıklı suratında kelebek gözlüğüyle şişman Moskvin'i[15] gözlerini kırpmadan izledi. İkimiz de gayretli bir ciddiyetle, seyirci kalabalığının kahkaha tufanı altında kendimizi geriye atarak kankanlar yaptık. Kaçalov,[16] sarı saçlarından küçük bir

15 Konstantin Stanislavski (1863-1938) ve İvan Moskvin (1874-1946): Rus-Sovyet aktör ve tiyatro yönetmenleri.

16 Vasili İvanoviç Kaçalov (gerçek soyadı Şveruboviç) (1875-1948): Çok uzun yıllar Moskova Sanat Tiyatrosu'nun baş aktörlüğünü yürütmüş Rus-Sovyet tiyatro sanatçısı.

perçemin düştüğü alnını terler basmış ve içkiden iyice rengi atmış vaziyette elinde kadehiyle yanımıza geldi. Kadehini kaldırdı, yüzüne sahte, kasvetli bir ihtiras ifadesi takınarak partnerime baktı ve o alçak, aktör sesiyle:

"Bakire Çariçe, Şaman Prensesi,[17] sağlığınıza!" dedi.

Partnerim de hafifçe tebessüm edip kadehini tokuşturdu. Kaçalov onun elini tuttu, sarhoş haliyle üzerine doğru eğildi. Az daha düşüyordu. Ardından doğruldu, dişlerini sıktı ve bana baktı:

"Kimmiş bakalım bu yakışıklı?" dedi.

Ondan nefret ediyordum.

Ardından bir şarmanka[18] peyda oldu, ıslıklar çaldı, takırdadı, hoplayıp zıplayarak ve ayaklarını yere vurarak bir polka tutturdu. O sırada hep bir yerlere acelesi varmış gibi hareket eden ve gülümseyip duran ufak tefek Sulerjitski[19] içeri süzüldü, kibar bir kraliyet beyefendisi gibi reverans yaparak:

"Hanımefendi bir tranblan polkacığı lütfeder miydi acaba!" dedi çabucak.

Partnerim gülümseyerek ayağa kalktı, küpeleri ve kendi esmerliğinin ışıltısı altında, çıplak omuzları ve kollarıyla ustaca, ayaklarını kısa hareketlerle yere vurarak, hayran bakışlar ve alkışlar eşliğinde, Sulerjitski ile birlikte masacıkların arasından geçmeye başladı. Adam ise başını geriye atmış bir keçi gibi bağırıyordu:

Haydi, haydi gidelim,
Senle polka tepelim!

17 18. yüzyılda Kafkasya'da yaşadığı rivayet edilen bir prenses. Puşkin bu ismi "Altın Horoz" öyküsünde güzelliğiyle nam salmış prenses için kullanmıştır.

18 Şarmanka: Gezgin müzisyenlerin popüler şarkılar çaldığı, kayışla omuza takılan, taşınabilir ve kutu şeklindeki mekanik müzik aleti.

19 Leonid Antonoviç Sulerjitski (1872-1916): Rus aktör, tiyatro yönetmeni, pedagog ve ressam.

Gecenin ikisinden sonra gözlerini hafifçe kısarak kalktı. Üzerimizi giyinirken benim kunduz şapkama baktı, kunduz yakamı okşadı, çıkışa doğru yürürken yarı şaka yarı ciddi bir tavırla:

"Yakışıklı elbette," dedi. "Kaçalov doğru söylüyor... *Ve bu yılan ona insan suretinde, pek güzel göründü...*"

Yol boyu suskundu; tam karşıdan gelen parlak dolunay tipisi yüzünden önüne eğdiği başını kaldırmadı. Çok sonra, yuvarlak ay tam Kremlin üzerinde bulutların arasına dalınca:

"Parlayan bir kafatası gibi," dedi.

Spasskaya Kulesi'ndeki saat üçü vurdu.

"Ne kadim bir ses!" diye devam etti. "Metalik, dökme demir... On beşinci yüzyılda da aynı böyle, gecenin üçünde çınlıyordu bu ses. Floransa'da da tıpatıp aynısıydı, bu yüzden hep Moskova'yı hatırlatırdı bana..."

Fyodor evin girişinde durduğunda:

"Gönderin onu gitsin," dedi takatsiz bir halde.

Hayretler içinde kalmıştım. Geceleri hiçbir zaman evine çıkmama izin vermezdi çünkü. Şaşkın bir şekilde arabacıya döndüm:

"Ben yürüyerek dönerim Fyodor," dedim.

Birlikte sessizce asansörle yukarı çıktık, ardından kalorifer petekleri küçük çekiçlerle vuruluyormuş gibi tıkırdayıp duran dairenin gece sessizliği ve sıcaklığına girdik. Kardan kayganlaşan kürkünü çıkardım. Başını örten ıslak, tüylü şalını alıp ellerime bıraktı, kadife eteğinin uçlarını hışırdatarak aceleci adımlarla yatak odasına geçti. Üzerimdekileri çıkarıp astım, odaya girdim ve bir uçurumun başındaymışçasına çarpan kalbimle Türk usulü divana oturdum. Işıkları yanan ve kapısı açık odasından ayak sesleri geliyordu; sonra tokalarına takılan elbisesini sıyırarak başının üzerinden çıkardığını işittim... Kalktım, kapısına yanaştım; yalnızca ayağındaki

kuğu ayakkabıları duruyordu, sırtı bana dönüktü; aynanın karşısında durmuş, kaplumbağa kabuğundan tarağıyla uzun, yüzü boyunca sarkan siyah saç tutamlarını tarıyordu.

Tarağı aynanın önüne atıp bir baş hareketiyle saçlarını ensesine doğru uçurdu ve bana döndü:

"Seni hiç düşünmediğimden şikâyet edip duruyordun..." dedi. "Ama doğru değil, düşünüyorum elbette..."

Sökmeye başlayan şafakla birlikte hareketlerini hissettim. Gözlerimi açtım, gözlerini bana dikmiş bakıyordu. Yatağın ve vücudunun sıcaklığını geride bırakarak doğrulup oturdum. Bana doğru eğildi, kısık ve düz bir sesle:

"Bu akşam Tver'e gidiyorum," dedi. "Ne kadar kalırım, orasını Tanrı bilir..."

Ardından yanağını yanağıma dayadı. Islak kirpiklerinin inip kalktığını hissedebiliyordum.

"Varır varmaz her şeyi yazarım. Gelecekle ilgili ne varsa... Affedersin, şimdi bırak beni, çok yorgunum..." dedi ve gerisingeri yastığına gömüldü.

Ses çıkarmadan giyindim, saçlarından usulca öptüm ve parmak uçlarıma basarak artık cılız bir şekilde aydınlanmaya başlayan merdivene çıktım. Taze, yapışkan karlara basa basa yürüdüm. Tipi çoktan durmuştu, ortalık gayet sakindi ve caddenin ta öbür ucu görünüyordu. Hava kar ve taze ekmek kokuyordu. İçerisi hararetle yanan mum ışıklarıyla aydınlanmış olan İverskoy'a kadar yürüdüm, avluda, çiğnene çiğnene düzleşmiş kar tabakası üzerinde, yaşlı kadın ve dilenciler arasında diz çöktüm, şapkamı çıkardım... Birisi omzuma dokundu... Dönüp baktım, yakıcı gözyaşlarının buruşturduğu yüzüyle acınası, talihsiz bir yaşlı kadındı:

"Mahvetme kendini böyle evlat!" dedi. "Günahtır, günah...

İki hafta sonra aldığım mektup kısaydı; onu görmek için daha fazla ısrar etmemem, boş yere beklememem ve aramaya kalkmamam için samimi, şefkatli ve açık bir ricada bulunuyordu. "Moskova'ya dönmeyeceğim; şimdilik yalnızca posluşanye[20] için gidiyorum, sonra belki saçlarımı kestirmeye karar veririm... Tanrı bana, size cevap yazmama gücü versin, acılarımızı daha fazla büyütmek ve uzatmamak için..."

Ricasını yerine getirdim. Ve kendimi içkiye verip her türlü sefihliği yaparak ve giderek daha çok dibe vurarak uzun süre batakhanelerde dolandım durdum. Sonra yavaş yavaş kendimi toparlamaya başladım; kayıtsızca, umutsuzca... O "Temiz Pazartesi" üzerinden neredeyse iki yıl geçti. Bin dokuz yüz on dört senesinin Yeni Yıl arifesinde, yine o unutulmaz günkü gibi sessiz ve güneşli bir akşamüzeriydi. Evden çıktım, bir arabaya atladım ve Kremlin'e gittim. Oradaki tenha Arhangel Katedrali'ne girdim, içerinin loşluğunda dua etmeden, eski, altın sarısı ikonostasisin cılız ışımalarını ve Moskova çarlarının mezar kapaklarını seyrederek uzun bir süre öylece dikildim. Dururken, insanın nefes almaktan bile tedirgin olacağı, boş kilisenin o derin sessizliğinde sanki bir şeylerin olmasını bekliyor gibiydim. Dışarı çıkıp arabacıya Ordınka'ya çekmesini söyledim; tıpkı o zamanki gibi, gerisinde pencereleri ışıldayan evlerin bulunduğu bahçeler arasında uzanan karanlık sokaklardan, sonra Griboyedov Sokağı'ndan geçtim, ağladım da ağladım... Ordınka'da arabacıya Marfo-Mariinski Manastırı önünde durmasını söyledim, avluda birtakım yaylılar duruyordu; küçük ve içerisi aydınlık kilisenin kapısı açıktı ve kızlar korosunun hüzünlü, acıklı ve yalvaran şarkıları dışarı taşıyordu. Nedense illa ki girmek istedim. Kapıcı yolumu kesti, yumuşak, nazik bir sesle:

"Olmaz Beyim, olmaz!" dedi.

20 Posluşanye: Manastırlarda keşişlere ya da günahlarının bedelini ödemek isteyen kişilere verilen çeşitli görev ve sorumluluklar.

"Nasıl olmazmış! Kilise burası!"

"Olur tabii ki Beyim, neden olmasın; ama bugün olmaz, çok rica ediyorum girmeyin. Çünkü Büyük Prenses (Grandüşes) Yelizavet Fyodrovna ve Büyük Prens (Grandük) Mitri Palıç[21] içerdeler..."

Eline bir ruble sıkıştırdım; pişmanlıkla iç çekti ve izin verdi. Ancak daha avluya girer girmez kilisenin kapısından ellerde taşınan ikonalar ve aziz tasvirli sancaklar çıkmaya başladı; onların gerisinde tepeden tırnağa beyazlar giymiş, uzun boylu, ince yüzlü, alnında altın bir haç işlenmiş beyaz başlığıyla Büyük Prenses görünüyor ve ağır adımlarla, vakur, gözleri yerde, elinde büyük bir mumla yürüyordu... Ardında ise yine onun gibi beyazlar içinde ilahiler okuyan, yüzleri ellerindeki mum ışığıyla aydınlanan rahibeler ya da genç kızlar korosu uzanıyordu. Kimlerdi bunlar, nereye gidiyorlardı bilmiyordum. Ama yine de büyük bir dikkatle onlara bakıyordum işte. Derken ortalarda bir yerlerde yürüyen biri bir anda beyaz başörtülü kafasını kaldırdı, bir eliyle yanan mumu perdeledi, simsiyah gözlerini karanlıkta kaldırdı ve sanki dosdoğru bana bakıyormuş gibi... İyi ama bu karanlıkta, o kadar uzakta ne görebilirdi ki... Benim burada olduğumu nasıl hissedebilirdi?

Döndüm, sessizce çıktım avludan...

12 Mayıs 1944

21 Kapıcı yanlış telaffuz ediyor; Prenses "Yelizaveta Fyodorovna" ve Prens "Dimitri Pavloviç" kastediliyor.

GÜNEŞ ÇARPMASI

Yemekten sonra ışıl ışıl aydınlatılmış salondan güverteye çıktılar ve tırabzanların önünde durdular. Kadın gözlerini kapadı, elinin tersini yanağına yasladı, sade, sevimli (bu küçücük kadının her şeyi sevimliydi) bir kahkahayla güldü ve:

"Galiba sarhoşum ben..." dedi. "İyi de, siz nereden peyda oldunuz böyle kuzum? Üç saat önce sizin varlığınızdan bile haberim yoktu oysa. Nereden bindiğinizi bile fark etmedim! Samara'da mı? Neyse canım, fark etmez... Benim mi başım dönüyor yoksa bir yere mi dönüyoruz?"

İlerisi karanlıktı, ışıklar yanıyordu. O karanlıktan insanın yüzüne doğru güçlü, yumuşak bir rüzgâr esiyor, ışıklar bir yana doğru kayıp gidiyordu. Şık Volga vapuru küçük bir iskeleye yanaşmak üzere genişçe bir yay çiziyordu.

Teğmen kadının elini tuttu, dudaklarına götürdü. Küçük ve kuvvetli el, güneş yanığı kokuyordu. Güney güneşinin altında, sıcacık deniz kumları üzerinde bir ay boyunca yattıktan sonra (Anapa'dan[1] geldiğini söylemişti) bu hafif, keten elbisenin altında muhtemelen baştan aşağı dinç ve yanık bir beden bulunduğunu düşünmek insanın kalbini durdurmaya yeterdi.

"İnelim mi?" diye mırıldandı teğmen.

Kadın şaşırmıştı.

"Nereye?"

"Şu iskeleye..."

1 Karadeniz'e kıyısı olan bir turizm ve liman kenti.

"Niye?"

Teğmen bir süre sustu. Kadın elinin tersini bir kez daha alev alev yanan yanağına koydu.

"Çılgınlık bu..."

"Hadi inelim!" diye tekrarladı diğeri safça. "Yalvarırım..."

"Ay, nasıl isterseniz öyle olsun..." diye yanıtladı kadın arkasını dönerek. Yanaşmaya çalışan vapur, loş ışıklı iskeleye hafif, boğuk bir "tok" sesiyle bindirince birbirlerinin üzerine düşecek gibi oldular. Fırlatılan halatın ucu tepelerinden geçti, sonra vapur biraz geri kaçtı, aradaki su homurdanarak fokurdadı, indirilen iskele tahtası tangırtıyla yere düştü...

Teğmen eşyaları almaya koştu.

Birkaç dakika sonra uyuklayan yazıhanenin önünden geçtiler, neredeyse tekerlek boyu kumlarla kaplı sahile çıktılar ve hiç konuşmadan, sürücüsü toz toprak içindeki hafif bir yaylıya bindiler. Sağlı sollu dikili, eğri büğrü seyrek sokak lambaları arasında tepeye doğru çıkan ve tozla iyice yumuşamış hafif yokuş hiç bitmeyecekmiş gibiydi. Ama sonunda vardılar, taş kaplı bir sokak boyunca takır tukur ilerlediler; işte, nihayet bir meydandalar: etrafta birtakım devlet daireleri, bir yangın gözetleme kulesi, havada bir ilçe merkezinin yaz gecesinden yükselen sıcaklık ve kokular... Arabacı iyi aydınlatılmış bir girişte durdu; açık kapının gerisinde dimdik üst kata çıkan, eski, alçak bir merdiven görünüyordu. Üzerinde pembe çaprazyaka gömleği ve setresiyle tıraşsız, yaşlı bir uşak memnuniyetsiz bir tavırla eşyaları aldı ve giyilmekten erimiş ayakkabılarını sürüyerek öne düştü. Yolcular büyük fakat gün boyu güneş görmekten fırın gibi ısınmış ve fena halde havasız kalmış, pencerelerinde beyaz perdeler asılı, aynanın önünde önceden kullanılmış iki mum duran bir odaya girdiler. Daha girer girmez, uşak arkasından kapıyı kapatır kapatmaz teğmen hemen kadının üzerine atıldı ve çılgınlar gibi öpüşmeye başladılar... Öyle ki, yıllar sonra bile

ikisi de hayatları boyunca böylesi bir şey yaşamadıklarını hatırlayacaklardı.

Kilisenin çalan çanlarıyla, otelin hemen önündeki meydanda kurulan ve haliyle saman, katran ve Rusya'da bir ilçe merkezinin her zamanki bildik, karmaşık kokularının yükseldiği pazarıyla sıcak ve mutlu başlayan günün sabahında, saat onda, kendisine şakayla karışık *güzel bir yabancı* diyen ve adını hâlâ söylememiş olan bu ufak tefek çılgın kadın gitmişti... Gece çok az uyumuşlardı. Ancak sabahleyin, yatağın hemen yanı başında duran paravanın ardında beş dakikada yıkanıp giyinmiş ve oradan on yedi yaşında bir kızın tazeliği ve dinçliğiyle çıkmıştı. Utanmış mıydı? Yo, hayır, belki de çok az... yine eskisi gibiydi, sade, neşeli ve... ve aklı başında.

"Hayır şekerim, hayır..." demişti teğmenin yola birlikte devam etme teklifine. "Olmaz... Siz kalıp bir sonraki vapuru beklemelisiniz. Eğer birlikte çıkarsak her şey mahvolur. Bu da benim için hiç hoş olmaz. Şerefim üzerine söylüyorum, ben hiç de öyle tahmin edebileceğiniz gibi biri değilim. Bir an ne yaptığımı bilemedim, o kadar... Ya da belki şöyle söylemek daha doğru olur, ikimizi birden güneş çarpmıştı..."

Teğmen de bir şekilde, kolayca hak vermişti kadına. Tüy gibi hafif, mutlu mesut bir ruh hali içinde onu iskeleye kadar uğurladı, güvertede, *Pembe Uçak*'ın tam kalkacağı sırada herkesin gözü önünde onu öptü ve geri çekilmeye başlayan iskele tahtasından tam zamanında atladı.

Otele dönerken de aynı hafif, neşeli ruh hali içindeydi ve kayıtsızdı. Ancak içeri girdiğinde bir şeyler hemen değişiverdi. Oda, onunla olduğundan tamamen farklıydı. Daha kısa bir süre önce onun varlığıyla dopdoluydu, ama şimdi bomboştu işte! Çok tuhaftı. İçeride hâlâ kadının o İngiliz kolonyası kokuyordu; tepside yarım bıraktığı fincanı duruyordu ama kendisi yoktu... O anda yüreğini bir sızı öylesine

nazikçe sıkıştırdı ki teğmen hemen bir sigara yaktı, odada bir o yana bir bu yana birkaç kez gidip geldi.

"Tuhaf bir maceraydı!" dedi yüksek sesle. Bir yandan gülümsüyor, diğer yandan gözlerinde yaşlar biriktiğini hissediyordu. "Şerefim üzerine söylüyorum, ben hiç de öyle tahmin edebileceğiniz gibi biri değilim," dedi ve çekti gitti...

Paravan perde açık, yatak hâlâ dağınıktı. Ancak o yatağa bakacak gücü olmadığını hissediyordu. Perdeyi çekip yatağı örttü, pazar yeri gürültüsünü ve tekerlek gıcırtılarını duymamak için pencereyi kapattı, köpük gibi kabarmış beyaz perdeyi indirdi, koltuğa oturdu... İşte böyle, bu "yolculuk macerası" da böylece sona ermişti! Gitmişti... Şimdi artık çok uzaklarda bir yerdeydi ve muhtemelen camlı, beyaz bir salonda ya da güvertede oturmuş, güneşin altında ışıldayan devasa nehri, karşıdan gelen salları, sarı sığlıkları, suyun ve göğün parıldayan ufkunu, Volga'nın o uçsuz bucaksız enginliğini seyrediyordu... Evet, gitmişti, hem de dönmemek üzere, ebediyen... Öyle ya, bir daha nerede karşılaşacaklardı ki? "Şimdi durup dururken kalkıp kocasının, üç yaşındaki kızının, tüm aile bireylerinin bulunduğu, bütün yaşamını sürdürdüğü o kente gidemem ya!" diye düşündü. Artık o kent teğmene özel bir yer, bir tür millî park gibi geliyordu ve genç kadının orada bir başına yaşayıp gideceği, bu arada belki sık sık kendisini ve birlikte yaşadıkları bu tesadüfi, bu bir anlık macerayı hatırlayacağı, sonra kendisinin onu bir daha hiç göremeyeceği düşüncesi teğmeni şaşırtıyor, aklını başından alıyordu. Hayır, hayır, böyle bir şey olamaz! Bu son derece gaddarca, gayritabii ve gerçek dışı bir durum! Onsuz bir gelecek tasavvur etmek öyle bir acı ve gereksizlik duygusu hissettirdi ki, bir anda dehşete ve umutsuzluğa kapıldı.

"Hay aksi şeytan!" diye geçirdi içinden ayağa kalkarken. Ardından paravanın arkasındaki yatağa bakmamaya özen göstererek odada yeniden volta atmaya başladı. "Sahi, neyim

var benim? Onu bu kadar özel kılan şey neydi acaba? Ne yaptık biz böyle? Gerçekten de, tam bir güneş çarpmasıydı işte! Ama en önemlisi de bugün burada, bu taşra kasabasında, bütün günümü o olmadan nasıl geçireceğim ben şimdi?"

Onu en küçük özelliklerine varıncaya kadar anımsamayı sürdürdü; aklından onun güneş yanığı kokusunu, keten elbisesini, gergin bedenini, sesinin canlı, sade ve neşeli tınısını geçirdi... Bütün o kadınsı çekiciliğiyle kısa bir süre önce yaşadığı zevkler belleğinde henüz olağanüstü biçimde canlı duruyorlardı, ama şimdi önemli olan şu ikinci, kendisi için tamamen yeni olan duyguydu. Birlikteyken hiç hissetmediği, dün kendince sırf eğlence olsun diye başlattığı tanışma sırasında hayal bile edemeyeceği ve artık kadına bundan bahsetmesinin mümkün olmadığını düşündüğü o tuhaf duygu... "İşte en önemlisi de bu," diye geçirdi içinden, "bir daha ona böyle bir şeyden asla bahsedemeyeceksin! Çünkü yok artık! Peki, şimdi ne yapacaksın? Kafanda bu canlı anılar ve içinde dindirilmesi artık mümkün olmayan bu acıyla burada, onu alıp götüren o pembe vapurun yol aldığı aynı ışıltılı Volga'nın kıyısındaki bu ıssız taşra kentinde akşama kadar ne yapacaksın, nasıl vakit geçireceksin?"

Bu düşüncelerden kurtulmak için bir şeyle meşgul olmak, dikkat dağıtmak ya da bir yerlere gitmek gerekiyordu. Kararlı bir tavırla şapkasını taktı, kısa süvari kamçısını kaptı ve mahmuzlarını şakırdatarak boş koridordan hızlı adımlarla geçti, dik merdivenlerden aşağı, girişe indi ve... İyi de, nereye gitmeli? Binanın önünde genç, üzerinde rahat paddiyovkasıyla[2] bir arabacı durmuş, sakin sakin sigara içiyordu. Teğmen, arabacıya dalgın ve biraz da şaşkın gözlerle baktı; bir sürücü koltuğunda böyle rahat, huzurlu, sakin bir şekilde oturup sigara tellendirmek, dahası genel olarak bu kadar basit, kaygısız, dertsiz tasasız oturmak nasıl mümkün

2 Paddiyovka: Rusya'da eskiden giyilen uzun etekli, uzun kollu bir üstlük.

olabiliyordu acaba? "Bu şehirde fena halde mutsuz olan bir tek ben varım herhalde!" diye düşündü pazar yerine doğru yürürken.

Pazar artık dağılıyordu. Ama teğmen nedense at arabalarının, hıyar yüklü kağnıların arasında taze hayvan pisliklerine basa basa yürüdü, el değmemiş kâseler ve çömleklerin içinden geçti; yerde oturan pazarcı kadınlar birbirleriyle yarışırcasına kendisine seslendiler, çömlekleri ellerine alıp parmaklarıyla tıklattılar, kaliteli olduklarını göstermek için tın tın sesler çıkardılar; mujikler "Buyurun beyefendi, en iyi hıyarlar burada!" diye kulaklarını sağır edercesine bağırdılar... Bütün bunlar o kadar mânâsız, o kadar aptalcaydı ki pazar yerini hızla terk etti. İçeride insanların görevlerini layığıyla yerine getirme duygusuyla, yüksek sesle, neşeyle ve kararlı bir biçimde ilahiler okuduğu kiliseye gitti; sonra uzun süre yürüdü, nehrin kıyısında, uçsuz bucaksız, parlak çelik rengindeki enginliğin üzerinde, bir tepenin yamacındaki sıcaktan kurumuş, bakımsız, küçük bir bahçenin etrafında dolandı... Apoletleri ve ceketinin düğmeleri elle dokunulamayacak kadar ısınmıştı. Şapkasının iç bandı terden sırılsıklam olmuş, yüzü alev alev yanıyordu... Otele dönüp kendini büyük bir istekle zemin kattaki geniş, boş ve serin yemek salonuna attı, şapkasını keyifle çıkardı ve açık pencerenin (dışarıdan sıcak hava gelse de yine de esiyordu işte) önündeki masaya oturdu ve buzlu bir botvinya[3] söyledi. Her şey yolundaydı; her şeyde, şu dayanılmaz sıcak havada, hatta pazar yerinden yayılan o nahoş kokuda bile sınırsız bir neşe, olağanüstü bir güzellik vardı. Hiç tanımadığı bu şehir her şeyiyle mutluluk saçıyordu ve işte, yaşam sevinci şu eski taşra oteline de sirayet etmişti. Ama bütün bunların yanında kalbi de basbayağı paramparça olmuştu. Az tuzlu ve dereotlu hıyar

3 Botvinya: Et veya balık (suyu) ve çeşitli sebzelerle hazırlanan, soğuk servis edilen bir çorba.

turşusu eşliğinde birkaç kadeh votka devirdi, bu sırada eğer bir mucize gerçekleşse ve O'nu geri getirebilse, O'nunla bir gün daha geçirebilse, evet, yalnızca bir şeycik diyebilmek, onu ne kadar büyük bir tutku ve acıyla sevdiğini söyleyebilmek, bunu kanıtlayabilmek ve onu buna inandırabilmek için yalnızca bir güncük daha geçirebilse, işte o zaman, hemen yarın, hiç düşünmeden, gözü arkada kalmadan ölebileceğini hissetti. Neden kanıtlayacaktı bunu? Onu neden ikna etmesi gerekiyordu? Nedenini niçinini bilmiyordu ama öyleydi işte; bu, hayatından daha gerekli bir şeydi.

"İyice sinirlerim bozuldu galiba!" dedi beşinci kadehini doldururken.

Önündeki botvinyayı geri itekledi, bir kahve söyledi ve sigara içmeye, gergin gergin düşünmeye koyuldu: Şimdi ne yapacaktı peki? Bu ani, beklenmedik sevdadan nasıl kurtulacaktı? Kurtulmak mı? İşte bu imkânsız gibi görünüyordu. Çünkü onu içinde öylesine canlı hissediyordu ki... Ardından bir kez daha hızla yerinden kalktı, şapkasını ve kamçısını aldı, postanenin yerini sorup acele adımlarla yola koyuldu. Çekeceği telgraf kafasında hazırdı: "*Hayatım şu andan itibaren mezara kadar sizin elinizde, sizin iradenize bağlı.*" Ancak postane ve telgraf idaresinin bulunduğu eski, kalın duvarlı binaya vardığında dehşet içinde kalakaldı; öyle ya, kadının yaşadığı kenti biliyordu, bir kocası ve üç çocuğu olduğunu da biliyordu ama adını da soyadını da bilmiyordu! Dün otelde birkaç kez sormuştu sormasına ama her defasında gülmüş, "Kim olduğumu, adımın ne olduğunu bilmek zorunda mısınız?" deyip geçmişti.

Köşede, postanenin bitişiğinde bir fotoğrafçı vitrini vardı. Önünde durdu, omzu kalabalık, gözleri şişkin, daracık alınlı, insanı kuşkulandıracak derecede mükemmel favorileri olan, baştan sona nişan ve madalyalarla dolu, geniş göğüslü bir askerin kocaman portresine uzun uzun baktı... Tam da şu

anda, kalbi paramparça iken bütün bunlar ne kadar sıradan, ne kadar korkunç ve vahşice şeylerdi... Evet, şimdi anlıyordu, o korkunç "güneş çarpması" ile, o haddinden fazla büyük aşkı ve yine haddinden fazla büyük mutluluğu ile kalbi gerçekten de paramparçaydı... Ardından yeni evli bir çiftin fotoğrafına çevirdi bakışlarını; delikanlı uzunca bir setre giymiş, beyaz kravat takmış, saçlarını kirpi gibi tıraş ettirmiş ve koluna taktığı duvaklı gelinle bütün kareyi doldurmuş... Sonra, başında bir yana kaykılmış öğrenci kepiyle güzel ve cüretkâr bir kızın portresine gitti bakışları... Nihayet, hiçbirinin derdi tasası yokmuş gibi duran bu tanımadığı insanlara karşı içinde kabaran can yakıcı kıskançlık duygusuyla boğulur gibi, başını çevirip sıkıntılı bir şekilde caddeye bakmaya başladı.

"Nereye gitmeli? Ne yapmalı?"

Cadde bomboştu. Birbirinin aynısı beyaz badanalı, iki katlı, geniş bahçeli tüccar evlerinde hiç kimse yaşamıyor gibiydi; kaldırımlar yoğun bir toz tabakasıyla kaplıydı ve bütün bunlar insanın gözlerini kör edercesine parlıyordu; her şey sıcak, her şey ışıl ışıl ve neşeliydi ama bütün bunlara neden olan güneşin burada herhangi bir amacı yokmuş gibiydi. Uzakta bir sokak yükseliyor, kamburlaşıyor ve bulutsuz, grimsi, pırıl pırıl gökyüzüne temas ediyordu. Kent bu haliyle güneyli bir özellik sergiliyor, insana Sivastopol'ü, Kerç'i, Anapa'yı anımsatıyordu. Öte yandan yine bu özelliğiyle katlanılacak gibi değildi. Teğmen de başını önüne eğdi, ışığa karşı gözlerini kıstı, bütün dikkatini ayaklarının ucuna vermeye çalışıp sendeleyerek, yalpalayarak, mahmuzları birbirine takılarak gerisingeri yürümeye koyuldu.

Bitkin halde otele döndü; Türkistan'da, Sahra Çölü'nde bir yerlerden, uzun bir yolculuktan gelmiş gibiydi. Son gücünü toplayıp büyük ve bomboş odasına girdi. Oda çoktan toplanıp temizlenmişti; O'ndan kalan bütün izler silinmiş,

geriye yalnızca unuttuğu, komodinin üzerinde duran bir saç tokası kalmıştı. Ceketini çıkardı, aynada kendisine baktı; yüzü sıradan bir subay yüzüydü işte, biraz yanıp esmerleşmişti, bıyıkları beyazımsı ve güneşten hafifçe kavrulmuşlardı, yanık yüzünde beyazı daha da ortaya çıkmış mavimtırak gözleri şimdi daha tahrikkâr, daha çılgın bir ifadeye sahiplerdi; dimdik duran kolalı yakasıyla üzerindeki ince, beyaz gömlek ise gençliğe dair, fakat derin mi derin, mutsuzca bir şeyler yansıtıyordu. Gidip yatağa uzandı, tozlu çizmelerini karyolanın çıkıntısına dayadı. Pencereler açık, perdeler inikti; ara sıra esen hafif bir rüzgâr onları havalandırıyor, güneşin altında kızan demir çatıların sıcaklığını ve güneşle yıkanan fakat iyice ıssızlaşan bütün o sessiz Volga dünyasının havasını odaya üflüyordu. Ellerini ensesinde birleştirmiş öylece yatıyor, gözünü kırpmadan karşıya bakıyordu. Sonra dişlerini sıktı, yanaklarına doğru yaşların süzüldüğünü hissedip gözlerini kapattı ve nihayet uyudu. Gözlerini yeniden açtığında perdenin gerisinde akşam güneşi çoktan kızıl-sarı bir renk almıştı. Esinti durmuş, oda fırın gibi havasız, boğucu ve kuruydu. Teğmen dün akşam ve bu sabah olanları âdeta on yıl önce yaşanmış, geride kalmış gibi hatırlıyordu.

Yavaşça kalktı, perdeleri kaldırdı, zili çalıp bir semaverle hesabı istedi. Oturdu, uzun uzun limonlu çayını içti. Ardından bir araba çağrılmasını, eşyalarının taşınmasını buyurdu. Yaylının güneşten solmuş kırmızı koltuğuna otururken uşağa çıkarıp beş ruble bahşiş bıraktı.

O sırada dizginleri kavrayan arabacı:

"Sizi dün gece de ben getirmiştim galiba Beyefendi," dedi neşeli bir sesle.

İskeleye doğru inerken yaz gecesi Volga semalarında çoktan maviye dönmüştü bile... Nehir boyunca rengârenk ışıklar yanmış, suya yansımaları dökülmüştü. Yaklaşan vapurun direklerinde de lambalar ışıldıyordu.

"Sağ salim getirdim işte!" dedi arabacı yılışkan bir şekilde.

Teğmen ona da beş ruble verdi, biletini aldı ve iskeleye geçti... Tıpkı dün akşamki gibi, hafif bir "tok" sesi işitildi, ayakların altında oluşan küçük dengesizlikten hafif bir baş dönmesi yaşandı, sonra, çarpmanın etkisiyle biraz geriye doğru kaçan vapurun çarkları altında köpüren, kaynayan suyun fokurtusu yükseldi... Her bir yanı ışıl ışıl parlayan ve buram buram mutfak kokusu yayan vapur, kalabalık yolcu kitlesiyle birlikte bir anda olağanüstü keyifli ve dostane göründü...

Birkaç dakika sonra yukarıya, daha bu sabah genç kadının bırakıldığı güverteye çıkıldı.

Cılız ışıkları nehrin kimi yerlerinde kasvetli, tembel ve rengârenk parıltılar halinde yansımaya ve etrafa çoktan hâkim olmuş karanlığın içinde titreşerek, gerisingeri yüzerek geliyormuş gibi görünen bir yaz mevsiminin loş günbatımı daha uzakta, karanlık ufukta solup gidiyordu.

Teğmen güvertede bir tentenin altına oturuyor, kendini on yaş daha yaşlı hissediyordu.

1925
Maritime Alpleri

NATALİ

I

O yaz ilk kez öğrenci kasketimi takmıştım ve çok mutluydum; bu mutluluk, hani şu gencecik özgürlüğün başladığı günlere has ve yine yalnızca o dönemde hissedilen mutluluğun ta kendisiydi işte.

Köyde ve katı bir soylu ailede büyümüş, yeniyetmelik günlerimde hararetli aşkların hayalini kurmuş, hem ruhen ve hem de bedenen henüz bakir biriydim. Jimnazyumlu[1] arkadaşlarımın açık saçık konuşmaları karşısında yüzüm kızarırdı. Onlar da suratlarını buruşturur ve "Aman be Meşçerski, gidip keşiş olsaydın o zaman!" diye sitem ederlerdi. Ama o yaz artık yüzüm kızarmayacaktı... Tatil başlayıp köye geldiğimde kararımı vermiştim; ben de herkes gibi olacaktım, bakirliğime bir son verecek ve romantizm girdabına kapılmaksızın ilişkiler arayacaktım kendime. İşte hem o niyetle (yani birileriyle aşk yaşamak) hem de kasketimdeki mavi şeridi dünya âleme gösterebilmek amacıyla eşi dostu, akrabaları ve komşu çiftlikleri ziyarete çıktım.

Derken, kendisi emekli bir Ulan[2] subayı olan, çok uzun zamandır dul yaşayan ve yegâne kızının, benim de kuzenim Sonya'nın babası Çerkasov Dayı'mın çiftliğine düştü yolum.

1 *Lat.* Gymnasium: Çarlık döneminde liseye denk eğitim kurumu.

2 Ulan: Çarlık Rusya'sında (ve bazı Avrupa ülkelerinde) mızraklı hafif süvarilere verilen ad.

Eve hayli geç bir saatte gelince yalnızca Sonya tarafından karşılandım. Arabadan atlayıp karanlık koridora daldığımda flanel geceliği içinde, sol eliyle yukarda tuttuğu bir mumla o da odasından çıktı, öpmem için yanağını uzattı ve o her zamanki alaycı tavırlarıyla başını sallayarak:

"Ooo," dedi, "her zaman her yere geç kalan küçük beyimiz teşrif ettiler nihayet!"

"Yalnız bu kez kesinlikle benim suçum değil," dedim. "Geç kalan küçük beyiniz değil, trendi."

"Şşş... sessiz ol! Herkes uyuyor. Bütün bir akşam beklemekten canları çıktı, sonra da boşverip gittiler yattılar. Babam odasına çekilirken sinirlendi, sana 'havai herif', herhalde artık sabah trenini beklemeye karar veren zavallı arabacı Yefrem'e de 'yaşlı bunak' filan diyerek saydı sayıştırdı. Natali gücendi, gitti. Uşaklar da öyle... Gördüğünüz gibi beyefendi, bir tek bendeniz kulunuz kaldı, sadakatli... Neyse, hadi değiştir üstünü de bir şeyler yemeye gidelim."

Hayran hayran mavi gözlerini ve havaya kalkmış, omzuna kadar çıplak kolunu seyrederken, "Teşekkür ederim sevgili dostum," diye karşılık verdim. "Sadakatinden emin olmak, özellikle de şu anda çok hoş doğrusu! Nasıl da güzelleşmişsin böyle! Sana karşı kayıtsız kalmak mümkün değil! Şu elin, şu boynun zarafetine bak! Ya şu yumuşacık geceliğin kışkırtıcılığına ne demeli peki, içine başka hiçbir şey giymemişsindir herhalde!"

"Yani, neredeyse hiçbir şey..." diye güldü. "Sen de fena görünmüyorsun yalnız, koca adam olmuşsun. Alev saçan bakışlar ve meymenetsiz, simsiyah bıyıklar... Ne bu halin kuzum böyle? Seni görmediğim şu iki yıl içinde utangaçlığından yerin dibine giren oğlan çocuğu gitmiş, yerine basbayağı ilginç ve küstah biri gelmiş. Ne yalan söyleyeyim, yarın sabah göreceğin ve mezara girinceye kadar âşık kalacağın Natali olmasaydı var ya, büyükannelerimizin dediği gibi, ne çılgın zevkler yaşardık seninle kim bilir..."

"Bu Natali de kimmiş?" diye sordum ardından yemek odasına girerken. Pencereleri sıcacık ve sessiz bir yaz gecesi karanlığına açılan küçük salon, tavandan sallanan parlak bir lambayla ışıl ışıldı.

"Benim jimnazyumdan arkadaşım, Nataşa Stankiyeviç, tatilde ziyaretime geldi. Gerçek güzellik neymiş göreceksin, öyle ben filan eline su dökemeyiz. Düşünsene, olağanüstü bir baş, hani nasıl denir, altın sarısı saçlar ve simsiyah gözler... Yalnız gözler göz değil Ferisilerin dediği gibi birer *kara güneş* mübarek. Kirpikleri ok gibi ve elbette onlar da simsiyah. Sonra yüzü mü dersin, omuzları mı dersin artık, vesaire, vesaire, cildi inanılmaz, süt gibi..."

"Vesaire derken?" diye sordum sohbetimizin kışkırtıcılığına gitgide kapılarak.

"Yarın sabah yüzmeye gideceğiz kendisiyle, zahmet edip çalılıklara gizlenirsen vesaire kısımlarını kendi gözlerinle görürsün. Vücudu küçük bir su perisinden farksız..."

Masada soğuk köfte, bir parça peynir ve bir şişe kırmızı Kırım şarabı vardı.

O da geldi oturdu, kadehlerimizi doldururken:

"Kusura bakma, başka bir şey yoktu çünkü..." dedi. "Votka da yok... Neyse canım, en azından şarap tokuştururuz. Bir de kısmetimiz açılsaydı!"

"O ne demek şimdi?"

"Bir an önce bir koca bulmak ve *iç güveyisi* getirmek demek kuzum! Yirmi bir yaşındayız beyefendi... Evlenip bir yerlere gidemem, babamı yalnız bırakacak halim yok ya."

"O da olur umarım!"

Kadehlerimizi tokuşturup bir dikişte içtik. Yüzünde yine o alaycı gülümsemesiyle gözlerini bana dikti, çatalımla neler yaptığımı süzdü ve ardından sanki kendi kendine konuşuyormuş gibi:

"Hiç fena görünmüyorsun..." dedi. "Bir Gürcü'ye benzemişsin ve de gayet yakışıklısın. Eskiden bir deri bir kemiktin, yüzün de çelimsizlikten yeşile çalardı. Yo, yo, hepten değişmişsin sen; daha hoş, daha rahat, daha çekici olmuşsun. Ama gözlerini kaçırıp duruyorsun niyeyse."

"Çünkü efendim, cazibeniz karşısında ne yapacağımı bilemiyorum... Sonuçta sen de o eski sen değilsin..."

Dönüp neşeyle yüzüne baktım. Masanın karşı tarafındaydı; sandalyede bir bacağını altına almış, bir dizini diğerinin üstüne getirerek ve bana doğru hafifçe yan dönerek oturuyordu. Lambanın altında, güneşte düzgünce yanmış kolu ışıldıyor, lacivert-menekşe gözleri alaycı bir tebessümle parlıyor, gece için tek parça, iri bir belik halinde örülmüş gür kestane saçları kızılımsı bir ışık saçıyordu. Yakası açık geceliği esmerleşmiş yuvarlak gerdanını ve üst kısmı üçgen şeklinde koyulaşmış dolgun memelerinin üst kıvrımlarını sergiliyordu. Sol yanağında kıvrık siyah tüyleriyle küçük bir ben vardı.

"Babana ne olmuş ki?" diye sordum.

O malum alaycı tebessümüyle bakmayı sürdürerek cebinden küçük, gümüş bir tabakayla yine gümüş bir kibrit kutusu çıkardı, gereksiz bir maharet sergileyerek bir sigara yaktı, sıkışan kalçasını düzeltti ve:

"Babam, Tanrı'ya şükür, bravo kendisine!" dedi. "Yine eskisi gibi, dik, sert, koltuk değneklerini takırdatıyor, ak saçlı aşçıyı dövüyor, kahverengi bir şeyle gizlice bıyıklarını ve favorilerini boyuyor, karşısına geçip gururla İsa'ya bakıyor... Yalnız kafasını eskiye nispetle daha çok ve daha sert sallıyor. Anlaşılan hiç kimseyle ve hiçbir zaman hemfikir olmaya niyetli değil."

Sözünü bitirir bitirmez gülmeye başladı.

"Sigara ister misin?"

O vakitler henüz içmiyordum ama itiraz etmedim, bir tane yaktım.

Bana da kendisine de birer kadeh daha doldurdu, başını kaldırıp pencerenin ardındaki karanlığa doğru baktı.

"Evet... Neyse ki şimdilik bu kadar. Ve de harika bir yaz mevsimi... Şu gecenin güzelliğine bakar mısın? Bir tek bülbüller eksik. Uyumuşlardır onlar da... Gelişine gerçekten çok sevindim. Aklını oynatmış Yefrem'i geç kalır diye daha altıda gönderdim seni alması için. Bekleyenler içinde benden sabırsızı yoktu. Sonra herkes birer ikişer kalkınca geciktiğine memnun bile oldum; gelirsen bir başımıza otururuz diye düşündüm. Nedense bu kadar değişeceğini tahmin ediyordum, çünkü senin gibilere hep aynısı olur, hızla değişiverirler. Hem biliyor musun, şu güzelim yaz gecesi evde bir başına oturup trenle gelecek birini beklemek, sonra çıngırak, toynak ve tekerlek seslerini işitmek, arabanın sundurmaya doğru yanaştığını hissetmek ne büyük bir zevk, biliyor musun?"

Masanın üzerinden uzanıp elini tuttum, bütün vücudunun bana doğru aktığını hissederek avuçlarımın içinde sıktım. Dudaklarından neşeli bir sükûnet içinde duman halkaları bıraktı. Elini bıraktım. Ardından şaka yapıyormuşçasına:

"Bir de Natali'den bahsediyorsun..." dedim. "Hiçbir Natali seninle boy ölçüşemez... Sahi, neyin nesiymiş, nereli?"

"Bizim Voronej'den, harika bir ailesi var, bir zamanlar hayli varsıllarmış ama şimdi basbayağı yoksulluk çekiyorlar. Düşünsene, evde İngilizce ve Fransızca konuşuluyor ama yiyecek ekmek yok... Hassas bir kız, narin, fidan gibi. Çok da zeki, yalnız içine kapalı, öyle aptal mıdır akıllı mıdır hemen anlayamazsın. Bu Stankiyeviçler senin şu sevgili kuzenin Aleksey Meşçerski'nin yakın komşularıymış, Natali seninkinin sık sık kendilerine gelmeye ve bekârlıktan şikâyet etmeye başladığını anlattı. Ama Natali ondan hoşlanmıyor. Hem sonra, el âlem Meşçerskiler zenginler de onunla sırf para için evlendiğini, ailesi için kendisini feda ettiğini düşünürmüş."

"Öyle tabii," dedim. "Her neyse... Biz kendi işimize bakalım. Natali de Natali, iyi hoş da bizim seninle aşkımız ne olacak?"

"Natali aramızdaki aşka hiçbir biçimde engel teşkil etmez," diye yanıt verdi sakince. "Görünce yıldırım çarpmışa döneceksin aşkından, ama öpüşmek için gene bana geleceksin. Onun o acımasızlığından, o katı yürekliliğinden gelip benim göğsümde ağlayacaksın, seni ben teselli edeceğim..."

"Ama çok uzun zamandır benim sana âşık olduğumu biliyorsun, değil mi?"

"Biliyorum. Ama bu bildiğin, gayet sıradan bir kuzen aşkıydı, ya da istersen çocukluk hevesi de... Sen o zamanlar gülünç ve can sıkıcı bir çocuktun daha, Tanrı müstahakını versin, neyse... O zamanki ahmaklıkların için seni affediyorum, evet, onlar geride kaldı ama ben hemen, yarın sabah itibarıyla ve Natali'ye rağmen yeni bir aşka hazırım. Pekâlâ, şimdi herkes yatağa, yarın sabah erken kalkmak lazım, bütün ev işleri beni bekliyor."

Ardından kalktı, geceliğinin orasını burasını çekiştirip düzelterek sofada neredeyse bitmek üzere olan mumu aldı ve beni odama götürdü. Ve bu odanın eşiğinde, akşam yemeği boyunca içten içe hem şaşırdığım ve hem de sevindiğim şeye –aşka dair umutlarımın Çerkasovlar'ın evinde bir anda benim payıma düşüveren aslan payına– tekrar hem sevinip hem de şaşırarak Sonya'yı hasretle, uzun uzun öptüm ve kapının sövesine yasladım... O ise damlayıp duran mumu giderek daha aşağılara doğru indirirken somurtkan bir şekilde gözlerini kapadı. Ardından pancar gibi kıpkırmızı yüzüyle uzaklaşırken parmağını tehditkâr bir biçimde salladı ve usulca:

"Yalnız bana bak!" dedi. "Yarın öyle herkesin içinde beni *tutkulu gözlerle* yiyip içmek yok! Anlaşıldı mı? Babam sakın ola bir şeyler fark etmesin! Benden fena halde çekinir, bense ondan çok daha fazla korkarım. Dahası, Natali'nin herhangi

bir şey sezinlemesini istemiyorum. Bilirsin, utangaç bir mizacım var, senin yanında rahat davrandığıma bakma, başkası varken dikkatli ol! Dediklerimi kulak ardı edersen seni defterden silerim, bilesin!"

Soyundum ve baş dönmesiyle kendimi yatağa attım. Derken hemencecik daldım, yorgunluk ve mutluluktan bitkin, Sonya'nın şakalarının gerçeğe dönüşmesi halinde ilerde başıma binbir türlü felaketin geleceğinden gayet emin, güzel bir uyku çektim. Ancak daha sonraki zamanlarda, o gece Sonya gittikten sonra kapıyı kapattığımda ve dönüp mumu yakmak için bir kibrit çaktığımda irice bir yarasanın bana doğru süzülüp gelmesinin aslında birtakım uğursuzlukların kehaneti olduğunu defalarca hatırlamışımdır. Lanet olası hayvan, yüzüme o kadar yakın geçmişti ki, kibrit ışığında bile o pis, kadifemsi koyu yumuşaklığını, sonra o koca kulaklı, kalkık burunlu, ölümü çağrıştıran vahşi suratını seçebilmiştim. Çok kısa bir an içinde de iğrenç titreşimleriyle birlikte kanat açarak açık pencereden karanlığa dalıp gitmişti. Ama o gün, bu küçük olayı hemen unutup gitmiştim.

II

Natali'yi ilk kez ertesi günün sabahı, o da ancak göz ucuyla gördüm. Bir an sofadan yemek odasına dalmış ve içeri girdiği gibi çıkıp kaybolması bir olmuştu. Saçları henüz taranıp toplanmamıştı ve üzerinde yalnızca turuncu, sade bir içlik vardı. Kıyafetinin ve altın sarısı saçlarının parlaklığıyla bir görünmüş, simsiyah gözleriyle etrafı şöyle bir taramış ve gitmişti. O sırada yemek odasında bir başımaydım (Mızrakçımız daha önce içip gitmişti) ve kahvemi yeni bitirmiştim. Masadan kalkıp tesadüfen geriye dönünce de onu görmüştüm...

O sabah erken uyanmıştım. Etrafta henüz çıt çıkmıyordu. Evde o kadar çok oda vardı ki kimi zaman karıştırdığım bile olurdu. En uçtaki, penceresi bahçenin gölgeli kısmına bakan odalardan birinde uykumu güzelce almış halde uyanmış, keyifle yıkanmış, tertemiz giyinmiş (kırmızı ipekten yeni bir çaprazyaka giymek başlı başına bir zevkti), dün Voronej'de kestirdiğim siyah saçlarımı ıslatıp güzelce taramıştım. Ardından koridora çıktım, sonra bir başka koridora döndüm ve kendimi mızrakçı dayımın yatak odasıyla çalışma odasının kapıları arasında buldum. Kapısını tıklattıysam da yaz günleri sabahın beşinde kalktığını bildiğim için doğrusu bir yanıt beklemiyordum. Bunun üzerine kapıyı aralayıp içeri baktım ve asırlık gümüşi kavak ağacının altında üç adet İtalyan tarzı penceresiyle, sol tarafı boydan boya kitaplarla dolu meşe raflarıyla; o rafların birinde asılı ve sabit sarkaçlı, bakır çarklı maun duvar saatiyle, bir başkasında yığılı duran boncuk kaplı çubukları ve pipolarıyla, onların hemen üstündeki barometresiyle, yine bir başka rafa yerleştirilmiş ve dedemden kalma, üzeri pas yeşili bir bezle örtülü, içinde kerpeteninden çekicine, çivisinden tek gözlü bakır dürbününe kadar bir sürü alet edevatın bulunduğu yeşil çuhalı ceviz çekmecesiyle; kapının hemen yanındaki duvarda, yüz pudluk ahşap divanın üzerine yan yana asılmış bir dizi oval çerçeveli, soluk portreyle; pencerenin hemen önünde her ikisi de devasa boyutlardaki yazı masası ve derin koltuğuyla; daha sağda, geniş mi geniş meşe karyolanın üzerinde ve neredeyse bütün duvarı kaplayan devasa tablosuyla (iyice kararmış lake bir fon, üzerinde zar zor seçilebilen koyu renkli bulutlar ve yeşilimsi-mavimsi şiirsel ağaç kümeleri, ön planda ise katılaşmış yumurta akı gibi parlayan çıplak, neredeyse doğal boyutlarında bir dilber, sırtındaki tüm çıkıntı ve kavisleri, yuvarlak kalçalarını ve güçlü baldırlarını gözler önüne serecek şekilde ayakta duruyor, fakat gururlu yüzünü izleyicilere

çevirerek hafifçe yan dönmüş, bir elinin uzun parmaklarıyla memesinin ucunu kapatıyor, diğer eliyle göbeğinin altına doğru, yağlı katmanları bastırıyor) bu eski, geniş odanın hiç mi hiç değişmemiş olmasına, her şeyin olduğu gibi yerli yerinde durmasına sevindim.

Bütün bunlara şöyle bir göz gezdirirken arkamda bir anda, koltuk değnekleriyle gelen emekli Ulan subayı dayımın güçlü sesini işittim:

"Yok biraderim yok..." dedi. "Bu saatte beni yatak odasında bulamazsın! Ancak sizler debelenir durursunuz yataklarınızda üç meşe boyu..."

Kocaman, kuru elini öptüm ve:

"Üç meşe de neymiş Dayı?" diye sordum.

"Mujikler öyle der işte..." diye yanıtladı dağınık, ağarmış saçlarını sallayarak. Sararmış, fakat hâlâ keskin, zeki ve kor gibi yanan gözlerle bakıyordu. "Güneş üç meşe boyu kalkmış ama suratın yastıktan kalkamamış daha derler... Neyse, hadi kahvemizi içelim biz!"

Peşinden yemek odasına girerken "Olağanüstü bir ihtiyar ve olağanüstü bir ev işte!" diye geçirdim içimden. Açık pencereden içeriye bahçenin sabah yeşilliği ve çiftlik arazisinin bütün o yaz refahı ve huzuru doluyordu.

Ufak tefek, kamburu çıkmış yaşlı dadı hizmet ediyordu. Mızrakçı kıvrımlı, ince uzun ve eski, küçük bir altın kaşıkla sütlü çayın üzerinde biriken kaymağı yerken bir yandan da kulbundan tuttuğu gümüş korumalı koca bardaktan çayını içti. Bense dilim dilim tereyağlı ekmek yedim ve gümüş, sıcak cezveden kendime sürekli kahve doldurdum. Yalnızca kendisiyle meşgul görünen eski Mızrakçı, bana benimle ilgili hiçbir şey sormadan komşu toprak ağalarından söz etti; kâh verdi veriştirdi kâh dalga geçti. Dinliyormuş gibi yapsam da bıyıklarına, favorilerine, burnunun ucunu bürümüş iri kıllara bakıyordum ve aslında Natali ile Sonya'yı bekliyordum.

Doğal olarak yerimde duramıyordum. Şu Natali nasıl bir kızdı, neyin nesiydi, dahası dün geceki olaydan sonra Sonya ile birbirimize nasıl davranacaktık? Ona karşı hayranlık ve minnettarlık duyuyor ve gözlerimin önünden hayâsızca hem onun hem de Natali'nin yatak odalarını, sabah dağınıklığıyla bir kadın yatağında olup biten şeyleri filan geçiriyordum... Belki Sonya dün başlayan aşkımız için Natali'ye yine de bir şeyler çıtlatmış olabilirdi, kim bilir? Eğer öyleyse, bu durumda benim Natali'ye karşı hissettiğim sevgi de sırf onun güzelliği yüzünden değil, aynı zamanda Sonya ile benim gizli sırdaşımız olduğu için olacaktı. Hem ikisini birden sevmek neden imkânsız olsun ki? Birazdan bütün o sabah tazelikleri içinde gelecekler, beni, benim şu Gürcü yakışıklılığımı ve kırmızı gömleğimi görecekler, konuşmaya, fıkırdaşmaya başlayacaklar, masaya oturup şu sıcak cezveden kendilerine kahve dolduracaklar... Genç sabah iştahı, genç sabah enerjisi, uykusunu almış gözlerdeki ışıltılar, uykudan sonra daha da tazelenmiş yanaklara hafifçe dokundurulmuş pudralar ve söylenen her sözcüğün ardından salıverilen, pek doğal olmamakla birlikte daha da cazip gelecek kahkahalar... Kahvaltıdan önce bahçeyi geçip ırmağa gidecekler, yüzme yerinde soyunacaklar, çıplak vücutlarına tepeden güneş ışığı, alt taraftan şeffaf suyun yansımaları vuracak... Hayal gücüm her zaman çok güçlü, çok canlı olmuştur, doğal olarak Sonya ve Natali'nin nehre inen merdivenlerin tırabzanlarına nasıl tutunduklarını, suyun altına doğru devam eden ve üzerleri ıslak, kaygan, iğrenç, yeşil bir mukusla kaplı basamaklardan ürkek adımlarla inmeye çalıştıklarını, sonra Sonya'nın gür saçlı başını geriye doğru atıp dimdik memeleriyle kendinden emin bir şekilde suya düşüşünü, derken her yanı alenen görünen mavimtırak-kireç rengi vücuduyla, kollarını ve bacaklarını bir kurbağa gibi o yana bu yana açtığını kafamda canlandırabiliyordum.

"Pekâlâ, öğlen görüşürüz! Umarım hatırlıyorsundur, yemek tam on ikide!" dedi Mızrakçı, başını memnuniyetsizce sallayarak. Yüzü ve çenesi tıraşlıydı; pos bıyıkları aynı şekilde bir hayli gür favorileriyle birleşiyordu. Aynı anda ayağa kalktı. Uzun boylu ve yaşına rağmen dinç biriydi. Üzerine kaba ipekten bol bir takım elbise, ayaklarına küt burunlu başmaklar geçirmişti. Koltuk değneğini tuttuğu pütürlü iri eliyle omzumu pışpışladı ve aceleci adımlarla çıktı gitti. İşte ondan sonra yan odanın balkonuna çıkmak üzere tam ben de yerimden doğrulmuştum ki Natali bir anlığına içeri dalıp sonra beni sevinçli bir hayranlıkla şaşırtarak yine aynı hızla gözden kaybolmuştu. Tanrım, bu nasıl bir güzellikti böyle! Balkona çıktığımda hâlâ hayretler içindeydim... Orada, balkonda yani, sanki kafamı toparlayabilmek için öylece, kımıldamadan uzun süre dikildim. Gerçi ikisinin birden yemek odasına gitmelerini bekliyordum ama çok geçmeden oradan gelen seslerini işitince yine de dehşete kapılmış gibi bir anda kalkıp kendimi bahçeye attım. İkisiyle birlikte (biriyle zaten büyüleyici bir sırra ortaktım) karşılaşmaktan mıdır yoksa –daha çok– yarım saat kadar önce ışıltısıyla gözlerimi kamaştıran Natali ile yan yana gelmekten midir bilemediğim bir tür korkuya kapılmıştım sonuçta. Çiftliğin geri kalan arazisi gibi ırmak boyu uzanan bahçede bir süre dolandım, sonra endişelerimi yenip yapmacık bir sadelikle geri dönüp yemek salonuna girdim. İçerde Sonya'nın cesurca sergilediği neşeli hali ve Natali'nin tatlı şakasıyla karşılaştım.

"Biz daha önce tanıştık," dedi gülerek. Siyah kirpiklerinin altından özellikle saçlarının rengi yüzünden çok daha fazla dikkat çeken o simsiyah gözbebekleri bir an bana dönmüştü.

Sonra balkona çıktık; taş parapete yaslandık ve güneşin çıplak kafalarımızı ısıtmasını duyumsayıp yaz sabahının tadını çıkararak öylece durduk... Natali benim yanımdaydı. Sonya ise Natali'yi kucaklamış, sanki uzaklara bir yerlere

dalıp gitmiş gibi, biraz da alaycı bir ses tonuyla "O kalabalık baloda, tesadüfen..."[3] mırıldanıyordu. Derken birden doğruldu ve:

"Eveeet..." dedi. "Hadi bakalım, şimdi yüzmeye! Önce biz gireriz, sen bizden sonra girersin."

Natali çarşaf getirmeye içeri koştu Yanımda kalan Sonya:

"Bugünden itibaren Natali'ye âşık olmuş gibi yap lütfen," dedi. Rol yapmanı gerektirmeyecek bir durum ortaya çıkmaması için de dikkat et!"

Tam ağzımı açıp neşeli bir küstahlıkla zaten şimdiden rol yapmama gerek kalmadığını söyleyecektim ki Sonya yan gözlerle kapıya doğru baktı ve sessizce:

"Öğleden sonra yanına gelirim..." diye mırıldandı.

Onlar döndükten sonra yıkanmaya ben gittim. Giderken önce uzun, sağı solu huş kaplı alleyadan,[4] ardından ılık nehir suyunu koklayarak ve tepelerindeki karga gaklamalarını dinleyerek kıyıyı kaplamış birtakım farklı ve yaşlı ağaçların arasından geçtim, yürürken bir kez daha Natali ve Sonya için hissettiğim birbirinden tamamen zıt iki duyguyu düşündüm, sonra, az önce onların girdiği suya şimdi benim gireceğimi hayal ettim...

Öğle yemeğinden sonra bahçeden açık pencereye vuran bütün o mutlu, gayesiz, serbest ve sakin şeylerin (gökyüzü, yeşillik, güneş) arasında, okroşka,[5] kızarmış tavuk ve kremalı ahudududan oluşan o uzun ziyafetin ardından Natali'nin varlığını düşünüp Sonya'nın gelişini bekleyerek odama çekildim. Bütün evin öğleden sonrası sessizliğine bürünecek ve Sonya (yemeğe, başında koyu kırmızı kadifemsi bir gülle teşrif etmişti) dün gece üstünkörü başlanmış ve yarım kal-

3 Aleksey Tolstoy'un 1851'de yazdığı, Çaykovski'nin 1878'de bestelediği aynı adlı şiir.

4 Alleya: Her iki tarafı ağaçlarla kaplı yürüyüş yolu.

5 Okroşka: Soğuk servis edilen bir çorba.

mış işi tamamlamak üzere gelecekti. Odama girer girmez panjurları kapattım, Türk sedirine uzandım, çiftliğin içinde bulunduğu sıcak sessizliğini ve kuşların öğle sonrası durgun, heyecansız şarkılarını dinleyerek beklemeye koyuldum. Bahçedeki çiçek ve otlardan yükselen tatlımsı bir koku panjurun aralıklarından içeri süzülüyordu. Kaçınılmaz olarak şimdi, bu ikilem arasında ne yapacağımı düşünüyordum. Bir yanda Sonya ile gizli buluşmalarımız, diğer yandan Natali... Kendisine karşı artık açık açık kapıldığımı fark ettiğim tertemiz bir sevgi dalgasının, daha bu sabah, güneşin ısıttığı eski taş parapetlere yasladığı kolunun sivri dirseklerine, yay gibi kıvrılmış incecik vücuduna bakarken hissettiğim o tatlı hayranlığın biricik kaynağı Natali... Ve Sonya... Bir koluyla parapete yaslanmış, diğerini Natali'nin omuzlarına atmış hafif, fırfırlı patiska sabahlığı içinde yeni evlenmiş bir genç kıza benziyordu. Oysa Natali keten eteği ve altındaki o gencecik bedenin mükemmelliğini her şeyiyle hissettiren dantelli Ukrayna gömleğiyle neredeyse ergen bir kızı andırıyordu. Dün gece Sonya'yı öptüğüm gibi Natali'yi de öpme olasılığını düşünmeye dahi cesaret edemiyor olmamsa muazzam bir mutluluktu! Omuzları mavi ve kırmızı nakışlı gömleğinin bol ve havadar yeninden kızılımsı tüylerin ışıldadığı kuru, açık buğday tenli incecik eli görünüyordu; bense o ele bakıp dudaklarımla dokunmam durumunda neler hissedebileceğimi düşünüyordum. Bakışlarımdan düşündüklerimi hissetmiş olmalıydı ki ışıl ışıl siyah gözleri ve oldukça iri bir belikle ördüğü altın sarısı saçlarıyla başını bir anda benden yana çevirmişti. Bir iki adım geri çekilmiş, gözlerimi telaşla yere indirmiş, o anda güneş ışığıyla saydamlaşan eteğinin altında, gri şeffaf çoraplarının içindeki incecik, sağlam, safkan ayak bileklerini görmüştüm...

Sonya saçına taktığı gülle bir anda içeri girdi, aynı hızla kapıyı kapattı ve sessiz bir çığlık attı:

"Ne o, uyudun mu yoksa!"

Hemen fırladım:

"Ne diyorsun sen! Olur mu hiç! Nasıl uyuyabilirim ki!" diyerek elini tuttum.

"Kapıyı kilitle..."

Kapıya doğru atıldım. O ise gözlerini kapatarak sedire oturdu ve:

"Hadi bakalım, gel yanıma..." diye fısıldadı.

Bir anda tüm mantığımızı ve utancımızı kaybettik... Geçen süre boyunca tek kelime etmedik; Sonya bütün cazibesiyle sıcacık bedeninin her köşesinin öpülmesine –yalnızca öpülmesine– izin verdi... Bu esnada gözlerini somurtkanca kapalı tuttu, yüzü ise alev alev yanıyordu.

Saçlarını toparlayıp çıkarken:

"Natali'ye gelince," dedi yine, "...bir kez daha hatırlatıyorum, numara yapmaktan kaçın! Huyum suyum öyle düşünülebileceği kadar yumuşak değildir!"

Gül yerdeydi. Alıp çekmeceye attım; akşama doğru o koyu kırmızı kadifemsi diriliği gitti, pörsüdü ve mora döndü...

III

Dışarıdan bakıldığında hayatım sıradan ve normal bir şekilde geçip gidiyordu, ancak iç dünyamda bir an olsun huzur yoktu. Sonya'ya, geceleri gerçekleştirdiğimiz tutkulu, yorucu buluşmalarımıza (artık yalnızca gecenin ilerleyen saatlerinde, herkesin uykuya daldığı bir vakitte geliyordu) giderek daha çok bağlanıyordum. Öte yandan fark ettirmemeye çalışarak Natali'yi, onun her hareketini, her nefes alışını büyük bir ızdırap ve coşkuyla izliyordum. Her şey olağan yaz günü alışkanlıkları içinde sürüyordu. Sabah buluşmaları, yemek-

ten önce yüzmeler, öğle yemekleri, ardından kendi odalarımızda dinlenmeler, sonra bahçe, huş ağaçlarıyla çevrili alleyada oturup bana yüksek sesle Gonçarov okutturarak bir şeyler işlemeler yahut balkonun sağ tarafında, meşelerin gölgesi altındaki çimenlikte reçel kaynatmalar, sol taraftaki diğer gölgelik çimlerde ise saat beş gibi çaya oturmalar, akşamları evin önündeki geniş alanda yürüyüşler ya da –Natali ile ben Sonya'ya karşı ya da Sonya ve Natali bana karşı– kroket oynamalar, karanlığın bastırmasıyla birlikte akşam yemekleri... Yemekten sonra Mızrakçı yatmaya gidiyor, bizlerse, yani Sonya ile ben şakalar yaparak, Natali ise sessiz kalarak karanlık balkonda daha uzun süre oturuyorduk. Sonunda Sonya'nın komutu geliyordu:

"Pekâlâ, yatalım artık!"

Onlarla vedalaşıp odama gidiyor, soğumaya başlayan ellerimle bütün evin karanlığa ve sessizliğe bürüneceği (bu öyle bir sessizlikti ki, yatağımın baş ucunda, sönmek üzere olan mumun dibindeki cep saatimin düzenli tıkırtıları işitiliyordu) o kutsal anı bekliyordum. Bu arada giderek daha çok şaşırıyor ve dehşete kapılıyordum; ne yaptım da Tanrı beni böyle cezalandırıyor, aynı anda bu kadar farklı ve bu kadar tutkulu iki aşkı (o güzelliğiyle Natali'nin azap verici cazibesi ve Sonya'nın böylesine huzurlu bedensel cömertliği) aynı anda vererek hayatı bana zehir ediyordu! Dahası, Sonya ile bu eksik yakınlığımız karşısında kendimizi daha fazla tutamayacağımızı hissediyordum. Bu gece beklemeleri yüzünden, sonra bütün bu duygu ve beklentiler içinde gün boyu, Natali ile yan yana ve hiçbir şey yokmuş gibi durmaktan er geç aklımı oynatacağımın farkındaydım. Sonya artık kıskanmaya başlamıştı. Kimi zaman basbayağı tehditkâr tavırlar takındığı oluyordu; hatta birinde yalnızken:

"Masada, Natali'nin yanında korkarım gerektiği gibi sıradan davranamıyoruz," dedi. "Babam sanırım bir şeyler fark

etmeye başladı. Natali de öyle tabii... Dadınınsa yapıp ettiklerimizden kuşkusu bile yok, umarım babamın kulağına kar suyu kaçırmaz. Natali ile bahçede baş başa daha fazla vakit geçir, şu çekilmez *Yamaç*'ı[6] oku, bazı akşamlar dolaşmaya filan çıkar... Zaman zaman ona ne kadar budalaca baktığını görmüyor değilim, bu korkunç bir şey, böyle zamanlarda sana karşı müthiş bir nefret kabarıyor içimde, şöyle Odarka[7] gibi, herkesin içinde saçlarını yolmak geliyor içimden, ama olmuyor işte..."

İşin daha da kötü yanı, benimle Sonya arasında bir şeyler olduğunu sezinlemiş olmalı ki Natali'nin öfkelenmeye mi desem, acı çekmeye mi bilemiyorum, bir şeyler yaşamaya başlamış olmasıydı. En azından bana öyle geliyordu. Zaten pek konuşkan bir kız değildi ama giderek daha sessiz olmuştu; kroket oynarken olsun, nakış yaparken olsun gereksiz bir dikkat ve suskunluk içinde oluyordu. Birbirimize alışmış gibiydik, hatta bayağı yakınlaşmış sayılırdık ama birinde baş başa konuk odasındaydık, divana yarım uzanmış halde notaları karıştırıyordu, şakaya vurup:

"Duyduğuma göre Natali," dedim, "sizinle akraba olacakmışız galiba."

Sertçe başını çevirdi:

"Nasıl oluyormuş o?"

"Kuzenim Aleksey Nikolayeviç Meşçerski..."

Sözümü tamamlamama izin vermedi:

"Ha, şu mesele!" dedi. "Tepesinde yağlı, kapkara –affedersiniz– kıllar fışkıran, kırmızı ve salyalı dudaklarıyla peltek peltek konuşan besili dev kuzeniniz... Özür dilerim ama benimle özel şeyler konuşma hakkını nereden alıyorsunuz siz kuzum?"

Bir an ürkmüştüm.

---

6 İvan Gonçarov'un son romanı.

7 Nikolay Gogol'ün "Noel Gecesi" adlı öyküsündeki kadın kahraman.

"Natali, Natali... Bana karşı niye bu kadar katısınız? Şaka bile yapmama izin vermiyorsunuz! Pekâlâ," dedim sonra elini tutarak, "özür diliyorum..."

Elini çekti.

"Bakın... Bir türlü anlamış değilim..." dedi. "Sizi de tanımıyorum... Bu kadarı kâfi..."

Divanda çapraz biçimde uzanmış ve hafifçe, sıkılgan bir şekilde kendisine doğru topladığı beyaz tenis ayakkabılı ayaklarını görmemek için kalktım, balkona çıktım. Bahçenin gerisinden siyah bir bulut kümesi yükseliyordu. Hava hafiften kararırdı, yumuşak bir yaz gürültüsü giderek genişleyip yaklaştı, tatlı bir yağmur rüzgârı esti. O anda nedensiz fakat her şeyi kabul edecek, her şeye razı olabilecek öylesine hoş ve taze bir mutluluk tüm benliğimi sarıverdi ki kendimi tutamayıp:

"Natali!" diye bağırdım.

Kapının eşiğine çıktı.

"Ne var?"

"Bir dakika çıksanıza!" dedim. "Şu esintinin güzelliğine bakın, içinize çekmelisiniz muhakkak! Herkesi mutlu edecek bir şey bu!"

Susuyordu.

"Evet..."

"Natali, bana karşı ne kadar da katısınız! Benimle alıp veremediğiniz bir şey mi var?"

Kibirli bir tavırla omuzlarını silkti:

"Sizinle nasıl ve ne alıp veremediğim olabilir ki?"

Akşam, karanlık balkonda hasır koltuklara yayılıp oturduğumuzda üçümüz de suskunduk. Koyu bulutların arasında yer yer birkaç yıldız ışıyor, ırmak tarafından cılız bir esinti geliyor, aynı yerde uyuşuk uyuşuk bağıran kurbağaların vıraklamaları işitiliyordu.

Esnemesini bastırmaya çalışan Sonya:

"Yağmur insanın uykusunu getiriyor," dedi. "Dadının dediğine göre yeni ay görünmüş, şimdi bir hafta yunup yıkanılabilirmiş." Bir süre sustuktan sonra devam etti. "Natali, ilk aşk hakkında ne düşünüyorsunuz?"

Karanlıkta Natali'nin yanıtı yükseldi:

"Emin olduğum tek şey var. Bir genç kızın ilk aşkıyla bir delikanlınınki arasında korkunç bir fark vardır."

Sonya biraz düşündü ve:

"Gerçi kızların da hepsi bir değil," dedi. "Farklı oluyor her biri."

Ardından kararlı bir şekilde ayağa kalktı.

"Pekâlâ, hadi bakalım, yatağa, yatağa..."

"Ben biraz kestireceğim burada," diye yanıtladı Natali. "Geceyi severim..."

Sonya'nın uzaklaşan ayak şıpırtılarına kulak verdim, ardından:

"Bugünkü sohbetimiz hiç de çekilir gibi değildi," diye fısıldadım.

"Evet, evet, tatsız tuzsuzdu...

Ertesi gün karşılaştığımızda gayet sakin gibiydik. Gece boyu dingin bir yağmur yağmış, sabah hava açılmaya başlamıştı. Öğleden sonra ise ortalık sıcak ve kuruydu. Saat beşteki çaydan önce, Sonya'nın Mızrakçı'nın çalışma odasında birtakım hesap kitap işleri yaptığı sırada biz de huşlarla kaplı alleyada oturmuş sesli bir şekilde *Yamaç*'ı okumaya çalışıyorduk. Natali eğilmiş sağ elini indirip kaldırarak bir şeyler işliyor, bense bir yandan okuyor bir yandan da fırsat buldukça tatlı bir özlemle yeninden çıkmış sol elini seyrediyordum. Tıpkı boynunun arka tarafta, omuzlarının orasındaki bitiş yerinde olduğu gibi, bileğinin hemen üzerinde kızılımsı tüyler başlıyordu. Okumam giderek daha canlı bir hal alıyordu ama bu işi hiçbir cümleyi anlamadan yapıyordum. Sonunda döndüm ve:

"Hadi bakalım, şimdi de siz okuyun!" dedim.

Belini doğrulttu, incecik bluzunun altında göğüslerinin ucu belirdi, işini yan tarafına bıraktı ve o tuhaf, tuhaf olduğu kadar da güzel başını bir kez daha önüne eğerek, ensesini ve omuz başlangıcını ortaya çıkararak kitabı dizlerine yerleştirdi, hızlı ama kararsız bir ses tonuyla okumaya başladı. Ellerine, kitabın altından çıkan dizlerine hayranlıkla bakıyor, sesinin tınısına kulak veriyor ve âdeta kendimden geçiyordum. İkindi vakti bahçesinin orasından burasından sarıasmalar çığlıklar atarak fırlıyordu; kızıl-gri bir ağaçkakan tam karşımızda, alleyadaki huşların arasında yer alan yegâne çamın uzun gövdesinde, ta üst kısımlarında bir yerde asılı gibi duruyordu.

"Natali!" dedim. "Saçınızın rengi ne kadar ilginç böyle! Ama beliğiniz biraz daha koyu, olgun mısır püskülü gibi..."

Okumaya devam etti.

"Natali bakın, bir ağaçkakan!"

Başını kaldırıp yukarı doğru baktı.

"Evet, evet biliyorum," dedi. "Görmüştüm. Dün de oradaydı, bugün de... Okumamı bölmeyin lütfen!"

Bir süre bir şey demedim. Sonra yeniden:

"Şunlara bakın," dedim, "kurumuş gri solucanlara benziyorlar!"

"Ne benziyor? Nerede?"

Oturduğumuz sırada aramızda kalan boş yeri, oradaki kurumuş kirecimsi kuş pisliklerini işaret ettim:

"Gerçekten, benzemiyor mu?"

Ardından sevinçle elini tuttum, gülerek mırıldanmaya başladım:

"Natali... Natali..."

Hiç ağzını açmadan uzun uzun bana baktı, ardından:

"Ama siz Sonya'yı seviyorsunuz!" dedi.

Suçüstü yakalanmış bir dolandırıcı gibi kızardım. Ancak Sonya'yı sevdiğimi o kadar hızlı reddettim ki dudakları aralık, bir süre öylece bakakaldı.

"Bu doğru olamaz!"

"Hayır, hayır! Elbette onu çok seviyorum ama kardeşim gibi... Malum, çocukluğumuzdan beri tanırız biz birbirimizi..."

IV

Ertesi gün ne sabah göründü ne de öğleden önce.

"Sonya, Natali'nin nesi var?" diye sordu Mızrakçı.

Sonya yüzünde kötücül bir gülümsemeyle yanıt verdi:

"Sabahtan beri geceliğiyle, saçı başı dağınık öylece yatıyor; yüzünden ağladığı belli. Kahve getirdiler içmedi. Neyin var dedim, başım ağrıyor dedi. Âşık olmasın bu?"

"Şimdi anlaşıldı," diye yanıt verdi emekli Mızrakçı. Bunu söylerken başını memnuniyetsizce sallamış, ancak onaylayan gözlerle bana şöyle bir bakmıştı.

Natali ancak akşam çayına çıkabildi. Fakat tüy gibi hafif ve gayet canlı görünüyordu; beni dostane bir şekilde, hatta özür dilermiş gibi bir tavırla selamladı. Bu kıpır kıpır haline, yüzündeki tatlı tebessüme ve kılık kıyafetindeki yeniliğe doğrusu şaşırmıştım. Saçlarını sımsıkı toplamış, önünden birkaç parça bukle bırakmıştı; yeşil bir kumaştan, tek parça, son derece sade, öte yandan özellikle bel kısmı hayli hünerli elbisesi de farklıydı; ayağında siyah, yüksek topuklu ayakkabılar vardı... Bu yeni güzellik karşısında içten içe ah çektim. Yaşam dolu, cıvıl cıvıl haliyle geldiğinde ben balkonda oturmuş *Tarih Bülteni* ile dayımın verdiği birkaç kitabı karıştırıyordum. Biraz mahcup bir tavırla:

"İyi günler," dedi. "Hadi bakalım, çaya geçiyoruz. Bugün semaver bende. Sonya iyi hissetmiyor kendini."

"Nasıl yani? Bir siz, bir o?"

"Sabah sadece başım ağrıyordu biraz. Özür dilerim... Ancak çekidüzen verebildim kendime."

"Gözlerinizin ve saçlarınızın rengi dikkate alınacak olursa bu yeşil bir hayli ilginç olmuş doğrusu!" dedim öylesine. Sonra birden, "Dün söylediklerime inandınız mı?" diye soruverdim kızararak.

Onun yüzü de hafifçe kızarmıştı. Öte tarafa dönerek:

"O an değil... Yani pek de inanmamıştım... Ama sonra düşündüm ki size inanmamam için hiçbir neden yok... Hem sonra... Sonra sizin Sonya ile aranızdaki şeylerden bana ne, değil mi? Neyse, gidelim!"

Akşam yemeğinde Sonya da çıktı ortaya, bir fırsatını bulup:

"Hastalandım," dedi. "Her seferinde zor geçiririm, beş gün yatırır meret. Bugün ayağa kalkabiliyorum yine, ama yarın yataktan çıkamam. Ben yokken kendine dikkat et! Seni çok seviyorum ve fena halde kıskanıyorum, bilesin!"

"Yoksa bugün uğramayacak mısın yanıma?"

"Budala şey!"

Bu benim için hem şans hem de talihsizlikti. Beş gün boyunca tam bir özgürlük içinde Natali ile birlikte olacak, fakat diğer yandan bu süre içinde geceleri Sonya'dan mahrum kalacaktım.

Natali bir hafta boyunca evi çekip çevirdi, her şeyin sorumluluğunu üzerine aldı; beyaz önlüğünü takıp avlunun öteki ucundaki mutfağa gidip geldi... Onu daha önce hiç böyle hamarat görmemiştim; Sonya'nın vekili olmak ve becerikli bir ev sahibesi rolü üstlenmek belli ki çok hoşuna gidiyordu. Öte yandan Sonya ile kaçamak konuşmalarımızın ve bakışmalarımızın gizli takipçisi olmak da onu yormuş olmalıydı, şimdi rahat etmiş gibiydi. Bu süre boyunca ilk gün öğle yemeğinde her şeyin yolunda gidip gitmediğinin verdiği

endişeyi, ancak daha sonra görevin başarıyla yerine getirilmesinin, ihtiyar aşçı ile oda hizmetçisi Hohluşka[8] Hrista'nın yemeğini tam zamanında hazırlayıp ev sahibi emekli Ulan subayını hoşnut etmelerinin getirdiği memnuniyeti tadan Natali öğleden sonra benim girmemin yasaklandığı odaya, Sonya'nın yanına gitti ve orada akşam çayına kadar oturdu. Aynı şeyi akşam yemeğinden sonra da yaptı. Anlaşılan benimle yalnız kalmaktan kaçınıyordu. Benimse kafam karışıyor, canım sıkılıyor ve yalnızlıktan patlıyordum. Natali neden birdenbire bu kadar şefkat göstermiş, ama aynı zamanda benden kaçar olmuştu? Sonya'dan çekiniyor olabilir mi? Ya da kendisinden, bana olan duygularından mı korkuyordu acaba?

Bense ısrarla kendime inanmak istiyor ve giderek büyüyen hayalimle mest oluyordum: Sonya'ya ebediyen bağlı değildim nasılsa... Elbette Natali'ye de... Şurada bir iki hafta daha kalacak ve sonunda çekip gidecektim... İşte o zaman bütün bu ızdırap da sona ermiş olacaktı... Natali evine döner dönmez ben de Stankiyeviçlerle tanışmak üzere bir bahane bulacaktım... Gerçi Sonya'dan ayrılmak, hele kafamdaki şu gizli Natali hayaliyle, ona gönlümü ve elimi verme umuduyla onu aldatmış olarak ayrılmak elbette bir hayli acı verici olacaktı... O benim için yalnızca büyük bir tutkuyla öpüştüğüm insan değildi herhalde! Onu, Sonya'yı gerçekten sevmiyor muydum yoksa? Ama ne yaparsın, eninde sonunda bu ayrılık gerçekleşecek, bundan kaçamazsın...

İşte, kafamda sürekli bu düşleri kurarak, içimde durmaksızın esen heyecan fırtınasıyla ve bir şeylerin beklentisi içinde Natali ile her karşılaştığımızda elimden geldiğince ölçülü olmaya, ona nazik davranmaya gayret ediyor ve şimdilik sabretmeye, sadece sabretmeye çalışıyordum. Evet, acı çekiyordum, canım sıkılıyordu... Aksi gibi üç gün peş peşe, azalıp

8 Hohluşka ("hahluşka" diye okunur): Rusların Ukraynalı kadınlar için kullandığı kelime. Erkekler için "Hohol" ("hahol" diye okunur) kullanılır.

şiddetlenmeden, çatıyı aynı monoton damlalarla düzgün bir şekilde döven yağmurlar yağdı. Yemek odasının tavanında ve asılı ampulde sinekler uyukluyordu. Ama kendimi tutuyordum. Bazen saatlerce Mızrakçı'nın odasında oturup hikâyelerini dinlediğim oluyordu... Sonunda Sonya göründü, henüz sabahlığı içindeydi. Bir saatliğine, bilemedin iki saatliğine çıkmıştı... Bitkinliğini yüzündeki acı tebessümle ifade ediyordu. Balkondaki hasır koltuklardan birine uzandı, dehşet içinde kalmama rağmen Natali'nin yanımızda olmasına aldırmadan benimle kaprisli ve ölçüsüz bir tavırla konuşmaya başladı:

"Canım çok acıyor Vityacık, şurada yanımda otur biraz! Moralim bozuk, eğlenceli bir şeyler anlat! Ay tazeyken de yıkanmıştım ama... Sen de yıkanmıştın galiba... Hava açmış, çiçekler de ne tatlı kokuyorlar böyle..."

İçten içe kızarak yanıt verdim:

"Madem çiçekler bu kadar güzel kokuyor, yine yüzmeye gitmeli!"

Elime vurdu:

"Hasta hasta kızdırma insanı!"

Sonunda öğle yemeğine çıktı. Elbette akşam çayına da... Yalnız sandalyesini çekmemi isterken hâlâ solgun ve bitkin görünüyordu. Ancak akşam yemeğine ve sonrasında balkona gelmedi. Ertesi gün akşam çayından sonra Sonya odasına çekilmiş, Hrista da masayı ve semaveri toplayıp mutfağa götürmüştü.

"Sonya bize kızgın," dedi Natali. "Ben hep onun yanında oturuyormuşum, siz ise yalnız kalıyormuşsunuz. Kendisi de hasta olduğu için, canınız sıkılıyormuş..."

"Siz olmayınca canım sıkılıyor benim," dedim. "Siz yokken..."

Yüzünün ifadesi bir anda değiştiyse de hemen toparladı, zorla gülümsedi:

"Artık tartışmamaya karar vermiştik hani... Siz en iyisi beni dinleyin! Evde oturmak canınıza tak etmiş anlaşılan; çıkın, akşama kadar etrafta dolaşın biraz. Yemekten sonra sizinle bahçede otururuz. Ayla ilgili tahminler neyse ki tutmadı, güzel bir akşam olacak gibi..."

"Sonya üzülüyor benim için. Peki ya siz, hiç üzülmüyor musunuz?"

"Hem de nasıl üzülüyorum!" diye yanıt verdi ve çay takımlarını tepsiye koyarken beceriksizce güldü. "Neyse ki Sonya düzeldi artık, yakında geçer can sıkıntınız..."

Yemekten sonra sizinle bahçede otururuz demesinde kalbimi gizliden gizliye ve tatlı bir şekilde sıkıştıran bir şeyler vardı ama hemen ardından "Yo, hayır!" diye düşündüm. "Bunlar yalnızca hoş laflar!" Odama çekildim, tavana bakarak uzun süre uzandım. Sonunda kalktım, kasketimi taktım, birilerinin sofada duran sopasını elime aldım ve farkında olmadan çiftliğin dışına, çiftlik arazileri ile biraz yukarıda, çıplak bir bozkır tepeciğine yayılmış Hohol köyü arasında kalan geniş yola çıktım. Yol, ıssız mı ıssız akşam tarlalarına doğru gidiyordu. Her yere basık tepelikler hâkimdi ama oldukça geniş bir görüş alanı vardı. Sol yanımda daha alçak olan ırmak yatağı, onun gerisinde ufka doğru hafifçe yükselen, güneşin biraz önce battığı ve göğün alev alev yandığı yerde yine bomboş tarlalar uzanıyordu. Sağ yanımda ise hayat sona ermiş gibi görünen köyün yan yana ip gibi dizili, birbirinin aynısı beyaz kulübeleri kızarıyordu. Kâh güneşin battığı yere kâh kulübelerin dizili olduğu karşı tarafa bakarak bir süre durdum. Geri dönerken karşıdan ılık, hatta neredeyse sıcak denilebilecek bir esinti çıktı. Gökte yeniay kendini göstermişti bile ama pek de güzel şeyler vaat etmiyordu; bir yarısı parlıyor, ancak diğer yarısı ise şeffaf bir örümcek gibi görülebiliyor, bütün bu haliyle bir meşe palamudunu andırıyordu.

Akşam yemeğini bu kez de bahçede yedik. Ev bir hayli sıcaktı çünkü. Mızrakçı'ya:

"Hava için ne düşünüyorsunuz, Dayı?" diye sordum. "Bana kalırsa yarın yine yağacak."

"Nerden öyle bir fikre kapıldın azizim?"

"Az önce tarlalara doğru yürüdüm de... Sonra birden üzüldüm, yakında ayrılacağım sizlerden..."

"Bu da nereden çıktı?" Bu kez Natali'ydi gözlerini bana diken: "Gitmeye mi niyetlendiniz?"

Yüzüme yapmacık bir tebessüm kondurup:

"İyi de..." dedim. "Hep burada kalacak—"

"Saçmalık! Saçmalık!" diye sözümü kesti Mızrakçı bu kez tam zamanında. Başını özellikle enerjik bir biçimde sallayarak itiraz ediyordu. "Annen de baban da gayet güzel katlanabilirler yokluğuna! İki haftadan önce hiçbir yere gidemezsin! Hem o da bırakmaz zaten..."

"Ben... Ben Vitali Petroviç'e karışma hakkına sahip değilim hiçbir şekilde," diye yanıtladı Natali.

Kendimi acındırmaya çalışarak:

"Dayıcığım, Natali'ye bana böyle hitap etmesini yasaklar mısınız?" diye mızmızlandım.

Mızrakçı avucunu masaya vurdu:

"Yasakladım gitti! Hem şu gidiş muhabbetine bir son verelim artık! Yarınki yağmur tahminine gelince, haklısın, havanın yeniden bozma olasılığı çok yüksek."

"Tarlaların üzerinde hava fazlasıyla açık ve berraktı," dedim. "Ayın yarısı da çok temizdi ve meşe palamuduna benziyordu, rüzgâr güneyden esiyordu. Bakın, gördünüz mü, bulutlar toplanmaya başladı bile..."

"Senden ikinci bir Brüs[9] çıkar Vitali..."

9 Yakov Vilimoviç Brüs, gerçek adı James Daniel Bruce (1699-1735): Rus bilim ve devlet adamı, diplomat, mühendis; Büyük Petro'nun dava arkadaşlarından biri.

Balkonda oturuyor, bir yandan onu beklerken bir yandan da neşem kaçmış bir vaziyette düşünüyordum: Bütün bunlar çok saçmaydı, eğer bana karşı birtakım duyguları varsa bunlar hiç de ciddi şeyler olamazdı; değişken, gelip geçici ruh halleriydi mutlaka... Yeniay da berraktı, giderek artan ve gökyüzünü kaplamaya başlayan puslu, beyaz bulut kümeleri arasında durmadan yükseliyor, ışık gören ve o haliyle insan profiline benzeyen yüzüyle ortaya çıktığı anlarda bir ceset beyazlığıyla ve daha canlı parlıyor, dört bir yanı fosforik bir ışığa boğuyordu. Saat dokuzu geçmişti. Arkamda bir şeyler olduğunu hissedip aniden geri dönüp baktım. Natali'ydi. Ellerini arkasından kavuşturmuş, sessizce bana bakarak eşikte dikiliyordu. Kalktım.

"Yatmadınız mı daha?" diye sordu kayıtsızca.

"Ama siz demiştiniz ki..."

"Özür dilerim. Bugün çok yoruldum da... Şöyle alleyada yürüyelim, ama birazdan gidip yatacağım."

Arkasından gittim. Gerisinde bulut kümelerinin toplandığı ve sessiz sedasız şimşek parlamalarının görüldüğü bahçeye bakarak balkon merdivenlerinde bir süre durdu. Ardından huş ağaçlarının şeffaf gölgeleriyle çevrili ve kâh gölge parçalarının uzandığı kâh ışık huzmelerinin yer yer aydınlattığı alacalı bulacalı uzun alleyaya doğru yürüdü. Hızlanıp yanladım ve sırf bir şey söylemek için:

"Şu huşlar uzaktan ne kadar hoş, sihirliymiş gibi ışıldıyorlar, değil mi?" diye sordum. "Mehtaplı bir gecede ormanın iç kesimlerinden daha tuhaf fakat daha büyüleyici hiçbir şey yoktur. Huş ağaçlarının beyaz, ipeksi gövdelerinden yansıyan o beyazlık da ormanlarda..."

Durdu, karanlıkta daha bir siyah görünen gözlerini bana dikti.

"Sahi, gidiyor musunuz?" diye sordu.

"Evet, zamanı geldi."

"Ama neden böyle ansızın? Gizleyecek değilim, gideceğinizi söylediğinizde beni müthiş bir hayal kırıklığına uğrattınız."

"Natali, eve dönüşünüzden sonra gelip sizinkilere kendimi takdim edebilir miyim?"

Yanıt vermedi. Sağ elini tuttum ve âdeta taş kesilerek öptüm.

"Natali..."

"Evet, evet, sizi seviyorum," diye sözümü kesti aceleyle ve ani bir hareketle dönüp ifadesiz bir biçimde eve doğru yürüdü. Uyurgezer gibi peşine takıldım.

"Hemen, yarın gidin!" dedi. Ne hızını azaltmış ne de dönüp bakmıştı. "Ben de birkaç gün sonra eve dönerim."

V

Odama girip mumu yakmadan divana oturdum ve hayatımda aniden, beklenmedik bir şekilde ortaya çıkıveren az önceki tuhaf ve müthiş şeyin etkisiyle öylece, donmuş gibi kaldım. Zamana ve mekâna dair tüm duygularımı tamamen yitirmiş gibiydim. Oda ve bahçe bulutların karanlığı içinde yitip gitmişti. Açık pencerelerin ardındaki bahçede ne var ne yoksa uğulduyor, endişeli bir şekilde titriyordu. Peş peşe ortaya çıkan ve aynı hızla kaybolan yeşilimsi-mavimsi bir ışık giderek daha sık şavkıyordu. Bu gürültüsüz ışığın hızı ve gücü her geçen dakika iyice artıyordu. Derken oda müthiş ve tarifsiz bir aydınlığa büründü, bahçe kudurmuş gibi sallanmaya ve uğuldamaya başladı, içeri bütün hızıyla taze ve serin bir hava hücum etti: Ve işte, yerle gök tutuşmuş gibiydi! Yerimden fırladım, bana engel olmaya çalışan kuvvetli rüzgâra rağmen pencereleri kanatlarından yakalayarak zar zor, birer birer kapattım. Parmak uçlarıma basarak

koridora çıktım ve yemek odasına koştum; o saatte yemek ve oturma odasının açık kalmış pencerelerini düşünecek halde olmamam gerekirken, tam aksine, endişe ve sorumluluk duygusuyla hareket ediyordum. Bu arada hem yemek hem de oturma odasının bütün pencerelerinin halihazırda kapatılmış olduğunu fark ettim. O karanlıkta etrafı seçmeye yardımcı olan şey ise kuşkusuz yeşilimsi-mavimsi yalımlardı; bir anda her yerde aynı anda ortaya çıkıveren ve parlaklığıyla samimi bir şekilde hiç de dünyevi bir şey olmadığını hissettiren bu anlık ışığın çakmasıyla birlikte bütün pencereler bir anda kocaman ve görünür oluyorlar, ardından yine muazzam bir karanlığa bürünüyorlar, o anda gözlerde metalimsi, kızıl bir şeylerin izini bırakarak geçici bir körlüğe neden oluyorlardı. Ben yokken bir şeyler olur korkusuyla alelacele odama döndüğümde o zifirî karanlığın içinde sinirli bir fısıltı işittim:

"Neredeydin sen? Ödüm kopuyor, bir mum yaksana şuradan!"

Bir kibrit çaktım ve ayağında terlikleri, üzerinde yalnızca incecik geceliğiyle divanda oturan Sonya'yı gördüm.

"Yo, yo, gerekmez..." dedi ardından aceleyle. "Böylesi daha iyi. Yanıma gel çabuk, kucakla beni, korkuyorum..."

İtaatkârca yanına oturdum, buz gibi olmuş omuzlarından kucakladım.

"Öpsene..." diye fısıldadı. "Öp çabuk. Hadi durma öyle, bir haftadır senden uzak kaldım!"

Sözlerini tamamlamadan var gücüyle itti; kendimi, üzerimde Sonya'yla birlikte yastığa yapışmış buldum. Aynı anda kapının eşiğinde üzerinde geceliği, elinde yanan bir mumla aniden Natali belirdi. İkimizi divanda öylece görmüş olmasına rağmen hiç oralı olmamış gibi ve âdeta bilinçsizce:

"Sonya, nerdesin?" diye küçük bir çığlık attı. "Çok korkuyorum ben!"

Hemen ardından da kayboldu.
Sonya peşinden seğirtti.

VI

Natali ertesi yıl kuzenim Meşçerski ile evlendi. Nikâhları Blagodatnoe'de, neredeyse boş sayılabilecek bir kilisede kıyıldı. Ne o ne de kuzenim ne bir akrabaya ne bir tanıdığa davetiye göndermişti. Yeni evliler de nikâhtan sonra âdet olduğu üzere akraba ve yakınlarını ziyaret etmek yerine doğruca Kırım'a gittiler. Bir yıl sonra ocak ayında Blagodatnoeli öğrenciler Tatyana Günü'nü[10] kutlamak için Voronej'de bir balo düzenlediler. O sırada Moskovalı bir öğrenci olarak, Svyatki[11] zamanını evde, köyde geçiriyordum ve o akşam ben de Voronej'e gelmiştim. Tren kar fırtınası yüzünden istasyondan kente varana kadar dumanı tüten bembeyaz bir kütle halinde gelmişti. Dvoryanskaya Otel'e gitmek için bindiğim kızakta sokak lambalarını tipiden neredeyse göremeyecek haldeydim. Ama köyden sonra kentin bu tipisi de, zar zor görünen şehir ışıkları da insanı heyecanlandırıyor, biraz sonra kavuşacağım eski vilayet otelinin sıcak, hatta fazlasıyla sıcak ve konforlu odasının, getirecekleri semaverin ve sabaha kadar sürmesi muhtemel o uzun mu uzun öğrenci balosuyla sarhoşluğun vaadiyle âdeta kışkırtıyordu. Çerkasovlar'da yaşanan o kahrolası geceden ve sonrasında Natali'nin evliliğinin ardından geçen uzun zaman boyunca yavaş yavaş kendime gelmiş, daha doğrusu dış görünüşü

10 İsim günü: Ortodoks Ruslarda her azize ve azizin hatırına kutsal günler vardır. İsmi o azize veya azizle aynı olan insanlar o kutsal günde "isim günü" kutlarlar.

11 Svyatki: Ortodoks Ruslarda Noel ile İsa'nın vaftiz edildiği gün arasındaki döneme (7-17 Ocak, ama tarihte bölgeye göre küçük değişiklikler olabilir) verilen isim.

itibarıyla herkes gibi yaşayıp giden ama gizliden gizliye, kalbindeki büyük acıyla yaşayan insanların içinde bulundukları o ruh haline alışmıştım.

Geldiğimde balo yeni başlamıştı ama ana merdiven olsun, onun sahanlığı olsun, insanlar tarafından çoktan doldurulmuştu; büyük salon ve orkestradan yükselen ve biraz hüzünlü, daha çok muzaffer ritimli vals müziği, her yanı kaplayan bir polka çalıyordu. Sıcaktan henüz gevşememiş, yepyeni askerî üniformam ve haliyle aşırı bir nezaket, gereksiz bir ağırbaşlılık içinde merdivenin kırmızı halı döşeli basamaklarından çıkıp sahanlığa ulaştım, salon kapısının önünde birikmiş hareketli ve hararetli bir kalabalık grubun arasına bilerek daldım ve nedendir bilmiyorum, ısrarla ilerlemeye çalıştım; bu halimle benim salonda acil işi olan önemli bir görevli olduğum zannedilebilirdi. Sonunda epeyce uğraştıktan sonra içeri girip tam tepemde orkestranın melodi ve ritim gümbürtülerini dinleyerek, tavandaki parlak, görkemli avizeleri ve onların altında farklı faklı görünümleriyle valse durmuş düzinelerce çifti seyrederek eşikte bir süre durdum. Derken aniden irkildim; dönüp duran bu kalabalık içinde, herkesin arasında hızlı ve becerikli adımlar ve dönüşlerle bana doğru kayarak yaklaşan bir çifti görmüştüm çünkü. Geriye doğru bir adım attım; vals esnasında hafifçe kamburunu çıkaran iri yarı ve yapılı kavalye, kömür gibi pırıl pırıl saçları ve frakı içinde tepeden tırnağa simsiyah görünüyor, kimi kilolu insanların dans söz konusu olunca herkesin ağzını bir karış açık bırakan o hafifliği ve çevikliği içinde âdeta uçuyordu; öte yandan uzun balo topuzu, bembeyaz balo kıyafeti, narin ve yüksek topuklu pırıltılı ayakkabılarıyla uzun boylu hanımefendi dirseğine kadar uzayan beyaz eldivenli –ve bu haliyle bir kuğu boynuna benzeyen– elini kavalyesinin omzuna atmış, hafifçe geri kaykılmış, gözlerini kapatmış, daireler çiziyordu. Siyah kirpikleri bir an bana doğru açıldı,

gözbebeklerinin siyahlığı hemen önümde bir yerde parladı ama heyhat... Kavalyesi, iri yarı bir insan gayretiyle, cilalı parkede çevik bir hareketle pabuçlarını kaydırarak eşini öte yana atmıştı bile. Tam dönerken dudakları iç çekerek aralanmış, elbisesinin eteği gümüşi bir ışıltıyla parlamıştı. Dönüp açılarak geriye, eski yerlerine doğru uzaklaştılar. Gerisingeri kalabalığın arasına daldım, ardından onlardan kurtulup bir kenarda durdum... Kapıdan tam karşı çaprazımda, henüz boş ve serin şampanya büfe tezgâhının gerisinde Ukrayna kıyafetleri içinde, kutlama ve eğlence beklentisiyle iki üniversiteli kızın dikildiğini görebiliyordum; güzel bir sarışınla neredeyse iki katı uzun, kuru ve esmer yüzlü bir Kazak dilberi... Büfeye yanaştım, hafifçe eğilerek elimdeki yüz rubleliği uzattım. Kafaları birbirine değerek ve gülümseyerek eğildiler, tezgâhın altından, buzlu kovadan ağır bir şişe çıkardılar ve tereddütle birbirlerine baktılar; henüz bir şişe açmamışlardı çünkü... Tezgâhın arkasına, yanlarına geçtim ve maharetli bir hareketle mantarı çıkardım. Ardından neşeli tavırlarla birer kadeh ikramda bulundum.

"*Gaudeamus igitur!*"[12] dedim.

Geriye kalanını, kadehleri peş peşe yuvarlayarak kendim içtim. Kızlar önce şaşırarak, daha sonra acıyarak baktılar.

"Tanrım, yüzünüzün rengi ne kadar da soldu böyle?"

Şampanyayı bitirdim ve bitirir bitirmez de oradan ayrıldım. Otelde odama bir şişe Kafkas konyağı söyledim, kalbimin iflas etmesi umudu içinde, çay fincanıyla içmeye koyuldum...

Ve üstünden bir buçuk yıl daha geçti. Birinde, mayıs sonlarıydı ve ben yine Moskova'dan eve gelmiştim, aynı gün istasyondan bir ulak, Blagodatnoe'den bir telgraf getirdi: *Aleksey Nikolayeviç bu sabah kalp kriz sonucu aniden öldü.* Babam istavroz çıkardı, ardından:

12 *Lat.* Eğlenelim biraz!

"Ey yüce Tanrım!" dedi. "Bu ne korkunç bir şey böyle! Gücüne gitmesin ama hiç sevememiştim kendisini, fakat yine de korkunç bir şey. Daha kırkında bile değildi adamcağız... Karısına çok üzüldüm şimdi... Daha o yaşında, kucağında bir çocukla... Gerçi hiç görmedim karısını. Herif o kadar mıymıntıydı ki bir kez olsun getirmedi zavallıcığı. Ama dediklerine göre harika bir karısı varmış. Neyse... Ne olacak şimdi! Kalkıp bu yaşta yüz elli verst yolu ne ben ne de annen gidebiliriz, tabii ki senin gitmen daha uygun olur..."

İtiraz edilecek bir durum değildi. Nasıl edebilirdim ki? Ayrıca bu ani haberle bir anda kendimi bir kez daha içinde bulduğum o yarı meczup halimle herhangi bir şeyi reddedebilecek gücüm yoktu. Bildiğim, idrak edebildiğim tek şey vardı, onu görecektim! Görüşme bahanesi elbette korkunçtu ama eski ve bildik bir şeydi. Hemen taziye telgrafımızı gönderdik ve ertesi gün, bir mayıs akşamı günbatımında, Blagodatnoe'den bindiğim atlar yarım saat sonra beni çiftliğe ulaştırdılar. Su basmış yeşil araziler boyunca uzanan tepeciklerden geçip konağa doğru yaklaşırken, daha uzaktan evin batı duvarında, günbatımı kızıllığıyla yanan kısımda bütün pencere kepenklerinin kapalı olduğunu gördüm ve aklıma geliveren bir düşünceyle bir anda ürperdim: O pencerelerin arkasında kuzenim yatıyordu ve Natali de oradaydı! Taze otların gür büyüdüğü avluda, araba kulübesinin önünde birilerine ait iki troykanın çıngırakları işitiliyordu ama sürücü yerinde oturan arabacı dışında ortalıkta görünen kimse yoktu. Konuklar da, hizmetkârlar da ayin için içerde olmalıydılar. Çevredeki arazi ve yakındaki ırmağın havasında olsun, avluda büyüyen şu arsız otlarda ya da eve arka taraftan, güneyden yaslanan ve yoğun bir şekilde çiçek açmış bahçede olsun, her yerde mayıs günbatımını yaşayan bir köyün sessizliğiyle baharın getirdiği temizlik, tazelik ve yenilenme göze çarpıyordu. Ancak konağın girişindeki basık

verandada, ardına kadar açık sofa kapısının hemen yanında duvara yaslanmış büyük, sarı ve gözenekli bir tabut kapağı duruyordu. Akşamın ince serinliğinde bahçenin güneydoğu kısmını kaplayan ve Jüpiter'in bir başına ışıdığı mat gökkubbenin altında bembeyaz yoğunluklarıyla bir süt tabakası gibi uzanan armut ağaçlarından tatlımsı, güçlü bir koku yayılıyordu. Gerek gençlik ve çevreyi saran bütün bu güzellikler, gerekse Natali'nin güzelliği ve gençliği, gerekse onun bir zamanlar beni sevdiği düşüncesi o an öyle bir heyecana kapılmama, kalbimin öylesine acıyla, buruk bir mutlulukla ve aşk ihtiyacıyla çarpmasına neden oldu ki, sundurmanın önünde arabadan atladığımda kendimi bir uçurumun başında duruyormuş gibi hissettim... Bu eve nasıl girebilir, aradan üç yıl geçtikten sonra onunla, bir dulla, bir anneyle bir daha yüz yüze nasıl gelebilirdim ki? Her şeye rağmen içeri girdim ve sarı mum ışıklarının oynaştığı o korkunç salonun loş ve tütsülü havasına, konuk odasının köşesine doğru baş kısmı hafifçe yükseltilmiş, yukarıdan, altın sarısı ikonaların önündeki büyük ve kırmızı bir şamdanla, aşağıdan ise damlayıp duran üç adet uzun kilise mumuyla aydınlatılan tabutun başında o sarı ışıkların kaynağı mumlarla dikilenlerin arasına dâhil oldum... Kendimi ellerinde buhurdanlık, kâh eğilip kâh doğrularak tabutun etrafında dolanan din görevlilerinin ilahi ve duaları içinde buldum. Ve hemen o anda başımı önüme eğdim; ne tabutun üzerindeki sarı brokar kumaşı ve merhumun yüzünü görebilecek ne de –daha önemlisi– onunla göz göze gelebilecek haldeydim. Birileri elime yanan bir mum tutuşturdu. Aldım; solgun, donmuş gibi duran yüzümü aydınlatıp ısıttığını hissederek, sonra anlamsız bir itaatkârlıkla söylenenleri ve buhurdanlıklardan çıkan tıkırtıları dinleyerek öylece tuttum. Kaşlarımın altından görkemli bir şekilde tavana doğru yükselen ve iğrenç kokan tütsü dumanını görebiliyordum. Derken birden başımı kaldırdım ve...

Onu gördüm. Elinde bir yanağını ve altın sarısı saçlarını aydınlatan mum, törene katılanların en önünde duruyordu. Gözlerimi, tıpkı bir ikonaya bakar gibi ondan alamıyordum artık. Okumalar bitip ortalığı yanan mum kokuları sardığında elini öpmek üzere herkes küçük ve titiz adımlarla ona doğru yürümeye koyuldu. En sona kalmak için bekliyordum. Sonunda sıram geldi. Coşkunluğun getirdiği bir dehşet içinde yaklaştım, onu özellikle kusursuz kılan siyah elbisesinin manastır muntazamlığına, yüzünü kaplayan tertemiz gençlik cazibesine, uzun ve iri kirpiklerine, beni görünce yere eğilen gözlerine baktım ve elini öperek önünde eğildim, alabildiğine eğildim... Ne söylenmesi icap ediyorsa kısık, neredeyse işitilmeyecek bir sesle, nezaket ve hısımlık kuralları çerçevesinde söyledim ve ardından hemen çıkmak ve geceyi avludaki, daha jimnazyum yıllarında Blagodatnoe'ye geldiğim zamanlarda kaldığım o eski rotundada geçirmek için iznini istedim. Sıcak yaz günlerinde Meşçerski'nin geceyi geçirmek için orada bir yatak odacığı vardı ne de olsa. Bunun üzerine gözlerini yerden kaldırmadan yanıt verdi:

"Şimdi sizi oraya götürmelerini ve akşam yemeği getirmelerini söylerim..."

Sabah cenaze töreni ve defin işleminin ardından hemen oradan ayrıldım. Vedalaşırken yine hepi topu birkaç cümle kurduk ve yine birbirimizin gözlerine bakmadık...

VII

Üniversiteyi bitirdim; çok geçmeden neredeyse aynı anda hem annemi hem babamı yitirdim ve köye yerleştim. Ev ve çiftlik işleriyle uğraşmaya başladım. Evimizde büyümüş ve annemin oda hizmetçiliğini yapmış, köylü bir yetim kız olan Gaşa ile bir birlikte oldum... Gaşa şimdi yine eskilerden,

bizim avlunun gediklilerinden, ak saçlı, geniş omuzlu İvan Lukiç'le birlikte hizmetime bakıyor. Hâlâ çocuksu bir yüzü var; küçücük, zayıf, siyah saçlı, hiçbir şey ifade etmeyen ve sanki herkese karşı büyük bir kayıtsızlık içinde bakıyormuş gibi duran kara gözleri ve alabildiğine esmer, ince tenli bir kızdı. Babam eskiden onun için "Al işte sana gerçek bir Hacer[13]" derdi. Benim için son derece sevimli biriydi; onu kollarıma alıp öperek taşımaya bayılıyor, öte yandan "İşte, hayatta bana kalan yegâne şey..." diye düşünüyordum. Sanırım o da benim böyle düşündüğümü hissediyordu. Ne zamanki küçücük, kapkara bir oğlan doğurdu, hizmetçilik etmeyi bıraktı ve bebeğiyle birlikte benim eski, çocukluk odama yerleşti, nikâh kıymak istedimse de "Hayır, hayır..." diye reddetti. "Ahalinin önüne çıkmaya utanırım, bu ne biçim bir 'barınya' demelerini istemem... Hem niye böyle bir şeye ihtiyaç duyasınız ki? Nikâh kıyar kıymaz benden soğumaya başlarsınız. En iyisi Moskova'ya gitmeniz; benden bir süre uzak kalsanız iyi olur. Benim için daha kolay, sizin yerinizi dolduracak biri var artık," dedi kucağındaki meme emen ufaklığa bakarak. "Gidin, gidin ve biraz kendi hayatınızı yaşayın. Ama bir şeyi unutmayın sakın, eğer birine gerçek anlamda âşık olmaya, hele onunla evlenmeye kalkarsanız, inanın şu kucağımdakiyle birlikte kendimi ırmakta boğarım."

Gözlerine baktım, şaka yapar gibi bir hali yoktu kesinlikle. Başımı önüme eğdim. Daha yirmi altı yaşındaydım... Âşık olmak, evlenmek; böyle şeyleri aklımın ucundan dahi geçirmiyordum ama Gaşa'nın sözleri bir kez daha bitmiş hayatımı hatırlamama neden olmuştu.

Bahar başlarında yurtdışına gittim ve oralarda dört ay geçirdim. Haziran sonu gibi Moskova üzerinden eve dönerken sonbaharı köyde geçirmeyi, kış başlamadan yeniden bir

13 Tevrat'a göre çocuğu olmayan Sarah'ın genç yaşta İbrahim'e sunduğu ve ilerde İsmail'i doğuracak olan kadın.

yerlere gitmeyi planlıyordum. Yolda, Moskova-Tula arasında sakin kafayla düşündüm ve bir hayli hüzünlendim... İşte, yeniden evde olacaktım olmasına, ama ne için? Birden Natali'yi hatırladım; evet, bir zamanlar Sonya'nın alaycı bir dille ima ettiği o "mezara kadar aşk" gerçekten var olan bir şeydi. Öyleydi elbette ama ben de bunu, tıpkı kolu ya da bacağı kesilen birinin buna alışması ve artık öyle yaşayıp gitmesi gibi kanıksamıştım. Tula İstasyonu'nda aktarma yapmak için beklerken birden kalktım ve bir telgraf çektim: *Moskova'dan dönüşte çok yakınınızdan geçeceğim; saat dokuzda sizin istasyonda olacağım, müsaadenizle uğramak ve halinizi hatırınızı sormak isterim.*

Dışarıda, sundurmanın önünde karşıladı (arkasında hizmetçinin tuttuğu lamba ışıldıyordu) ve yüzünde yarım bir gülücükle, iki elini birden uzattı.

"Çok sevindim gelişinize!"

"Garip gelecek ama biraz daha büyümüş gibi görünüyorsunuz," dedim uzattığı ellerini öperken. O an içimde bir sızı hissettim. Ve hizmetçinin biraz havaya kaldırdığı, kaldırınca camının etrafında yağmur sonrası yumuşacık havada peyda olmuş pembe kelebekçiklerin uçuştuğu lambanın ışığında baştan aşağı şöyle bir süzdüm: Siyah gözleri artık daha sert, daha kendinden emin bakıyordu; yeşil kadife elbisesi içinde her haliyle genç ve diri bir kadın olgunluğu gösteriyordu.

"Öyle evet, hâlâ da büyüyorum," diye yanıtladı kederli bir gülücükle.

Salonun saygı köşesinde,[14] altın varaklı ikonaların önünde yine büyük, kırmızı bir şamdan duruyordu ama bu kez yakılmamıştı. O tarafa bakmamaya özen göstererek aceleci adımlarla ev sahibesinin peşinden yemek odasına geçtim.

14 Ortodoks evlerinde odanın veya salonun bir köşesi dua etmek için ayrılmıştır ve ikonaların, mumların, kutsal kitapların vs. bulunduğu bu köşeye "kutsal köşe" ya da "güzel köşe" de denir.

Pırıl pırıl bir örtü serilmiş masada narin bir çay takımı duruyor, gaz ocağının üzerinde ise çaydanlık kaynıyordu. Hizmetçi soğuk dana söğüş, turşu, bir sürahi votka ve bir şişe şarap getirdi. Nina çaydanlığı aldı ve:

"Ben akşamları yemek yemiyorum, bir şeyler içerek geçiştiriyorum," dedi. "Ama siz önce karnınızı doyurun. Moskova'dan mı geliyorsunuz? İyi ama bütün bir yaz insan ne yapar ki orada?"

"Paris'ten dönüyordum."

"Ooo! Çok mu kaldınız? Ah, keşke ben de gidebilseydim bir yerlere! Ama kızım dört yaşında daha... Dediklerine göre kendinizi acımasızca çiftlik işlerine vermişsiniz, öyle mi gerçekten?"

Hiçbir şey atıştırmadan bir kadeh votka yuvarladım ve sigara içmek için izin istedim.

"Ah, tabii, buyurun!"

Bir sigara yaktım ve:

"Natali," dedim. "Bana karşı nazik davranmanıza, özel bir ilgi göstermenize gerek yok... Şöyle bir görmek istedim sizi, sonra da hemen kaybolacağım... Çekinmenize ya da rahatsız olmanıza neden olacak bir şey yok, nitekim olan oldu, geçen geçti ve her şey bir daha geri dönmemek üzere geçmişte kaldı. Gözlerimin yine sizden başka kimseyi görmediğini fark etmemiş olmanız imkânsız... Fakat bu seferki hayranlığım sizi zor duruma sokamaz çünkü aklım başımda, gayet sakinim ve herhangi bir karşılık ya da çıkar gözetmiyorum..."

Başı ve kirpikleri öne eğildi (bu ikisinin akıl almaz kontrastına insan hiçbir zaman alışamaz) ve yüzü ağır ağır pembeleşmeye başladı.

Ben de yüzümden kanımın çekildiğini hissediyordum.

"Evet, kesinlikle böyle..." dedim sesime daha kararlı ve güçlü bir ton katarak. Bir yandan da söylediklerimin doğru olduğuna kendimi inandırmaya çalışıyordum.

"Malum, sonuçta her şey geçiyor..." diye devam ettim. "Size karşı işlediğim o büyük suça ve ayıba gelince; eminim ki artık sizin için önemini yitirmiş ve daha anlaşılabilir, basit, o günlerle kıyaslayınca affetmesi daha kolay bir şey haline gelmiştir. Kabahatim yine de tamamen benim irademe bağlı değildi; o kadar toydum ki, kendimi ortasında buluverdiğim o tuhaf ve cazip ortam göz önünde bulundurulacak olursa belki hoşgörüyü ya da görmezden gelmeyi bile hak ediyordu. Ama en önemlisi, işlediğim bu suçun cezasını yeterince çektiğimi, kendimi ölüme mahkûm ederek kefaretimi ödediğimi söyleyebilirim."

"Ölüme mi?"

"Anlaşılmıyor mu? Beni hâlâ anlamamışsınız ve hâlâ tanımıyorsunuz, o zaman da söylemiştiniz bunu, değil mi?"

Bir şey söylemedi.

"Sizi Voronej'deki baloda görmüştüm..." dedi bir süre sonra. "O zamanlar ne kadar gençtim ve tuhaftır, ne kadar mutsuzdum! Hem mutsuz ve hem de âşık olunabilir mi?" Bu soruyu başını kaldırıp gözlerini ve kirpiklerini simsiyah açarak sormuştu. "Dünyanın en acıklı müziği mutluluk verebilir mi? Olabiliyormuş demek ki..."

Yutkundum, sözcükleri zar zor çıkararak:

"Yani, o zamanı hâlâ seviyor muydunuz beni?" diye sordum.

"Evet..."

Sustum. Yüzümün bu kez alev alev yandığını hissediyordum artık.

"Duyduklarım doğru mu... bir çocuğunuz varmış... ve bir de aşkınız?"

"Bir aşk değil..." diye karşılık verdim. "Müthiş bir acıma ve minnet duygusu, hepsi o kadar..."

"Her şeyi anlatın bana..."

Ben de olduğu gibi, Gaşa'nın bana söylediklerine ve "Gidin, gidin ve kendi hayatınızı yaşayın!" tavsiyesine varıncaya kadar her şeyi anlattım. Ve şöyle bitirdim:

"Gördüğünüz gibi işte, her halükârda ölmüş biri sayılırım..."

Kendisiyle ilgili bir şeyler düşünüyor gibiydi:

"Yeter!" diye karşılık verdi. "Önünüzde koskocaman bir hayat var. Ama evlenmek diye bir şey söz konusu bile değil artık sizin için. Kız doğal olarak bırakın kendisine, çocuğuna dahi acımayacak insanlardan biri..."

"Sorun nikâh kıymakta değil..." dedim. "Tanrım, evlenmek kim, ben kim!"

Düşünceli bir şekilde bana bakıyordu:

"Ve ne kadar tuhaf, öngörünüz gerçekleşti işte, sonunda birbirimize akraba olduk. Farkında mısınız, şu anda benim kuzenimsiniz artık?" Ardından elini benimkinin üzerine koydu. "Fakat çok yorgun görünüyorsunuz, yol sizi mahvetmiş, yüzünüz bakılacak gibi değil. Hiçbir şeye de elinizi sürmediniz. Neyse, bugünlük bu kadar kâfi, hadi bakalım, şimdi yatın, dinlenin! Yatağınız rotundada hazır..."

Uysalca elini öptüm. Hizmetçiyi çağırdı, o da elinde lambayla (gerçi bahçenin gerisinde, fazla yükselmemiş ayın ışığında ortalık yeterince aydınlıktı) beni alıp önce ana, sonra da yan alleyadan geçirip geniş bir düzlüğe, orada bulunan ahşap kolonlu o acayip rotundaya götürdü. Açık pencerenin önüne, yatağın hemen yanındaki koltuğa oturdum ve sigara içmeye koyuldum. Bir yandan da bu ani ve budalaca adımı boşuna attığımı, gücüme ve sakinliğime güvenerek hiç gereği yokken kalkıp buraya uğradığımı düşünüyordum. Gece alışılmışın ötesinde sessizdi ve vakit hayli ilerlemişti. Havanın daha bir yumuşak, daha bir ılık olduğuna bakılırsa biraz yağmur serpiştirmiş olmalıydı. Bu hareketsiz ılık hava

ve sessizlikle muazzam bir uyum oluşturmak üzere çok geçmeden köyün orasından burasından uzun ve tedbirli ilk horoz sesleri yükselmeye başladı. Rotundanın tam karşısında, bahçenin üzerinde asılı duran dolunay âdeta çakılıp kalmış ve sanki bir şeylerin beklentisi içindeymiş gibi olduğu yerde duruyor, uzaktaki orman ağaçlarıyla yakındaki seyrek elmalar arasında, onların gölgeleriyle kesintiye uğrayan altuni ışığıyla parlamaya devam ediyordu. Işığın yıkadığı yerler parlak ve camsı, gölgeler ise alacalı bulacalı ve gizemliydi... Derken "o" da uzun, koyu renk, ipeksi ışıltılar saçan bir şey içinde, sessizce ve gizemli bir şekilde pencereye yanaştı...

Dolunay bahçenin tam üzerinde şavkıyor ve doğrudan doğruya rotundayı aydınlatıyordu. Ve biz (o yatağa uzanmış, bense onun yanında, dizlerimin üzerine çökmüş, elini tutarak) sırasıyla konuşuyorduk:

"O korkunç fırtınalı gecede ben aslında yalnızca seni seviyordum... Sana olan tertemiz ve coşkulu tutkum dışında içimde hiç kimseye karşı bir duygu taşımıyordum."

"Evet biliyorum, zamanla her şeyi anladım elbette. Ama yine de, bir saat öncesinde alleyada yaşadıklarımızın ardından o odayı aydınlatıveren şimşeği hatırladıkça..."

"Dünyada eşin benzerin yok. Geldiğimde üzerindeki yeşil ipekli elbiseyi ve altındaki dizlerini görünce dudaklarımla onlara, evet, yalnızca onlara bir kez dokunabilmek için ölmeye hazır olduğumu anladım..."

"Aradan geçen bunca yıl boyunca beni hiç unuttuğun oldu mu?"

"Unutuyordum elbette. Ama bu insanın yaşadığını, nefes aldığını unutması gibi bir şeydi. Doğru söyledin, mutsuz aşk yoktur. Ah, ah... Üzerindeki o turuncu içliğinle, daha yeni yetme bir kız gibi, ansızın görünüp hemen ardından kaybolduğun o sabah yok mu, işte ilk defa o an âşık olmuştum sana! Sonra elin o Ukrayna gömleğinin yeni içindeyken...

Sonra sana 'Natali, Natali!' diye seslenirken *Yamaç*'ın üzerine eğilmiş vaziyette duran o başın..."

"Evet, evet."

"Sonra balodaki halin... Gencecik bir kadın güzelliğiyle öylesine muhteşem ve öylesine dehşet verici endamınla... O gece aşkımın ve tükenmişliğimin coşkusuyla nasıl da ölmek istemiştim! Sonra yas kıyafeti içinde ve elinde tuttuğun mumla o muazzam masumiyetin... Yüzünü aydınlatan o mumun kutsal bir amel işlediğini düşünmüştüm o gün."

"Ve işte, yine benimlesin ve bu kez sonsuza dek benimsin. Varsın arada bir görüşelim, ne gam! Gizli karın olamaz mıyım sanki? Gizli karın ve aleni sevgilin!"

Natali o aralık ayında, Cenevre Gölü kıyısında düşük yaparken öldü.

4 Nisan 1941

KAFKASYA

Moskova'ya geldikten sonra Arbat yakınlarındaki bir ara sokakta, dikkatlerden uzak bir odada kalmaya ve O'nunla buluşmalarımız arasında kalan zamanlarda uyuşuk, münzevi bir hayat sürmeye başlamıştım. Bu süre zarfında hepi topu üç kez gelmişti ve her defasında, daha kapıdan girer girmez "Yalnızca birkaç dakikalığına..." diyerek acelesi olduğunu göstermişti. Solgun bir yüzü vardı; ama bu sevgi dolu, yüreği kıpır kıpır, heyecanlı bir kadının olağanüstü güzel solgunluğuydu. Sesi kesik kesik çıkardı. Şemsiyesini rastgele fırlatıp yüzündeki tülü çabucak kaldırması ve beni kucaklaması karşısında, içimi kaplayan acıma duygusuyla karışık coşkuyla birlikte, tüm benliğimle sarsılırdım.

"Bana öyle geliyor ki," dedi, "bizimki bir şeylerden kuşkulanıyor, hatta bazı şeyleri biliyor... Belki çekmecemin anahtarını ele geçirip mektuplarınızdan birini de okumuş olabilir... O gaddarlığıyla, o kibirli karakteriyle her şeyi yapabileceğini düşünüyorum. Birinde yüzüme karşı 'Bir koca ve bir subay olarak onurum söz konusu olunca, karşımda hiçbir şey duramaz!' demişti. Son günlerde de niyeyse attığım her adımı izliyor. Planlarımızın gerçekleşebilmesi için son derece dikkatli olmak zorundayım. Eğer güneye, denize gitmezsem burada sıkıntıdan boğulup öleceğime ikna olunca beni göndermeye razı oldu, ama sizin de n'olur, biraz sabırlı olmanız gerekiyor."

Planımız hayli cüretkâr ve arsızcaydı; aynı trene binip Kafkas sahillerine inecek, oralarda bir yerde, basbayağı yabanıl bir kasabada üç-dört hafta birlikte kalacaktık. O sahilleri biliyordum, vaktizamanında Soçi'de kalmıştım bir süre; gençtim, yalnızdım daha... Koyu servi ağaçlarının arasında, buz gibi gri dalgaların içinde geçen o sonbahar akşamlarını hayatım boyunca unutmamıştım. "Oralara, o dağ ormanlarına, o tropik denize şimdi de seninle birlikte gideceğim," dediğimde yüzü nasıl da kireç gibi olmuştu! Hayalimizin gerçekleşebileceğine ise inanmıyorduk. Öylesine büyük ve ulaşılmaz bir mutluluktu ki bizim için!

Moskova'da soğuk yağmurlar yağıyordu; yaz mevsimi artık gerilerde kalmıştı ve bir daha geri geleceğe benzemiyordu. Sokaklar kirli ve kasvetliydi; yayaların açılmış şemsiyeleri siyah siyah ışıldıyor, yaylı ve faytonlar körüklerini titreterek yıldırım gibi geçiyorlardı. İşte böylesi karanlık ve iğrenç bir akşam vakti gara giderken içimdeki her şey soğuk, endişeden donmak üzereydi. Gar binasını ve platformu şapkamı gözlerime indirip paltomun yakalarını iyice kaldırarak koşar adım geçtim. Önceden yer ayırttığım birinci sınıf vagondaki küçük kompartımanın çatısını yağmur gürültüyle dövüyordu. Hemen pencerenin storunu indirdim ve ellerini beyaz önlüğüne silip bahşişini aldıktan sonra dışarı çıkan hamalın ardından derhal kapıyı kilitledim. Sonra oturup storu biraz araladım ve istasyon fenerlerinin loş ışığı altında, vagon boyunca eşyalarıyla o yana bu yana akan kalabalığı seyre daldım. Öyle anlaşmıştık; ben istasyona olabildiğince erken gelecektim, olur ya, platformda bir şekilde karşılaşmamak ve birbirimizi görmemek için o da mümkün olduğunca geç gelecekti. Evet, şimdi de onların gelme vaktiydi artık. Bakarken gerginliğim giderek artıyordu ve hâlâ görünürde yoklardı. İkinci kampana

çaldı, o sesle birlikte sırtımdan soğuk terler boşandı. Ya gecikirlerse! Ya adam son anda aklına esip göndermekten vazgeçtiyse! Ama işte, tam da o sırada başında subay şapkası, sırtında ince belli kaputu ve ellerinde meşin eldivenleriyle adamın uzun boylu silüeti göründü... Karısının kolundan tutmuş, geniş adımlarla yürüyordu. Kafamı hızla geri çektim ve kendimi koltuğun köşesine attım. Hemen yanımızda ikinci sınıf vagon duruyordu, adamın yanında karısı, vakur tavırlarla o vagona girişini, etrafına bakındığını (hamal eşyalarını acaba doğru dürüst yerleştirmiş miydi?) ve karısını öperken şapkasını, onu kutsarken eldivenlerini çıkarışını zihnimde canlandırdım... Üçüncü kampanayla birlikte kulaklarım neredeyse sağır olmuş, vagonun hareket edişiyle büsbütün serseme dönmüştüm. Tren sallana sarsıla yerinden kalktı, biraz ilerledikten sonra hızını topladı ve sonunda tüm vagonlarıyla birlikte düzgün bir şekilde akmaya başladı... Bir süre sonra O'nu bana getiren ve eşyalarını taşıyan kondüktöre buz gibi soğumuş elimle on rublelik uzattım...

İçeri girdiğinde beni öpmedi bile... Yüzündeki acımtırak tebessümle oturmakla ve tokalarını açıp şapkasını çıkarmakla kaldı yalnızca.

"Yemek bile yiyemedim..." dedi bir süre sonra. "Bu saçma sapan oyunu daha fazla sürdüremeyeceğimi düşündüm bir an. Boğazım kurudu... Bir Narzan[1] versene bana!"

Bana ilk kez "sen" diyordu...

"Peşimden geleceğinden emindim," diye devam etti. "Bu yüzden iki adres verdim ona, biri Gelencik'te, diğeri Gagra'da. Anlayacağın üç-dört gün sonra o da Gelencik'te olur... Neyse artık, Tanrı yardımcısı olsun! Böyle işkence çekmektense ölmek daha iyi..."

Sabah koridora çıktım; güneşli fakat havasızdı... Tuvaletler sabun, kolonya ve bir yolcu vagonunun tuvaleti nasıl

1 Bir maden suyu markası ve o suyun çıktığı yerin adı.

kokarsa öyle kokuyordu. Tozdan ve sıcaktan matlaşmış camların gerisinde alabildiğine düz ve anız yakılmış tarlalar uzanıyor, geniş ve tozlu yollar, öküzlerin koşulu olduğu kağnılar görünüyor, küçücük bahçeleri kanarya sarısı ayçiçekleri ve kırmızı ebegümecileriyle dolu demiryolu kulübeleri belirip kayboluyordu. Sonra yer yer höyükler ve mezarlıkların denk geldiği uçsuz bucaksız çıplak bozkırlar, dayanılmaz kuru bir güneş, tozlu bir bulut katmanıymış gibi duran gökyüzü ve nihayet ufukta kararan ilk dağ silüetleri...

Gelencik ve Gagra'dan kocasına birer kartpostal gönderdi, henüz nerede kalacağına karar veremediğini bildirdi. Sahili izleyerek daha aşağılara doğru indik.

Çınar ağaçlarının orman gibi yayıldığı, dört bir yanı aralarında yelpaze misali palmiyelerin sivrilip servilerin karardığı birtakım çiçek açan çalıların, maunların, manolyaların ve nar ağaçlarının bürüdüğü ilkel bir yer bulduk.

Erkenden kalkıyor, o daha uyurken saat yedide içtiğimiz çaya kadar tepelerde, sık ağaçların arasında yürüyüşe çıkıyordum. Kavurucu sıcaklığıyla güneş burada artık daha güçlü, daha berrak ve mutluluk vericiydi. Orman içinde mis gibi kokan gök mavisi bir pus dolanıyor, derken giderek seyrelip dağılıyor ve gözden kayboluyordu. Ağaç zirvelerinin üzerinde, çok uzaklarda, karlı dağların kadim beyazlığı şavkıyordu. Dönüşte bacalarından insanın burun direğini sızlatan yoğunlukta yanmış tezek kokusu yükselen köyün pazar yerine uğruyordum. Burada alışveriş tüm hararetiyle devam ederdi; at ve eşek sırtında kalabalık bir insan topluluğu akın akın gelir, sabahları farklı uluslardan birçok dağ köylüsü pazara toplanır, kırmızı yemenili, etekleri yerleri süpüren uzun, simsiyah kıyafetleri içinde ve kafalarını siyah bir şeylerle bağlayan ve kimi zaman bunların altından kuşkulu kuşlar

misali hızlı bakışlarla etrafı gözetleyen Çerkes kadınları süzülerek dolanırlardı.

Daha sonra neredeyse her zaman tenha olan kıyıya iniyor, yüzüyor ve ta kahvaltıya dek uzanıp güneşleniyorduk. Izgara balık, beyaz şarap, fındık ve meyveden oluşan kahvaltımızdan sonra kiremit çatılı kulübemizin bunaltıcı loşluğuna dönüyorduk. Delikli panjurların arasından içeriye sıcak, neşeli ışık huzmeleri doluyordu. Sıcaklık düşmeye başlar başlamaz biz de penceremizi açıyorduk... Denizin aşağıda, hemen altımızdaki yamaçta yükselen servi ağaçlarının arasından görünen bir bölümü menekşe rengindeydi ve o kadar düz, sakin ve pürüzsüz uzanırdı ki bu huzurun, bu güzel manzaranın sonu hiç gelmeyecek zannederdiniz. Günbatımına doğru, denizin ufukla birleştiği noktaya harika bulut kümeleri yığılırdı; alev alev öylesine güzel yanarlardı ki, birinde kerevete uzanmış onları seyreden sevgilim tül mendilini bir anda yüzüne kapayıp ağlamaya başladı... Öyle ya, iki, bilemedin üç hafta daha ve sonra yeniden Moskova!

Geceleri ılık geçiyor ve göz gözü görmüyordu; o zifirikaranlıkta ateş sinekleri topaz ışıklarıyla bir görünüp bir kaybolarak etrafta uçuşuyor, ağaç kurbağaları çıngıraklar misali çın çın ötüyorlardı. İnsanın gözü o karanlığa alıştığında yukarıda yıldızlar ve dağların keskin zirveleri beliriyor, köyün üzerinde gündüz fark edemediği ağaç silüetleri ortaya çıkıyordu. Ve gece boyunca oradan, duhanın[2] olduğu yerden birtakım davul tıngırtıları ve gırtlaktan çıkıp gelen, sanki hep aynı, bitip tükenmeyen bir şarkının devamıymış gibi uzayıp giden umutsuz ve mutlu birtakım nağmeler yükselmeye devam ediyordu. Bizden çok da uzak olmayan bir yerde, kıyıda, şeffaf sularıyla bir dere yukarıdan aşağı, ormandan

2 Duhan (*Fars.* "dükkân"): Kafkasya'da daha çok "meyhane" ve "yol üstü uğrak yeri" anlamıyla kullanılan bir kelime. Gürcistan'da meyhane için hâlâ "dukan" kullanılmaktadır.

denize doğru kayalık yatağı içinde hızla, hoplaya zıplaya dökülüyordu. Geç saatlere kadar yüzünü göstermeyen dolunayın ormanların ve dağların tepesinden büyüleyici bir varlık gibi ortaya çıkıverdiği o olağanüstü, o gizemli anlarda derenin köpürerek nasıl da parça parça, yıldız tanecikleri gibi dağıldığı görülebiliyordu. Kimi geceler dağlardan korkunç bulut kümeleri iniyor, ardından hırçın bir fırtına kopuyor, ormanların gürültülü, kopkoyu mezar karanlığında kimi zaman büyülü, yeşil uçurumlar açılıyor, yukarılarda, göğün yedi kat yukarısını tufan şimşekleri yırtıyordu. İşte o vakitlerde ormanda uyanan kartallar ciyaklamaya, parslar kükremeye, çakallar ulumaya başlıyordu... Birinde ışık yanan penceremize doğru basbayağı vahşi bir hayvan sürüsü çıktı geldi (böylesi korkunç gecelerde hep evlerin yakınlarına gelirler), pencereyi açtık, yukarıdan onlara baktık. Işıl ışıl yağan yağmurun altında durmuş bize bakıyorlar, yalvarırcasına, sanki içeri almamız için ürüyorlardı. Ve sevgilim onlara bakıp mutluluk gözyaşları döküyordu...

Adam karısını Gelencik'te, Gagra'da, Soçi'de aradı. Soçi'ye gelişinin ertesi günü sabahleyin doğruca denize gitti, yüzdü, sonra tıraş oldu, temiz çamaşırlar ve kar beyazı bir ceket giydi; otel restoranının terasında kahvaltı yaptı, bir şişe şampanya devirdi, kahvesiyle birlikte şartröz içti, hiç acele etmeden bir puro tüttürdü. Odasına dönüp divana uzandı ve şakaklarına iki tabanca dayayıp kendini vurdu.

12 Kasım 1937

PARİS'TE

Sokakta yürürken ya da metro vagonunda dikilirken, eğer şapka takmışsa kısacık kesilmiş kızılımsı saçlarının aslında keskin bir şekilde gümüşe çaldığını kimse anlamazdı. Tıraşlı ve incecik yüzünün tazeliğine, uzun ve su geçirmez paltosu içindeki çelimsiz ve uzun boyuna bakılırsa en fazla kırkında olduğu söylenebilirdi. Öte yandan hâlâ ışıl ışıl parlayan gözleriyle etrafa kupkuru bir kederle bakar, konuşması ve tavırlarıyla epeyce görmüş geçirmiş biri gibi dururdu. Bir zamanlar Provans'ta[1] bir çiftlik kiralamıştı, o yörelerin iğneleyici esprilerini iyi bilirdi ve şimdi Paris'te, her zaman zorlama bir üslubu olan konuşmalarını ara sıra bu hicivlerle süslemeye bayılırdı. Çoğu kişi karısının onu daha Konstantinopol'deyken terk ettiğini ve o gün bugündür kalbinde derin ve onulmaz bir yarayla dolaştığını bilirdi. Ama o hiçbir zaman, hiç kimseye bu yaranın sırrını açmazdı. Yalnız kimi zaman söz kadınlardan açıldığında, gayriihtiyari karısını ima ederek nahoş bir şaka yapardı:

"Rien n'est plus difficile que de reconnaître un bon melon et une femme de bien."[2]

Sonbaharın sonlarına doğru bir gün, hayli rutubetli bir Paris akşamında, yemek yemek için Passi Caddesi'ne bakan

1 Fransa'nın güneydoğusunda Akdeniz'e kıyısı olan Provence bölgesi.

2 *Fr.* İyi kavun ve düzgün kadın seçmek kadar zor bir şey yoktur.

karanlık ara sokaklardan birinde yer alan küçük bir Rus lokantasına girdi. Lokantanın bir kısmı daha çok gıda ürünleri satan bir dükkâna benziyordu; farkında olmadan genişçe vitrin camının önünde durdu ve içeriyi seyretti. Pencere denizliğinde pembe, koni biçimli üvez ve küp kılıklı Zubrovka[3] şişeleri diziliydi, kızartılmış ve artık kurumuş çöreklerle dolu genişçe bir tas, küflenmeye yüz tutmuş zırh köftelerin yer aldığı bir başka kap, yanında helva kutusu ve tütsülenmiş ringa kâsesi duruyordu; daha geride, üzerinde mezelerin durduğu bir tezgâh görünüyor, tezgâhın arkasında ise meymenetsiz Rus suratıyla mal sahibi kadın dikiliyordu.

İçerisi aydınlıktı. Buz gibi ve kelimenin gerçek anlamıyla yağlanmış kaldırımıyla sokağın karanlığından sonra lokantanın ışığı hayli davetkârdı. İçeri girdi, mal sahibi kadını başıyla selamladı, dükkânımsı yerin bitişiğindeki bomboş, daha az aydınlatılmış ve kâğıt örtüler serilmiş masaların bulunduğu yandaki bölüme geçti. Burada ağır hareketlerle gri şapkasını ve uzun paltosunu çıkardı, ayaklı askının çengeline astı, gitti en köşedeki masaya oturdu. Kızıl kıllı ellerini dalgın dalgın ovuşturarak pis bir kâğıda sıralanmış, kimi matbaa baskısı kimi ise elle, mor bir mürekkeple yazılmış uzun mu uzun meze ve yemek listesini okumaya koyuldu. Derken bir anda oturduğu kısım aydınlanıverdi. Adam kendisine doğru yanaşan otuz yaşlarında, siyah saçlarını tam ortadan ikiye ayırmış, siyah gözlü, siyah elbisesinin üzerine nakışlı beyaz önlük takmış ve rahat, samimi bir şekilde nezaket gösteren kadını gördü.

"*Bonsoir monsieur,*"[4] dedi kadın hoş bir sesle.

Kadın gözüne öylesine tatlı göründü ki adam bir anda mahcup oldu ve telaşlı tavırlarla:

3 Şişesinde bizon otu yaprağı bulunmasıyla meşhur, Polonya menşeli votka markası.

4 *Fr.* İyi akşamlar, mösyö.

"*Bonsoir*..." diye karşılık verdi. "Şey, Rus'sunuz galiba?"

"Evet, Rus'um. Kusura bakmayın, müşterilerle Fransızca konuşmaya alışmışım da..."

"Öyle mi? Çok mu peki Fransız müşteriniz?"

"Eh, yeterince varlar. Ve de illa ki *Zubrovka* içecekler, *krep* yiyecekler, hatta *borşç* bile istiyorlar. Siz peki, bir şeyler seçtiniz mi?"

"Maalesef... Listeniz o kadar uzun ki... En iyisi siz önerin bir şeyler!"

Kadın ezberlenmiş sözcüklerle saymaya başladı:

"Bugün denizci usulü şçi,[5] Kazak usulü biftek... Ya da arzu ederseniz dana pirzola veya kuzu şaşlık..."

"Harika. Şçi ve biftek lütfen!"

Kadın kuşağından sarkan bloknotu kaldırdı ve küçük bir kurşun kalem parçasıyla siparişi yazdı. Elleri alabildiğine beyaz, bakımlı ve biçimliydi. Elbisesi eskimişti ama iyi bir yerden alındığı belliydi.

"Votka ister miydiniz?"

"Memnuniyetle. Dışarıda korkunç bir rutubet var."

"Mezelerden ne alırdınız? Harika bir Tuna ringası var, sonra kırmızı havyarımız var, çok taze, az tuzlu Korkunov salatalık turşusu..."

Adam bir kez daha baktı kadına. Siyah elbisesinin üzerinde nakışlı, beyaz önlüğü çok güzeldi, altından genç ve diri bir kadının memeleri gayet hoş bir çıkıntı yapıyordu... Dolgun dudaklarını boyamamıştı ama hayli taze görünüyorlardı. Siyah beliğini sade bir biçimde başına toplamıştı. Beyaz kolundaki cildi pürüzsüz, tırnakları pembemsi bir parlaklık içindeydi, manikürü belliydi...

"Ne mi alırdım?" diye tekrarladı soruyu gülümseyerek. "İzniniz olursa yalnızca ringa alayım, yanında kızarmış patatesle..."

---

5 Şçi: Rus usulü lahana çorbası.

"Şarabınız nasıl olsun?"

"Kırmızı. Müşterilerinize her zaman verdiklerinizden olabilir."

Kadın siparişi yazdıktan sonra yan masadan bir sürahi su alıp masaya koydu. Adam başını sallayarak itiraz etti:

"Hayır, mersi. Ne şarabı ne de votkayı hiçbir zaman suyla içmem. *L'eau gate le vin comme la charette le chemin et la femme – l'âme.*"[6]

"Ooo... Bakıyorum da hakkımızda ne güzel şeyler düşünüyorsunuz," diye karşılık verdi kadın kayıtsızca ve votkayla ringayı getirmeye gitti.

Adam arkasından, kadının nasıl düzgün yürüdüğüne ve hareket halindeyken siyah elbisesinin nasıl dalgalandığına baktı... Evet... Mütevazı ve işini bilen bir görevlinin hal ve hareketlerindeki bütün o nezaket ve kaygısızlık ortadaydı işte... Oysa ayakkabıları çok güzel ve epeyce pahalı! Nereden acaba? Kuşkusuz varlıklı ve yaşlı bir *ami*'den...[7]

Adam uzun zamandır bu akşamki kadar canlı ve keyifli olmamıştı. Bütün bunlar şu kadın sayesindeydi. Yalnız kafasından geçen bu son sözcükler, içinde huzursuzluk benzeri bir gerginlik yarattı. Evet, ama gerçek buydu sonuçta... Yıldan yıla, hatta giderek günden güne, gizliden gizliye beklediğin tek bir şey var: Mutlu bir aşk! Bunu beklersin, bunun gerçekleşeceği umuduyla yaşarsın aslında ama her şey boşunadır...

Adam ertesi gün yine geldi ve masasına oturdu. Kadın ilk anlarda meşguldü, iki Fransız'ın siparişini alıyordu ve bir yandan not ederken bir yandan da yüksek sesle tekrarlıyordu:

"*Caviar rouge, salade russe... Deux chachlyks...*"[8]

6 *Fr.* Kağnının yolu, kadının ruhu bozduğu gibi, su da votkayı bozar.

7 *Fr.* Dost.

8 *Fr.* Kırmızı havyar, Rus salatası, iki şaşlık.

Siparişleri yazıp çıktı, az sonra geri döndü ve sanki tanıdık biriyle karşılaşmış gibi yüzünde hafif bir tebessümle:

"İyi akşamlar," dedi. "Burayı beğenmiş olmanıza sevindim."

Adam neşeli tavırlarla doğruldu:

"İyi akşamlar," diye karşılık verdi. "Evet, çok hoşuma gitti. Size nasıl hitap edebilirim acaba?"

"Olga Aleksandrovna. Peki, sizinkini öğrenmeme müsaade eder misiniz?"

"Nikolay Platonıç."

Birbirlerinin ellerini sıktılar. Kadın bloknotunu kaldırdı.

"Bugün harika bir rassolnik[9] var. Aşçımız müthiş bir adamdır; Grandük Aleksandr Mihayloviç'in yatında çalışmıştır kendisi."

"Güzel. Madem ısrar ediyorsunuz, o halde rassolnik alayım. Siz uzun zamandır mı burada çalışıyorsunuz?"

"Üçüncü ayım."

"Daha önce?"

"Daha önce Printemps'da[10] tezgâhtardım."

"Galiba eleman fazlası vardı?"

"Evet. Yoksa kendi isteğimle çıkmazdım."

Adam bu yanıta memnun olmuş gibiydi; demek ki kaliteli ayakkabıların nedeni bir *ami* değildi...

"Evli misiniz?"

"Evet."

"Kocanız nerede çalışıyor?"

"Yugoslavya'da çalışıyor o. Eski bir Beyaz Ordu mensubu... Siz de öylesiniz muhtemelen?"

---

9 Rassolnik: Zengin içerikli geleneksel bir Rus çorbası. Hıyar turşusu karakteristik malzemesidir.

10 Ağırlıklı olarak kozmetik ve giyim üzerine hizmet veren Fransız bonmarşe zinciri.

"Evet. Hem büyük kurtuluş savaşında[11] hem de iç savaşta bulundum."

"Bakar bakmaz belli oluyor zaten," diye gülümsedi kadın. "Generalsiniz herhalde?"

"Öyleydim. Şimdi bu iki savaşın tarihiyle ilgili yazılar yazıyorum, yabancı birtakım yayınevleri istiyorlar... Peki, yalnız başınıza nasıl yaşıyorsunuz?"

"İşte... Yalnız nasıl olunursa öyle..."

Adam üçüncü akşam:

"Sinemaya gitmeyi sever misiniz?" diye sordu.

Kadın borşç kâsesini masaya koyarken:

"Bazen ilginç filmler oluyor," dedi.

"Şu sıralar Étoile'de, dediklerine göre çok iyi bir film varmış. İster misiniz gidip seyredelim? Boş bir gününüz vardır herhalde?"

"Mersi. Pazartesilerim boş."

"Tamam o halde, pazartesi gidelim. Bugün ne günlerden? Cumartesi mi? Demek öbür gün oluyor. Uyar mı size?"

"Uyar. Yarın gelmeyeceksiniz galiba... Değil mi?"

"Gelmeyeceğim. Şehir dışına çıkacağım, arkadaşlarıma. Niye sordunuz?"

"Bilmem... Biraz tuhaf olacak ama, alıştım da size..."

Adam kadına minnetle baktı ve hafifçe kızardı.

"Ben de size alıştım," dedi. "Biliyor musunuz, şu dünyada mutlu tesadüfler o kadar az ki..."

Sonra aceleyle konuyu değiştirdi:

"Demek ki öbür gün! Peki, nerde buluşacağız? Siz nerede oturuyorsunuz?"

"Motte-Picquet metro durağı civarında."

"Bakın, ne kadar iyi! Étoile'e tek hatla gidilebilir. Pekâlâ, sizi orada, metro çıkışında bekleyeceğim, saat tam sekiz buçukta."

---

11 I. Dünya Savaşı kastediliyor.

"Mersi."

Adam hafiften şakaya vurarak eğildi ve:

"*C'est moi qui vous remercie.*[12] Çocukları yatırıp," dedi gülümseyerek. Çocuğunun olup olmadığını öğrenmek istiyordu, "öyle çıkarsınız."

"Tanrıya şükür öyle dertlerim yok," diye yanıtladı kadın ve adamın önündeki tabakları yumuşak bir hareketle aldı.

Adam eve dönerken bir hayli duygusaldı. "*Alıştım da size...*" Evet, çok uzun zamandır beklenen mutlu tesadüf işte bu olabilirdi. Ama artık geç, hem de çok geç. *Le bon Dieu envoie toujours des culottes á ceux qui n'ont pas de derrière...*[13]

Pazartesi akşamı yağmur yağmaya başladı. Paris'in üstünü kızarıp duran puslu bir hava kaplamıştı. Sinemadan sonra Monparnas'ta kadınla akşam yemeği yiyebileceğini de umut eden adam bir şey yememişti; Chaussée de la Muette üzerinde bir kafeye girdi, jambonlu bir sandviç yedi, bir kadeh bira içti, sigarasını tüttürdükten sonra bir arabaya bindi. Étoile metro durağı girişinde arabayı durdurdu, yağmur altındaki kaldırıma çıktı. Elma yanaklı tombul sürücü kendisinden emin bir şekilde yolcusunu beklemeye koyuldu. Metronun ağzından sıcak bir hamam havası yükseliyor, merdivenlerden yağmuru görür görmez şemsiyelerini açan yoğun ve koyu bir insan kalabalığı çıkıyordu. Adamın hemen yanı başındaki bir gazete satıcısı kısık bir ördek sesiyle akşam gazetelerinin adını sayıyordu. Adam çıkan kalabalığın içinde birden kadını fark etti ve neşeyle ona doğru hareketlendi:

"Olga Aleksandrovna!" diye seslendi.

Şık ve modaya uygun kıyafetiyle hiç de lokantadakine benzemeyen kadın gayet rahat davranıyordu; siyah gözlerini kaldırıp baktı, kadınsı bir hareketle bir eliyle uzun gece

12 *Fr.* Asıl ben size teşekkür ederim.

13 *Fr.* Merhametli Tanrı, her baldırı çıplağa bir don verir.

elbisesinin eteklerini toplayıp şemsiyeyi tuttuğu diğer elini adama doğru uzattı. Adamın memnuniyeti daha da artmıştı: *Gece elbisesi*, diye geçirdi içinden, *demek ki sinemadan sonra bir yerlere gideceğimizi o da düşünmüş*... Eldivenin ucunu hafifçe kıvırarak kadının beyaz elini öptü.

"Tüh, çok beklettim mi sizi?"

"Yooo. Ben de şimdi gelmiştim. Neyse, hemen arabaya geçelim..."

Uzun zamandır tatmadığı tatlı bir heyecanla kadının ardından içerisi karanlık sayılabilecek ve rutubetli çuha kokan kupaya bindi. Bir dönemeçte kupa şiddetle yana doğru yatınca içerisi bir anda sokak feneriyle aydınlanıverdi ve adam gayriihtiyari kadının belinden tuttu, yanaklarındaki pudranın kokusunu hissetti, siyah gece elbisesinin altındaki iri ve yuvarlak dizlerini fark etti, siyah gözlerindeki ışıltıyı ve kırmızı rujlu dolgun dudaklarını gördü... Şu anda yanında bambaşka bir kadın oturuyordu.

Sinemanın karanlık salonunda, boğuk seslerle vınlayarak çaprazlamasına uçan uçakların bulutların arasında kaybolduğu ekrandan yansıyan beyazlık altında konuşuyorlardı:

"Yalnız mı yaşıyorsunuz yoksa bir ev arkadaşınız filan var mı?"

"Yalnızım," diye yanıtladı kadın. "Aslında korkunç bir şey tabii... Otel küçük, temiz ve sıcak ama malum, geceliğine ya da birkaç saatliğine kız atılabilen yerlerden biri işte sonuçta... Altıncı kat, asansör yok, kırmızı halı dördüncü katın merdivenine kadar... Geceleri, hele de yağmurluysa hava, müthiş bir hüzün ve özlem basıyor insanı. Pencereyi açıyorsun, bir tek canlı yok, âdeta ölü bir şehir, aşağılarda bir yerlerde bir sokak lambası yanıyordur yağmurun altında, o kadar... Siz de bekârsınız ve herhalde bir otelde kalıyorsunuzdur?"

"Passi'de küçük bir dairem var. Ben de yalnız yaşıyorum. Artık eski bir Parisli sayılırım. Bir zamanlar Provans'ta

yaşıyordum, bir çiftlik kiralamıştım, doğrusu herkesten ve her şeyden kaçmak istemiştim, hayatımı alın terimle kazanmak istiyordum; ama işte, kaldıramadım o kadar işi. Yardım etsin diye bir Kazak tuttum, o da ayyaşın teki çıktı; suratsız, içkiliyken zıvanadan çıkan korkunç bir herifti. Tavuk, tavşan filan besledim, olmadı, telef olup gittiler. Birinde az daha katır ısırıyordu, canımı zor kurtardım. Çok akıllı ama hırçın hayvanlardır. Sonra... Sonrasında en önemlisi elbette müthiş bir yalnızlık... Karım daha Konstantinopol'deyken terk edip gitmişti zaten."

"Şaka mı bu?"

"Hiç de değil. Sıradan bir hikâye aslında... *Qui se marie par amour a bonne nuits et mauvais jours.*[14] Benimse ne gecem oldu doğru dürüst ne de gündüzüm... İkinci yılımızdı, terk etti..."

"Şimdi nerede peki?"

"Bilmiyorum..."

Kadın uzun süre bir şey demedi. Ekranda melon şapkası bir yana kaymış, anlamsız şekilde büyük ve eski püskü ayakkabılarıyla bir Şarlo taklitçisi aptalca seğirtiyordu.

"Evet, hayli yalnız olmalısınız..." dedi sonunda.

"Öyle. Ama yapacak bir şey yok, dayanmak gerek. *Patience: médecine des pauvres.*"[15]

"Çok keder verici bir *médecine*..."

"Evet, pek eğlenceli sayılmaz. Öyle ki ara sıra *İllüstrasyonlu Rusya* sayfalarına bile baktığım olur," dedi adam gülümseyerek. "Malum, bir tür aşk ve evlilik istekleri gibisinden ilanların verildiği bir köşesi var. '*Litvanyalı Rus kız, değişiklik olsun diye Paris'te yaşayan hassas bir Rus'la yazışmak istiyor.*' Bu arada adamın fotoğrafını da talep ediyor. Sonra bir başkası: '*Ciddi, gelenekçi ama sempatik kumral bayan, dul*

14 *Fr.* Aşk evliliği yapanın geceleri harika, gündüzleri iğrençtir.

15 *Fr.* Sabır fakirin ilacıdır.

ve dokuz yaşında oğlu var, ciddi niyetlerle ve içkisi olmayan, kırkının üstünde, şoförlük yapan ya da başka bir işle uğraşan, hali vakti yerinde, aile ortamını seven beylerle yazışmak istiyor. Entelektüel olması şart değil... Hak veriyorum, entelektüel olmasa da olur..."

"Arkadaşlarınız, tanıdıklarınız filan yok mu peki?"

"Hiç arkadaşım yok. Birileriyle tanışmaksa kötü bir teselli."

"Ev işlerinizi kim yapıyor?"

"Pek bir iş yok evimde... Kahvemi kendim yaparım, kahvaltıyı da yine kendim hazırlarım. Sonra akşama doğru bir *femme de ménage*[16] gelir."

"Zavallıcık..." dedi kadın adamın elini sıkarak.

Sonra öylece, karanlığın ve bitişik koltukların bir araya getirdiği iki kişi olarak, ekrana bakıyormuş gibi yaparak el ele uzun süre oturdular. Başlarının hemen üstünden, arka taraftaki makine dairesinden çıkıp ekrana vuran dumanlı, mavi-grimsi ışık huzmesi geçiyordu. Dehşetten kafasındaki delik deşik melon şapkası düşen Şarlo taklitçisi külüstür ve semaver borusu gibi tüten döküntü otomobiliyle birlikte bir telefon direğine bindirdi. Hoparlörden yükselen müzik aşağıdan, duman altı olmuş salondan yukarıya doğru (kendileri balkondaydı) var gücüyle bağırıyor, bu sese seyircilerin alkış ve kahkahaları eşlik ediyordu. Adam kadına doğru eğildi:

"Ne diyeceğim size... Monparnas'ta bir yerlere gidelim mi, ne dersiniz?" diye sordu. "Burası çok sıkıcı oldu, ayrıca nefes alınacak gibi değil..."

Kadın başını sallayarak onayladı ve eldivenlerini takmaya koyuldu. Bir kez daha içi loş kupa arabasına bindiler; dışarıdan, kâh sokak lambalarının kristalize olmuş farklı renklerinin kâh karanlık gökyüzüne asılı kan veya cıva rengi reklam panolarından gelen ışıkların vurduğu ve yağmur altında kıvılcımlar saçıyormuş gibi görünen cama bakarak yol aldılar.

16 *Fr.* Temizlikçi kadın.

Adam bir kez daha eldivenin ucunu geriye doğru bükerek kadının elini uzun uzun öptü. Kadın döndü, iri kirpiklerinin arasından aynı şekilde tuhaf bir şekilde kıvılcımlar saçan gözlerle adama baktı; dolgun, ev tadındaki dudaklarıyla yüzünü, aşk ve keder dolu bir şekilde ona doğru uzattı.

Kafe Coupole'da istiridye ve *anjo*[17] ile başladılar, sonra keklik ve Bordo şarabı söylediler. Kahvenin arkasından yuvarladıkları sarı şartröz ikisini de çakırkeyif yaptı. Çok sigara içtiler; küllük kadının kırmızı rujlu izmaritleriyle dolup taştı. Konuşma sırasında adam sık sık kadının kıpkırmızı olmuş yüzüne baktı ve onun gerçekten de güzel biri olduğunu düşündü.

"Doğru söyleyin ama..." dedi kadın dilinin ucuna yapışmış tütün kırıntısını parmağının ucuyla alırken: "Bunca zamandır mutlaka birileri olmuştur hayatınızda, değil mi?"

"Oldu tabii. Ama ne tür kadınlar olduğunu tahmin edersiniz. Ne bileyim, otel kuşları filan işte... Ya sizin?"

Kadın bir süre sustu, sonra:

"Bir tecrübe yaşadım, ama çok ağırdı..." dedi. "Hayır, hayır, bu konuda konuşmak istemiyorum. Çocuk pezevengin tekiydi aslında... Neyse... Peki, siz nasıl ayrıldınız karınızdan?"

"Tam bir kepazelikti. Onun da hayatında biri vardı, oldukça yakışıklı bir Yunan'dı ve müthiş zengindi. Bir ay, iki ay, derken o masum, o duygusal kızdan, Beyaz Ordu'ya, yani bizlere yalvarıp yakaran o varlıktan geriye hiçbir şey kalmadı. Delikanlıyla Pera'nın en pahalı restoranlarında yiyip içiyor, ondan sepetler dolusu çiçek alıyordu. Üstelik '*Anlamıyorum seni...*' diyordu, '*Nasıl olur da kıskanırsın ki beni? Sen bütün gün meşgulsün, bense onunla gayet güzel vakit geçiriyorum ve ayrıca o benim için yalnızca sevimli bir çocuk, o kadar...*' Sevimli bir çocukmuş! Oysa yirmi yaşında kazık kadar

17 *Fr.* Anjou: Fransa'da bir bölge ve buraya ait bir şarap türü.

adam! Onu, o Yekaterinburglu eski halini unutmak benim için kolay olmadı elbette..."

Hesabı getirdiklerinde kadın dikkatlice inceledi ve garsona yüzde ondan fazla bahşiş vermemesini tembihledi.

Bütün bu olan bitenin ardından yarım saat sonra birbirlerinden ayrılacak olmak ikisine de daha bir tuhaf geliyordu artık.

"Bana gidelim mi?" dedi adam hüzünlü bir tavırla. "Oturur, konuşuruz biraz daha..."

"Tabii, tabii," diye yanıt verdi kadın ayağa kalkarken. Adamın koluna girmiş ve çekip bedenine bastırmıştı bile.

Gececi sürücü bir Rus'tu, çifti ıssız bir sokağa getirdi, yüksekçe bir binanın önünde indirdi. Binanın girişine yakın gazla çalışan sokak lambasının metalik ışığı altında yağmur damlaları demir bir çöp kutusunu kırbaç gibi dövüyordu. Kadınla adam ışığı yanan hole girdiler, ardından daracık asansöre bindiler ve kucaklaşıp sessizce öpüşerek yukarı çıktılar. Adam, ışık sönmeden anahtarını kapısının deliğine sokmayı başardı, kadını küçük sofaya, ardından yalnızca bir tek lambası yanan avizenin cılız bir şekilde aydınlattığı küçük yemek odasına götürdü. İkisinin de yüzü yorgun görünüyordu. Adam biraz daha şarap içmeyi önerdi.

"Yo, yo, canım, bu kadar yeter," dedi kadın.

Adam ısrar etti:

"Birer kadeh beyaz şarap, o kadar... Pencerenin dışında, soğuyor, harika bir *pui*'m[18] var.

"Siz devam edin şekerim, ben gidip soyunayım, yıkanayım. Sonra da doğruca yatağa... Çocuk değiliz sonuçta, buraya gelmeyi kabul ettiğime göre siz de gayet iyi biliyorsunuz ki... Neyse... Zaten ayrı kalmamız için bir neden de yoktu, değil mi?"

18 *Fr*. Pouilly-Fuissé: Bir beyaz şarap çeşidi.

Adam heyecanından yanıt veremedi; sessizce kadını yatak odasına geçirdi, ışığı açtı. Lambası parlak bir şekilde yanan banyonun yatak odasına bakan kapısı açıktı. Kalorifer yüzünden her yer sıcacıktı ve çatıya düşen yağmurun hızlı ve ölçülü tıpırtıları işitiliyordu. Kadın vakit kaybetmeden uzun gece elbisesini başından çıkarmaya koyuldu. Adam odadan çıktı, buz gibi olmuş ekşimtırak şaraptan iki kadeh peş peşe devirdi ve kendini tutamayarak yeniden yatak odasına döndü. Işıl ışıl banyo, yatak odasının duvarındaki büyük boy aynasında yansıyordu. Kadın sırtı dönük ve tamamen çıplaktı; beyaz ve güçlü vücudunu öne doğru eğmiş, lavaboda boynunu ve memelerini yıkıyordu.

"Girmeyin sakın!" dedi kadın içerden. Sonra dolgun memelerini, beyaz, gergin karnını ve yine beyaz, diri baldırlarını örtmeyen önü açık bornozu giyinip banyodan çıktı, yanaştı ve kocasıymış gibi adamı kucakladı. Adam da onu karısıymış gibi sarmaladı, serin vücudunu hissetti, henüz ıslak ve sabun kokusu yükselen memelerini, gözlerini, artık ruju silinmiş dudaklarını öptü...

Kadın bir gün sonra işi bıraktı, adamın yanına taşındı.

Bir kış günü adam kadını Lion Bankası'nda kendi adına bir kasa kiralamaya, kazandıklarının tümünü oraya yatırmaya ikna etti.

"Tedbirli olmanın kimseye bir zararı yok," dedi. "*L'amour fait danser les ânes*,[19] dahası, kendimi şu anda yirmi yaşındaymışım gibi hissediyorum. Ama yarın ne olacağı belli olmaz..."

Adam, Paskalya'dan üç gün sonra öldü. Metroda giderken gazetesini okuyordu, birden kafası geriye, koltuğun başlığına doğru düştü, gözleri kaydı ve...

19 *Fr.* Aşk, eşekleri bile dans ettirir.

Kadın yas kıyafeti içinde mezarlıktan dönerken güzel, güneşli bir gündü; yumuşacık Paris semalarında yer yer bahar bulutları süzülüyordu ve her şey sonsuz, taptaze bir hayatı simgeliyordu. Bir de her şeyini kaybeden kadını...

Eve gelince ortalığı toplamaya koyuldu. Sofadaki vestiyerde adamın ta geçen yaz giydiği kırmızı astarlı, gri yazlık montunu gördü. Montu askıdan indirdi, yüzüne bastırdı, öylece yere çöktü, affetmesi için birilerine yalvara yakara, hıçkırıklar içinde sarsılarak, sesli sesli ağladı.

26 Ekim 1940

Güneş Çarpması, sürgündeki Rus edebiyatının belki de en büyük ismi, kendinden sonraki Rus yazarları, hatta sanatçıları da derinden etkilemiş olan İvan Bunin'in on öyküsünü bir araya getiriyor.

Bunin ve öyküleri, kendi deyimiyle, "Eski Dünya'ya, Gonçarov ve Tolstoy'un, eski Moskova ve St. Petersburg'un Rusya'sına ait" bir dünya sunuyor bize.

Aşk, ölüm ve kaybetme korkusu, insanoğlunun geçiciliği gibi temaları kimi zaman mistik öğelere de yer vererek ama her daim melankolik bir haletiruhiye içinde işleyen Bunin, Nabokov'un deyimiyle "renklerin en güçlü ustası"dır.

Nobel kazanan ilk Rus yazar Bunin'in en güzel öykülerinden derlediğimiz *Güneş Çarpması*, Eyüp Karakuş'un Rusça aslından çevirisiyle...

İçimde Bunin'le kardeşmişiz gibi bir duygu var. "Güneş Çarpması" benim en sevdiğim öyküdür.
—Andrey Tarkovski

Etkisi kelimelere sığmaz. Duyumsaması onunki kadar keskin, iç ve dış dünyası birbirine o kadar sıkı bağlı, dünyası onunki kadar hakiki ve beklenmedik bir başka yazar bilmiyorum.
—André Gide

İvan Bunin bir Rus klasiğidir.
—Varlam Şalamov

Kapak Tasarım Natalia Suvorova

"Mutlu azınlığa!"

